

Vilniaus universiteto
Komunikacijos fakulteto
Informacijos ir komunikacijos katedra

Augustina Sturlytė,
Ryšių su visuomene magistro studijų programos studentė

**POLITINĖS REALYBĖS KONSTRAVIMAS ŽINIASKLAIDOJE IR AUDITORIJOS
SUVOKIMAS: ATVEJO ANALIZĖ**
Magistro darbas

Vadovė doc. dr. Renata Matkevičienė

Vilnius, 2011

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

Augustina Sturlytė

Politinės realybės konstravimas žiniasklaidoje ir auditorijos suvokimas: atvejo analizė

Political Reality Construction in Media and Audience Perception: Case Study

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose.

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Bakalauro / magistro baigiamąjį darbą ginti _____

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

_____
(data) (bakalauro / magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja

Magistro baigiamasis darbas įregistruotas

_____
(instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

_____
(data) (instituto / katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu _____

(recenzento vardas, pavardė)

_____
(data) (instituto / katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau. _____

(data) (recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Sturlytė, Augustina

St 407

Politinės realybės konstravimas žiniasklaidoje ir auditorijos suvokimas: atvejo analizė: magistro darbas / Augustina Sturlytė; mokslinė vadovė doc. dr. Renata Matkeviečienė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra. – Vilnius, 2011. – 82, [49] lap.: lent. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: lap. 78-82 (47 pavad.).

UDK 316.3

Reikšminiai žodžiai: politinės realybės konstravimas, žiniasklaida, rėmų teorija, rėmų konstravimas, įrėminimas, interpretavimo schemas, žiniasklaidos efektai, byla „R. Paksas prieš Lietuvą“, žinių laida, semiotinė analizė, signifikantas, signifikatas, paradigma, sintagma, kodas, metafora, metonimija, interviu, suvokimas auditorijoje.

Magistro darbo objektu pasirinktas politinės realybės pateikimas žiniasklaidoje. *Teorinis darbo pagrindas* – rėmų arba įrėminimo (angl. *framing*) teorija, nagrinėjanti individų ar organizacijų taikomas mąstymo bei interpretacijos schemas. Pagrindinė *darbo problema* yra ta, kad pristatydamą politinius įvykius, žiniasklaida juos pateikia per savo prizmę ir konstruoja atitinkamas įvykio interpretacijas auditorijos akyse lemiančius rėmus. Ši problema nulemia darbe keliamą *hipotezę*: politinių įvykių nušvietimui žiniasklaida naudoja įvairias priemones, kuriomis auditorijai nurodo žinutės perskaitymo reikšmes.

Darbo tikslas: pristatyti įrėminimo pagrindu vykstančio politinės realybės konstravimo per žiniasklaidą teoriją bei analizuojant konkretų politinį įvykį iširti, kokiomis priemonėmis žiniasklaida kuria rėmus. Tikslui pasiekti pasitelkiami darbe įgyvendinami *uždaviniai*: pristatoma žiniasklaidos efektų tyrimų raida bei politinis žiniasklaidos poveikis, pristatoma rėmų teorija, jos taikymo žiniasklaidoje priežastys, veiksniai bei santykis su pačios auditorijos susikurtais rėmais, nustatomas darbe tiriamo konkretaus politinės realybės konstravimo atvejo komunikacinis kontekstas, tiriami nagrinėjamą įvykį nušviečiantys reportažai ir nustatoma, kokiomis priemonėmis ir kokia galima reikšmė yra kuriama šiuose pranešimuose, o taip pat analizuojama, kaip galimai nagrinėjamo įvykio nušvietimą priėmė auditorija.

Apžvelgus teorinius rėminimo aspektus bei semiotinės analizės ir ekspertų interviu metodais išanalizavus konkretaus politinio įvykio nušvietimą, buvo patvirtinta darbe keliamą hipotezę.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Žiniasklaidos įtaka politinei realybei: istorija, tendencijos ir efektai.....	9
1.1. Žiniasklaidos efektų tyrimų raida	9
1.2. Žiniasklaidos efektai ir jų poveikis politinės realybės pokyčiams	11
2. Rėmų teorija žiniasklaidos politiniame diskurse.....	15
2.1. Rėmų konstravimas žiniasklaidoje	15
2.2. Rėmų konstravimo žiniasklaidoje veiksniai	19
2.3. Žiniasklaidos ir auditorijos rėmų sąveika	21
3. Politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo apžvalga ir kontekstas	24
3.1. Bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ apžvalga.....	26
3.2. Oficiali teismo šalių komunikacija	29
3.2.1. Komunikacija po 2010 m. balandžio 28 d. Europos žmogaus teisių teismo posėdžio	29
3.2.2. Komunikacija po 2011 m. sausio 6 d. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo	30
3.3. Nagrinėjamo įvykio kontekstas naujienų sraute	32
3.3.1. 2010 m. balandžio 28 d. žinių laidos.....	32
3.3.2. 2011 m. sausio 6 d. žinių laidos	33
4. Politinės realybės konstravimo televizijos žinių reportažuose analizė.....	35
4.1. 2010 m. balandžio 28 d. žinių reportažo semiotinė analizė.....	36
4.1.1. Signifikantai ir jų kuriami signifikatai	36
4.1.2. Paradigminė ir sintagminė analizė	39
4.1.3. Metaforos ir metonimijos	40
4.1.4. Intertekstualumas	41
4.1.5. Kodai	41
4.1.6. Įvykio rėmas.....	42
4.2. 2011 m. sausio 6 d. žinių reportažų lyginamoji semiotinė analizė	43
4.2.1. Signifikantai ir jų kuriami signifikatai	43
4.2.2. Paradigminė ir sintagminė analizė	50
4.2.3. Metaforos ir metonimijos	51
4.2.4. Intertekstualumas	53
4.2.5. Kodai	53
4.2.6. Įvykio rėmas.....	56

5.	Politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo ekspertinis vertinimas.....	58
5.1.	Žiniasklaidos naudojamos priemonės reikšmių kūrimui	60
5.2.	Įvykis bendrame naujienų kontekste.....	62
5.3.	Oficiali abiejų Teismo pusių komunikacija žiniasklaidoje.....	63
5.4.	Priešingų nuomonių balansas, žiniasklaidos pozicija ir objektyvumas	66
5.5.	Įsimintas vaizdas, garsas ir tekstas	68
5.6.	Auditorijos suvokimas, tolimesnė komunikacija ir įtaka politinei realybei	69
6.	Tyrimų rezultatų palyginimas ir apibendrinimas.....	73
	Išvados.....	75
	Summary.....	77
	Bibliografinių nuorodų sąrašas	78
	Priedas Nr. 1. 2010 m. balandžio 28 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai	83
	Priedas Nr. 2. 2010 m. balandžio 28 d. R. Pakso interviu.....	84
	Priedas Nr. 3. 2011 m. sausio 6 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai	85
	Priedas Nr. 4. 2011 m. sausio 6 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai	86
	Priedas Nr. 5. 2011 m. sausio 10 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai	87
	Priedas Nr. 6. 2011 m. sausio 11 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai	88
	Priedas Nr. 7. 2011 m. sausio 11 d. LR Seimo nario V. Mazuronio pranešimas spaudai.....	89
	Priedas Nr. 8. 2010 m. balandžio 28 d. žinių laidų temų, jų eiliškumo ir trukmės lentelė.....	91
	Priedas Nr. 9. 2011 m. sausio 6 d. žinių laidų temų, jų eiliškumo ir trukmės lentelė	93
	Priedas Nr. 10. 2011 m. sausio 6 d. BTV žinių laidos analizė	95
	Priedas Nr. 11. 2011 m. sausio 6 d. LNK žinių laidos analizė.....	98
	Priedas Nr. 12. 2011 m. sausio 6 d. „Lietuvos ryto TV“ žinių laidos „Reporteris“ analizė.....	100
	Priedas Nr. 13. 2011 m. sausio 6 d. LRT žinių laidos „Panorama“ analizė	104
	Priedas Nr. 14. 2011 m. sausio 6 d. TV3 žinių laidos analizė.....	107
	Priedas Nr. 15. Pusiau standartizuoto žvalgomojo tyrimo interviu klausimynas.....	110
	Priedas Nr. 16. Pusiau standartizuoto tyrimo interviu klausimynas.....	111
	Priedas Nr. 17. Politinės komunikacijos eksperto interviu pagal žvalgomąjį klausimyną.....	113
	Priedas Nr. 18. Politinės komunikacijos eksperto interviu.....	117
	Priedas Nr. 19. Žiniasklaidos atstovo interviu.....	122
	Priedas Nr. 20. Politinės sociologijos specialisto interviu.....	127

Ivadas

Postmodernioje visuomenėje informacija tapo kertiniu bet kokios veiklos veiksmu, įtakojančiu ar net lemiančiu sprendimų priėmimą bet kurioje srityje ir lygmenyje. Dėl šios priežasties bei dėl technologijų inovacijų nulemtu informacinio srauto masto išaugimo, informacijos atrankos, pateikimo ir sklaidos procesai įgijo didžiulę svarbą. Kartu su šiais procesais išaugo ir masinių žiniasklaidos priemonių reikšmė, kuri ypač pastebima viešuosiuose valstybės reikaluose. Anot G. Mažeikio (2004, p. 81), kadangi paprastas pilietis negali būti informuotas apie visus viešuosius valstybės reikalus ir procesus, *ne visuomenė, o būtent sociologai, žiniasklaida ir politologai įprastinėmis stabilaus politinio gyvenimo sąlygomis yra pagrindiniai ir neretai vieninteliai ar patys svarbiausi viešosios nuomonės atstovai.*

Šiuolaikinės demokratinės santvarkos siekiamybė ir pagrindas – konkurencijos principas. Dėl dėmesio ir palaikymo nuolat konkuruojantiems politiniams lyderiams ir partijoms svarbiausias komunikacijos kanalas į savo auditorijas yra masinės žiniasklaidos priemonės. Remiantis jomis, sprendimus priima ir viena svarbiausių politikų auditorijų – rinkėjai. Taip yra dėl to, kad politikai ir institucijos visuomenės vertinimo siekia dalyvaudami politiniuose procesuose, kurie dažniausiai nėra tiesiogiai prieinami ir/ar suprantami jų auditorijai, o šią visuomenės informavimo ir švietimo funkciją atlieka žiniasklaida. Ji yra vieša politinio diskurso vieta, kurioje vyksta oponuojančios diskusijos ir teikiama informacija. Žiniasklaida demokratinėse visuomenėse yra ne tik aktyvi politinio gyvenimo stebėtoja, bet ir dalyvė, dažnai vadinama „ketvirtąja valdžia“. Be to, žiniasklaida išmano politinių asmenybių ir institucijų naudojamas poveikio priemones ir dažnai jas atpažįsta bei perfiltruoja per savo veiklos principus ir poreikius atitinkančią prizmę. Taigi politinių lyderių ir institucijų komunikacija ne visuomet pasiekia tikslą arba būna įgyvendinama iš anksto suplanuotu būdu. Politinio diskurso arenos vaidmuo žiniasklaidai suteikia politinių institucijų kontroliavimo funkciją, tačiau kartu nulemia ir neigiamus padarinius.

Konkurencijos principas aktualus ir pačiai žiniasklaidai: dėl žiniasklaidos priemonių pasirinkimo įvairovės dažnai nepakanka konstatuoti faktus, bet stengiamasi pateikti savo žiūrovams įdomiausią ir aktualiausią informaciją jiems priimtinu būdu. Nors konkurencija dažnai skatina progresą ir grynina kokybę, vis dėlto dėl auditorijos dėmesio konkuruojant politiniams veikėjams, institucijoms ir pačiai žiniasklaidai, auditorija ne visuomet yra laimėtoja šioje kovoje dėl jos. Atrodytų, kad ji, stebėdama neva tik reikšmingiausius ir aktualiausius atrinktus procesus ir žinodama neva visapusišką informaciją apie juos, gali priimti apsvaistytus ir racionalius sprendimus. Tačiau neverta pamiršti, kad šis reikšmingumas ir pateikiamos informacijos pobūdis nėra apspręstas pačios auditorijos, bet bene vienintelio jai prieinamo politinių procesų komunikatoriaus – žiniasklaidos.

Didelis auditorijai pateiktinos informacijos kiekis ir įvairūs interesų konfliktai lemia netiesioginį žiniasklaidos įsitraukimą į politinės realybės formavimą: masinės žiniasklaidos priemonės per pateikiamą informaciją įgyja galią ne tik daryti įtaką individualiems auditorijos požiūriams į šalies politinį gyvenimą, bet ir patiems politiniams procesams. Informacijos atrankos ir pateikimo procesai sąlygoja įvairias faktų pateikimo galimybes, taigi ir auditorijai matomos politinės realybės atspindžių įvairovę. Politiniai žiniasklaidos efektai XX a. tapo komunikacijos mokslo tyrimų objektu ir kryptimi, šiame laikotarpyje buvo formuluojamos įvairiai žiniasklaidos efektus vertinančios teorinės priegijos.

Darbo objektas: politinės realybės pateikimas žiniasklaidoje. **Teoriniu darbu pagrindu** pasirinkta rėmų arba įrėminimo (angl. *framing*) teorija, nagrinėjanti komunikacijoje individų ar organizacijų taikomas mąstymo bei interpretacijos schemas. Tokių sistemų taikymas žiniasklaidoje lemia ne tik informacijos interpretavimą pagal tam tikrus rėmus, tačiau šis suvokimas taip pat lemia informacijos atrankos ir pateikimo procesus bei sąveikauja su auditorijų turimais interpretacijų rėmais.

Pagrindinė **darbo problema** yra ta, kad pristatydamas politinius įvykius, žiniasklaida juos (sąmoningai ar nesąmoningai) pateikia per savo prizmę ir konstruoja atitinkamas įvykio interpretacijas auditorijos akyse lemiančius rėmus.

Darbo hipotezė: politinių įvykių nušvietimui žiniasklaida naudoja įvairias priemones, kuriomis auditorijai nurodo žinutės perskaitymo reikšmes.

Darbo tikslas: pristatyti įrėminimo pagrindu vykstančio politinės realybės konstravimo per žiniasklaidą teoriją bei analizuojant konkretų įvykį iširti, kokiomis priemonėmis žiniasklaida kuria rėmus.

Darbe iškelta tikslą padės pasiekti keliami **uždaviniai:**

- Pristatyti žiniasklaidos efektų tyrimų raidą bei politinį žiniasklaidos poveikį;
- Pristatyti rėmų teoriją, šių interpretavimo schemų taikymo žiniasklaidoje priežastis, veiksnius bei santykį su auditorijos susikurtais rėmais;
- Nustatyti ir iširti nagrinėjamo atvejo komunikacinį kontekstą;
- Iširti nagrinėjamą įvykį nušviečiančius reportažus ir nustatyti, kokiomis priemonėmis ir kokia galima reikšmė yra kuriama šiuose pranešimuose, o taip pat paanalizuoti, kaip galimai nagrinėjamo įvykio nušvietimą priėmė auditorija.

Kadangi informacijos priėmėjo politinės realybės suvokimą per žiniasklaidos pateikiamą rėmą lemia žinutės turinys, jos pateikimo būdas bei stilius, darbe atliekamam konkrečiam politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo tyrimui pasirinkta kokybinius parametrus leidžianti atskleisti **metodologija** bei pasitelkiami du tyrimo metodai. Nagrinėjamą įvykį nušviečiančių žinių reportažų tyrimui pasitelkiama semiotinė analizė, kuri koncentruojasi į teksto (bendrąja prasme)

reikšmių kūrimą ir keitimąsi jomis. Šis metodas padeda atskleisti pranešimo reikšmes įvairiais lygmenimis ir gali būti taikomas įvairių tipų pranešimams. Šis tyrimo metodas padės atskleisti priemones, kuriomis žiniasklaida konstruoja rėmus, ir per jas iš dalies atskleisti nagrinėjamu atveju žiniasklaidos konstruojamą rėmą. Siekiant patikrinti semiotinės analizės metu gautas išvalgas ir nustatyti galimą pačios auditorijos reakciją į žiniasklaidos pateikiamą irėmintą informaciją, darbe taip pat naudojami pusiau standartizuoti kokybiniai interviu su įvairių sričių ekspertais.

Darbe išskiriamos šešios dalys. Pirmojoje dalyje pristatoma požiūrio į žiniasklaidos efektus ir jų tyrimų raida, žiniasklaidos poveikis ir jo įvairovė politinei sferai. Antrojoje darbo dalyje nagrinėjama rėminimo teorinė prieiga, šį procesą lemiantys veiksniai bei dviejų pusių – žiniasklaidos ir auditorijos – rėmų sąveika. Trečiojoje dalyje pristatomas darbe tiriamas politinis įvykis, su juo susijusi faktinė informacija bei vieta kitų nagrinėjamo laikotarpio įvykių kontekste. Ketvirtojoje darbo dalyje atliekama semiotinė nagrinėjamą politinį įvykį nušviečiančių televizijų žinių reportažų analizė. Penktojoje dalyje analizuojami interviu su ekspertais metu gauti duomenys. Šeštojoje darbo dalyje apibendrinami abiejų atliktų tyrimų rezultatai ir pateikiamos išvalgos.

Darbe naudojamosi M. Edelmano, D. McQuailo, G. M. Kosickio ir Z. Pano, V. D. Shah, D. Scheufele, A. Schütz, J. Streeto, R. Kuhno, K. Newtono, L. Bielinio, lingvisto F. de Saussure ir semiotinės komunikacijos studijų mokyklos išvalgomis, oficialiais Lietuvos Respublikos institucijų dokumentais, TV3, „Lietuvos televizijos“ , LNK, „Lietuvos ryto TV“, „Baltijos televizijos“ žinių laidų video reportažais ir kalbintų ekspertų išvalgomis. Analizės gairėms darbe buvo pasitelkti kai kurie elementai iš semiotinės analizės atmintinės, pateiktos D. Chandlerio medžiagoje „*Semiotics for Beginners*“.

1. Žiniasklaidos įtaka politinei realybei: istorija, tendencijos ir efektai

Žiniasklaida susideda iš daugybės elementų. Tai yra ir techninės priemonės pranešimams perduoti, ir tiesiogiai (pvz., žurnalistas) bei netiesiogiai (pvz., žiniasklaidos priemonės vadovas) su pranešimų perdavimu susiję žmonės ir institucijos – žiniasklaidos priemonių valdybos, jų veiklą prižiūrinčios organizacijos ir kt. McQuailas (1994, p. 65) žiniasklaidą nurodo keliais apibrėžimais:

- 1) Tai yra komunikacijos kanalai keleto žmonių daugumai parengtų pranešimų perdavimui;
- 2) Pasitelkiant atitinkamus technologinius sprendimus, plačios auditorijos vartojimui skirtos masinės komunikacijos priemonės ir pranešimai;
- 3) Masinės komunikacijos priemonės.

Žiniasklaidos auditorija yra jai skirtus pranešimus technologiniais kanalais gaunančioji pusė, tačiau būtent dėl šio technologinio aspekto žiniasklaida su ja neturi tiesioginės sąveikos ir neįgyja interaktyvumo elemento (Matkevičienė, 2008, p. 108). Taigi žiniasklaidos ir auditorijos ryšys iš pirmo žvilgsnio yra vienpusis ir neturintis grįžtamojo ryšio. Tačiau iš tiesų jis tam tikra prasme pasireiškia per tyrimais ir tiražų apimtimis atskleidžiamą konkrečių žiniasklaidos priemonių vartojimą. Verta pastebėti, kad pastaraisiais metais augant internetinės žiniasklaidos svarbai ir auditorijos technologiniam išprusimui, stiprėja ir tiesioginis žiniasklaidos ir auditorijos interaktyvumo elementas – žiniasklaidoje atsiranda vis daugiau piliečių žurnalistikos apraiškų, joje naudojama auditorijos pateikiama medžiaga, auditorija turi galimybę tiesiogiai pateikti savo komentarus ir kt.

Paplitus masinei komunikacijai, žiniasklaida tapo įtakinga tarpininke tarp auditorijos ir informaciją pateikiančių šaltinių, o iš to kylanti žiniasklaidos įtaka ir efektai jau keletą šimtmečių pasireiškia bet kurioje viešojoje ar net privačioje socialinėje sferoje ar temoje. Šių efektų poveikis gali būti stebimas visuose lygmenyse: individualiame, grupiniame, instituciniame ir kt. Prieš pristatant žiniasklaidos efektus politinei realybei ir išsamiai apžvelgiant vieną iš jų – rėminimą (angl. *framing*), pirmiausiai apžvelgiama žiniasklaidos ir jos auditorijos santykio, t.y. abipusės įtakos, vertinimų bei tyrimų raida.

1.1. Žiniasklaidos efektų tyrimų raida

XIX a. pab. – XX a. pr., vykstant technologijų, raštingumo, komercijos ir demokratijos plėtrai, susiformavo masinės komunikacijos savybes atitinkantys laikraščiai. Taigi atsiradusi periodinė spauda yra laikoma masinių komunikacijos priemonių naudojimo pradžia, kuomet ir buvo

pradėti stebėti žiniasklaidos efektai. Vėliau atsirado ir pamažu įsitvirtino kitos masinės komunikacijos priemonės: kinematografija (1893), radijas (1893), televizija (1928). Taigi didėjančiais mastais vystantis masinei komunikacijai, žiniasklaidos poveikio stebėjimai peraugo į mokslinius tyrimus. Mokslininkai dažniausiai išskiria keturis ryškiausius požiūrio į žiniasklaidos efektus etapus (pagal McQuailą, 1994, p. 328-332 ir p. 9-11).

Pirmajame etape – XX a. pr. – 1940 m., buvo tikima, kad žiniasklaida turi reikšmingos galios formuojant nuomonę, įsitikinimus, keičiant įpročius ir pakreipiant auditorijos veiksmus daugiau ar mažiau tokiu būdu, kokio siekia žiniasklaidos turinio kūrėjas, teikėjas ar įtakotojas. Tokiam požiūriui didelę įtaką turėjo abu pasauliniai karai, pasižymėję išpūdingais propagandos mastais: stebint reikšmingus propagandos elementus ir tendencijas, akademinuose sluoksniuose buvo sunerimta dėl didėjančio žiniasklaidos poveikio. Pažymėtina, kad minimu laikotarpiu dar nebuvo atliekami išsamūs žiniasklaidos efektų tyrimai, o „**visagalės žiniasklaidos**“ vertinimas formavosi empiriškai stebint spartų spaudos, kino ir radijo auditorijos plėtimąsi.

Antrasis etapas truko 1940 – 1960 m. ir jo metu buvo iš naujo įvertintas požiūris į žiniasklaidos įtaką ir jos vertinimas. Pirmaisiais JAV atliktais moksliniais tyrimais buvo paneigta prieš tai pabrėžta didelė žiniasklaidos galia ir konstatuota, kad žiniasklaida neturi tiesioginės įtakos nusikalstamumui, agresijai ir kitiems socialiniams reiškiniams. Svarbu pastebėti, kad šiuo laikotarpiu nebuvo patvirtinta, jog žiniasklaida visiškai neturi poveikio, tačiau daugumos tyrimų išvadose atsispindėjo požiūris, jog pati žiniasklaida paklūsta fundamentalesniems reiškiniams – socialinių santykių struktūrai, konkrečiam socialiniam ir kultūriniam kontekstui. Anot kai kurių tyrėjų, žiniasklaida neįtakoja auditorijos požiūrių pokyčio, o maksimalus jos galimas efektas – jau egzistuojančių požiūrių įtvirtinimas. Apibendrinant, šiuo laikotarpiu buvo įtvirtintas **ribotų efektų požiūris**: žiniasklaida suvokiama labiau kaip informaciją perduodanti tarpininkė nei nuomonės formuotoja.

Trečiajame etape, trukusiame 1960-1970 m., žiniasklaidos efektų problema vėl buvo iš esmės performuluota. Tyrėjai suabejojo ankstesniame etape atliktų tyrimų metodikomis (pvz. tuo, kad buvo tiriamos individualios nuomonės, bet ne mąstymo ir požiūrių struktūros), jų atlikimu (tyrimai buvo gana trumpalaikiai ir neatspindintys ilgalaikio poveikio) ir galimai jų nulemtų tyrimų rezultatų nevalidumu. Teigiama, kad šiais tyrimais buvo koncentruojamasi ties ribotu žiniasklaidos efektų spektru ir tik jų poveikiu individams, netiriant platesnių socialinių ir institucinių efektų. Šiame etape pripažįstama, kad žiniasklaida, nors ir nėra visagalė, kaip buvo teigiama pirmajame etape, vis dėl to turi **didelę poveikio galią**.

Ketvirtąjį iki šiol besitęsiantį etapą McQuailas pavadino „**socialiniu konstruktyvizmu**“. Teigiama, kad žiniasklaida turi didelį poveikį socialinės realybės konstravimui, *įrėmindama realybės vaizdinius <...> numatomu ir šabloniniu būdu* (McQuail, 2004, p. 331). Šiuo laikotarpiu

susiformavusios teorinės prieigos požiūriu, „įrėmindama“ ir savaip išreikšdama realybės vaizdinius, žiniasklaida nuspėjama ir šabloniniu būdu konstruoja socialinius darinius ir net pačią istoriją. Atitinkamai tuo pačiu metu žiniasklaidos auditorijos elementai – individai – konstruoja savo pačių socialinę realybę, kuri sąveikauja su žiniasklaidos siūlomomis simbolinėmis konstrukcijomis. Taigi turinti galios žiniasklaida pati yra įtakojama ir ribojama auditorijos, o tiksliau – viešosios nuomonės, kuria remdamasi žiniasklaida konstruoja socialinį diskursą (Scheufele, 1999, p. 105). Ši iki šiol besitęsiantį laikotarpį galima vadinti **derybinio, t.y. nevienpusio, žiniasklaidos poveikio** laikotarpiu. Taip pat pažymėtina, kad šiuolaikiniais žiniasklaidos tyrimais yra labiau orientuojamasi į kultūrinį žiniasklaidos poveikį, akcentuojant žiniasklaidos vaidmenį konstruojant bendras tapatybes (Matkevičienė, 2008, p. 110).

Atsižvelgiant į istorinę žiniasklaidos efektų tyrimų raidą ir pažvelgus į ją faktų ir įvykių kontekste, galima išvelgti vyravusią tendenciją dažniausiai stebėti stiprius žiniasklaidos efektus neramiais laikais, tuo tarpu taikos ir ramybės laikotarpiu šis poveikis daugumai tyrėjų neatrodė toks įtakingas. Atrodo, jog *kuomet dėl nusikalstamumo, karo, ekonominių neramumų ar bet kokios „moralinės panikos“ yra sutrikdomas visuomenės stabilumas, dalis atsakomybės yra perteikiama masinei žiniasklaidai* (McQuail, 2004, p. 333). Vis dėl to šiuolaikiniai tyrimai ir stebima praktika rodo, kad toliau aptariamais efektais žiniasklaida yra pati linkusi ir gebanti kurti įvykius (tiesiogiai ir netiesiogiai), konstruoti jų svarbą ar net emocinį atspalvį. Taigi šiuolaikinėje visuomenėje įvykiai dažnai tampa svarbūs tiek, kiek ir kaip juos nušviečia žiniasklaida. Tai ypač būdinga didele įvykių ir faktų konkurencija pasižyminčiai politinei realybei.

1.2. Žiniasklaidos efektai ir jų poveikis politinės realybės pokyčiams

Politinė realybė dėl savo fundamentalaus viešumo yra žiniasklaidos poveikiui ypatingai jautri sritis. Daugelis tyrėjų atkreipia dėmesį, kad žiniasklaidos efektai politinei realybei buvo pradėti aktyviau stebėti pasaulinių karų metu, kuriuose lokaliais ir tarptautiniu mastais buvo aktyviai naudojami politinės propagandos metodai. Matkevičienė (2008, p. 108) išskiria du žiniasklaidos tyrimų aspektus: ji yra ne tik vieša erdvė politikos komunikacijos dalyvių pristatymui, bet ir vieta bei priemonė, kurią pasitelkiant yra konstruojamas politinis diskursas. Žiniasklaida padarė poveikį ne tik požiūriui ir vertinimui, t.y. politinės realybės suvokimui visuomenės akyse, tačiau ir pačiai realybei kaip tokiai: postmoderniaisiais laikais dėl žiniasklaidos įtakos pasikeitė pats politinis diskursas, jo elementai, procesai bei atsirado naujų veikėjų.

Žiniasklaida kaip ketvirtoji valdžia atlieka politinio proceso stebėjimo, informavimo funkcijas, sukuriančias kontrolės mechanizmą, kuris skatina didesnę politinių lyderių atskaitomybę ir veiksmų legitimavimą (Kuhn, 1997, p. 277). Tačiau vis dėlto bet kuri žiniasklaidos funkcija gali

būti vertinama dvejopai, o žiniasklaidos efektai politinei realybei pasireiškia ir individualiame (auditorijos dalyvių arba piliečių), ir instituciniame (politinių institucijų) lygmenyse. Viena vertus, žiniasklaida yra apie politinius procesus informuojanti politinio švietimo priemonė, gilinanti visuomenės supratimą bei ją politiškai mobilizuojanti. Tačiau kita vertus, koncentruodamasi ties problemomis ir dramatiškais įvykiais, ji gali sukelti apatiją ir nepasitikėjimą politika bei, priešingai, politiškai demotyvuoti ir demobilizuoti visuomenę (Newton, 1999).

Politikai, kaip ir kitoms socialinėms sferoms, įtaką darantys žiniasklaidos efektai, skirstomi į *kognityvinius* (susijusius su žiniomis ir nuomone), *afektinius* (nukreiptus į požiūrį, emocijas ir jausmus) bei *elgesio* (McQuail, 1994, p. 334). Pirmuoju – neutraliausiu, atveju žiniasklaida teikia informaciją ir tarnauja kaip auditorijos sau pildomo „žinių banko“ šaltinis. Kita vertus, dėl toliau darbe aptariamų veiksnių, žiniasklaida taip pat gali aktyvuoti ir paskatinti tam tikras (teigiamas arba neigiamas) auditorijos emocijas politinių procesų ar įvykių atžvilgiu, o kartais net iššaukti ar tam tikra linkme pakreipti individų veiksmus (pvz., (ne)dalyvavimas rinkimuose, pilietiniai neramumai ir kt.). Pastarieji efektai, priklausomai nuo komunikuojamo pranešimo intencijos, gali būti sąmoningi arba nesąmoningi, planuoti arba neplanuoti. Egzistuoja nemažai tokio žiniasklaidos poveikio teorijų, o dažniausiai tiriami politinei realybei įtaką darantys žiniasklaidos efektai yra dienotvarkės nustatymas (angl. *agenda setting*), rėminimas (angl. *framing*) ir aktyvavimo efektas (angl. *priming*).

Rėminimo ir dienotvarkės nustatymo žiniasklaidos efektai tarpusavyje glaudžiai susiję. Kai kurie autoriai teigia, kad jie papildo vienas kitą ir yra vienas kito tąsa, o rėminimą vadina antruoju dienotvarkės nustatymo lygmeniu. Poveikis auditorijai vyksta dviem lygmenimis (Frenkel-Faran ir Wilzig, 2007, p. 419-420):

1. Auditorijai nurodoma, apie ką ji turi galvoti, t.y. nurodoma, kokie politiniai įvykiai, procesai ar temos yra svarbiausios.
2. Auditorijai nurodoma, ką ji turi galvoti apie tai, t.y. įvykiui suteikiamas tam tikras vertybinis (teigiamas ar neigiamas) atspalvis, perduodamas ir įtvirtinamas auditorijoje bei formuojantis jos nuomonę nušviečiamos politinės realybės atžvilgiu.

Dienotvarkės nustatymo efektas atsiranda tuomet, kai žiniasklaida intensyvina tam tikro įvykio nušvietimo dažnumą, o visuomenės susidomėjimas juo didėja dėl sąlyginio ryškumo ir „buvimo visur“. Tokiu būdu, parinkdama naujienas, žiniasklaida tarsi „organizuoja“ auditorijos suvokiamą politinės realybės pasaulį. Žiniasklaidos dėmesys tam tikriems objektams (įvykiams, institucijoms, politikams ir kt.) lemia ir auditorijos susidomėjimą šiais objektais (Frenkel-Faran ir Wilzig, 2007, p. 419-420). Maža to, prie politinių procesų tiesioginės prieigos neturinti auditorija, matydama tik žiniasklaidos nušviečiamus politinius įvykius, nemato kitų galimai svarbių įvykių, t.y. jie neegzistuoja dėl nežinojimo arba atrodo mažiau svarbūs.

Antrajame, rėminimo lygmenyje, žiniasklaida ne tik parenka objektus, tačiau jiems taip pat priskiria tam tikrus požymius (savybes, vertę, apibūdinančias charakteristikas ir kt.). Įtaka šiuo atveju daroma atrenkant ir priskiriant konkrečius požymius ir tuo pat metu ignoruojant kitus (Frenkel-Faran ir Wilzig, 2007, p. 419-420). Auditorijai atrodo svarbūs tie nušviečiamų politinės realybės objektų požymiai, kuriuos akcentuoja žiniasklaida, o kartu formuojamas auditorijos požiūris ir vertinimas tam tikro objekto atžvilgiu. Tai nėra tiesiog teigiamos ar neigiamos nuomonės tam tikrų politinės realybės objektų atžvilgiu formavimas, tačiau žymiai plačiau – žiniasklaida perduoda auditorijai sąvokas ir kalbą, kurią ji naudoja kalbėdama apie politinę realybę. Taigi informuodama žiniasklaida tam tikra prasme „piešia“ politinės realybės paveikslą pasirinkdama, kokius veikėjus įtraukti, ką ir kaip išryškinti bei užduoda auditorijai žiūrėjimo „toną“.

Trečiasis – aktyvavimo, efektas yra tamptai susijęs su dienotvarkės nustatymo ir rėminimo efektais. Jo metu tam tikri objektai tampa labiau prieinami ir lieka pasąmonėje dėl dažnesnio jų nušvietimo tam tikru trumpalaikiu laikotarpiu. Tai turi įtakos priimant sprendimus – žmonės negali apžvelgti visų su politinės realybės objektu turimų žinių ir vertinimų ir neatlieka jų analizės, tačiau remiasi sprendimo priėmimo momentu turimais informacijos fragmentais (Nelson et al., 1997, p. 236).

Dėl tokios savo poveikio galios žiniasklaida turi savybę daugiau ar mažiau priversti prisitaikyti ir keistis visas nuo viešosios komunikacijos labiausiai priklausomas socialines institucijas (McQuail, 1994, p. 19). Taigi išaugusi žiniasklaidos reikšmė ir poveikis pakeitė ir patį politinį diskursą. Akivaizdžiausi politiniai žiniasklaidos efektai dažniausiai yra stebimi ir tiriami rinkiminių kampanijų metu, kuomet politinės jėgos vykdo intensyviausią komunikaciją, siekdamos pateikti sau palankią informaciją. Nepaisant politinių partijų parengtų komunikacijos strategijų, praktikoje jų įgyvendinimas dėl žiniasklaidos įtakos dažniausiai skiriasi nuo numatytųjų ir aprašytųjų. Ieškant būdų, kaip pasiekti politinėms partijoms tinkamą žiniasklaidos dėmesį ir informacijos pateikimą, pasikeitė politinės komunikacijos stilius, o politiniai veikėjai prisitaikė prie žiniasklaidos darbo ypatybių.

Pirmiausia, politinis diskursas tapo personifikuotas ir, nepaisant valstybėje įtvirtintos politinės sistemos (nesvarbu, ar tai prezidentinė, ar parlamentinė, ar kt. santvarka), politinių organizacijų „veidais“ ir atstovais tampa jų lyderiai, o partija kaip politinė institucija kai kuriais atvejais tėra platforma jos lyderio įvedimui į politinę areną (Stanyer ir Wring, 2004, p. 2).

Be to, politinių institucijų atstovai imasi įvairių priemonių ir triukų politinės žinutės suvokimo (angl. *media consumption*) palengvinimui: nuo atitinkamos retorikos ir parinkto balso tono bei nepriekaištingos išvaizdos iki įsimenančių partijos logotipų ir spalvų. Efektyviam informacijos pateikimui yra pasirenkamos įvairios retorinės taktikos: puolimas, gynyba, asertyvus savęs

pristatymas (Schuetz, 1993, p. 474-476), skatinamasis arba teisinis kalbos stilius (Edelman, 1985, p. 134-137 ir p. 138-139) ir daugybė kitų.

Taip pat politikoje atsirado nauji veikėjai, žodynai ir praktikos. Mėginama daryti įtaką žiniasklaidai manipuluojant ir išnaudojant jos darbo pobūdį, rutiną bei subtilybes ir institucines charakteristikas (Bielinis, 2000, p. 108-110). Politinės organizacijos samdo konsultantus, kurių pagrindinis darbas yra susijęs su prisistatymu žiniasklaidoje: komunikacijos konsultantus, vadybos patarėjus, viešosios nuomonės tyrėjus, kritinių situacijų sprendėjus (angl. *spin doctors*) (Kuhn, 1997, p. 278).

Apžvelgus žiniasklaidos efektų istoriją, jų įtakos politinei realybei teorijas ir pastaraisiais dešimtmečiais viešajame valstybiniame gyvenime vyraujančias tendencijas, kitame darbo skyriuje išsamiau pristatomas žiniasklaidos rėminimo teorinis pagrindas. Rėmų teorija darbe pasirinkta dėl to, kad šis žiniasklaidos efektas labiausiai koncentruojasi į komunikacijos, taigi ir auditorijos per žiniasklaidą suvokiamos politinės realybės, turinį. Be to, rėmų teorija, kai kurių tyrėjų įvardijama kaip antroji dienotvarkės nustatymo pakopa, apima ne tik turinį, bet ir informacinėje erdvėje dalyvaujančių objektų (temų, problemų, politikų, įvykių ir kt.) aptarimą. Taigi rėminimas padeda atskleisti gana detalų auditorijai matomą „paveikslą“ su jo veikėjais ir jų bruožais.

2. Rėmų teorija žiniasklaidos politiniame diskurse

Vieną dažniausiai tyrėjų naudojamų rėmų arba įrėminimo (angl. *framing*) apibrėžimų 1974 m. suformulavo JAV sociologas E. Goffmanas: rėmai yra interpretacijos schema, įgalinanti individus rasti, suvokti, identifikuoti ir priskirti įvykius arba gyvenimo patirtis (Pan ir Kosicki, 2001, p. 37). Rėmų arba schemų teorija (toliau darbe naudojama rėmų teorijos sąvoka) buvo suformuluota ketvirtajame – socialinio konstruktyvizmo, žiniasklaidos efektų raidos istorijos etape, akcentuojant žiniasklaidos galią socialinės realybės konstravime. Rėmų teorija, nagrinėjanti mąstymo struktūrų formavimosi visuomenėje priežastis, procesus, modelius bei šio reiškinių įtaką individualiu ir visuomeniniu mastu yra naudojama daugelyje socialinių mokslų. Sociologai nagrinėja kolektyvinių veiksmų rėmus: paveikūs ir mases siekiantys pritraukti socialiniai judėjimai turi atitikti rėmėjų ir potencialių pasekėjų rėmų struktūras. Psichologai, tyrinėdami sprendimų priėmimo rėmus, teigia, kad ne faktai, o jų interpretavimas lemia individų elgesį (Nelson ir Willey, 2001, p. 246).

Kaip ir bet kurios kitos socialinės sferos, politinės realybės suvokimą ir interpretaciją lemia simbolinės priemonės, organizuojančios idėjos, o kaip tarpininkė šią medžiagą interpretacijoms, t.y. informaciją, visuomenei teikia žiniasklaida. Remiantis rėmų teorija, visi aktyvūs ir pasyvūs politinio diskurso dalyviai – žiniasklaida, politikos veikėjai ir diskursą stebintys individai (auditorija) – turi savo interpretavimo schemas ir struktūras, kurios tarpusavyje sąveikauja ir viena kitą įtakoja.

Toliau šiame darbe rėmų teorijos kontekste aptariamas vieno iš politinio diskurso dalyvių ir komunikacijos mokslų objekto – žiniasklaidos, rėmų naudojimo ypatybės ir veiksniai bei jos kuriamų rėmų santykis su auditorijos interpretavimo schemomis.

2.1. Rėmų konstravimas žiniasklaidoje

Postmoderniose demokratinėse visuomenėse yra deklaruojama, kad žiniasklaidos teikiama informacija turi būti ir/ar yra paremta objektyvumo normomis ir balanso principais pateikiant įvairias (ir opozicines) visų pusių nuomones. Tačiau praktikoje pats objektyvumas tam tikra prasme ir mastu yra subjektyvus dalykas ir žiniasklaida gali daryti įtaką visuomenės nuomonei net nesiimdama jokių įtikinėjimo ar manipuliacijos priemonių. Net laikydamosi nešališkumo ir objektyvumo nuostatų, žiniasklaida neišvengia to, kad jos žinutės pateikimas gali daryti įtaką įvykio suvokimui auditorijoje. Taigi žiniasklaidos efektas gali būti nenumatytas, tačiau realus (Nelson et al., 1997, p. 226). Net laikantis objektyvumo normų, tokia dideliame informacijos sraute naujienų atranka ir pateikimas reikalauja tam tikrų kriterijų, kurie yra neišvengiamai nulemiami

daugybės veiksnių. Be to, žiniasklaidai sunku išvengti rėmų perteikiant sudėtingas problemas, o patys politinės realybės veikėjai savo retorikoje taip pat dažnai naudoja rėminimą.

Kalba ir ją sudarančių žodžių prasmės jau savaime yra tarpusavyje susiję ir nepriklausomai nuo jų naudojimo tikslo kuria asociacijas, kylančias iš patirties ir sąmonės. Lingvistas George Lakoffas, patardamas JAV demokratų partijai rėminimo metodų taikyme, išskiria tokius rėmo principus (Miller, 2005, p. 204-205):

- Kiekvienas žodis kuria rėmą, sufleruodamas susijusias idėjas ir vaizdinius. Žodžio reikšmė priklauso nuo aplinkos visumos – jis neegzistuoja vakuume, bet priešingai, jo suvokimas priklauso nuo kitų žodžių ir vaizdinių. Iliustruojant politinės realybės pavyzdžiu, žodis „lyderis“ gali asocijuotis su įvairiais žodžiais: „vadovauti“, „pirmauti“, „diktuoti“, „pagrindinis“, „charizmatiškas“, „vesti“, „pirmininkauti“ ir kt.
- Rėmas atkuria kitus rėmus. Žodžiai suvokiami pasitelkiant mentalinį žemėlapi, kuris pasitelkiamas kaskart siekiant kažką suprasti. Pavyzdžiui, žodis „vedė“ sakinyje „Petraitis vedė partiją į pergalę“ pažadina „lyderio“ rėmą.
- Rėmo neigimas žadina rėmą. Nepaisant žodžio naudojimo priežasties, jo suvokimo metu visuomet įtraukiamas mentalinis žemėlapis su visomis jo reikšmėmis. Pavyzdžiui, sakinyje „Negalvokite apie lyderį“ skatina galvoti apie „lyderį“, bet ne apie „negalvokite“.
- Rėmo priminimas jį nuolat stiprina. Žodžio kartojimas kuria mentalinius įpročius, lemia jo atpažinimą, atpažįstamumą, realumą. Pavyzdžiui, kaskart minimas „lyderis“ tampa vis stipresnis ir net dažnai minimas neigiamame kontekste jis tampa atpažįstamas, tikras ir realus.

Žiniasklaidos naudojamu pranešimo rėmu yra vadinama pagrindinė (ar keletas) „organizuojanti“ idėja, kurios kontekste yra atskleidžiama įvykio, aktualijos, problemos ar kito pranešimo objekto „esmė“, ir dėl kurios šis objektas tampa vertu komunikacijos, todėl reikšmingesniu už kitus. Žiniasklaidos rėmus taip pat galima laikyti rutininio žurnalistų darbo įrankiu, kuris įgalina greitai atpažinti, įvertinti ir klasifikuoti informaciją bei tinkamai ją „įpakuoti“ auditorijai (Scheufele, 1999, p. 106). Gamsonas ir Modiglianis teigia, kad ši pagrindinė idėja suteikia prasmę svarbiems įvykiams ir nurodo, kas yra problema (Nelson et al., 1997, p. 222).

Taigi rėmų teorijos atspirties tezė galima apibrėžti taip: žiniasklaida, naudodama tam tikras interpretavimo schemas, brėžia ir (sąmoningai arba nesąmoningai, planuotai arba ne) tam tikra prasme auditorijai nurodo pranešimo suvokimo ir interpretavimo gaires. Pavyzdžiui, 9-ajame dešimtmetyje JAV žiniasklaidoje pateikiamose tarptautinėse naujienose dominavo Šaltojo karo rėmas, kuriame dauguma tarptautinių įvykių buvo vertinami per jų įtaką galimam JAV ir Sovietų Sąjungos galios balanso pasikeitimui (Nelson et al., 1997, p. 224).

Rėminimo negalima prilyginti tradiciniam požiūrio keitimui, kurio metu individo sąmonėje mėginama įtvirtinti jo žinojimo ir įsitikinimų struktūroje dar nesantį objektą. Priešingai, rėminimo efektas neapsiriboja naujos informacijos pateikimu, bet suaktyvina auditorijos ilgalaikėje atmintyje jau saugomą informaciją. Tradicinis įtikinėjimas keičia auditorijos įsitikinimus ar žinias apie tam tikrą objektą, o rėminimas įtakoja jau turimos informacijos vertinimą ir svorį. Rėminimas padeda auditorijai pasverti ir prioritetizuoti dažnai tarpusavyje prieštaraujančius pasvarstymus ir daryti įtaką nepateikiant jokios naujos informacijos (Nelson et al., 1997, p. 225-226).

Vieni svarbiausių veiksnių, lemiantys žiniasklaidos pateikiamus rėmus ir įvykių interpretavimo schemų formavimą yra *atranka* ir *ryškumas* (angl. *salience*). Rėmų kūrimo metu pirmiausiai yra atrenkami keletas suvoktos tikrovės aspektų, o vėliau komunikuojamame tekste jie yra išryškinami, kartu pateikiant tam tikrą problemos apibrėžimą, priežastinį paaiškinimą, moralinį vertinimą ar net elgesio rekomendacijas (Scheufele, 1999, p. 107). Tokiu būdu įvykio ar problemos pristatymas per suformuotus rėmus sistemingai veikia gavėjų – auditorijos – įvykio ar problemos interpretacijos kryptį ir suvokimą. Žiniasklaida gali naudoti vieną homogenišką rėmą problemai ar įvykiui pristatyti, tačiau taip pat vienu metu gali būti naudojami keli tarpusavyje konkuruojantys rėmai.

Žiniasklaida naudoja įvairius rėmų kūrimo būdus ir priemones, kurie gali skirtis priklausomai nuo žiniasklaidos priemonės formos ar pranešimo žanro. Žvelgiant iš platesnės perspektyvos, Gerhardsas ir Ruchtas (Scheufele, 1999, p. 114) išskyrė tris visoms žiniasklaidos priemonėms pritaikomus rėmų struktūrų kūrimo tipus, ypač dažnai naudojamus su politine realybe susijusių pranešimų komunikacijai:

- 1) *Diagnostinis rėminimas*: problemos diagnozavimas, kaltės nurodymas bei priežastingumo ryšių nustatymas. Tokio rėminimo metu tam tikras įvykis ar būklė įvardijama kaip sprendimo reikalaujanti problema, nurodomi tai nulėmę faktoriai ar asmenys, taigi nustatoma ir įvardijama, kas ir kodėl yra negerai. Dažniausiai yra konstruojamas neteisybės rėmas, kuriame visos interpretacijos patvirtina išvadą, kad, pavyzdžiui, valdžios sistema pažeidžia moralinius visuomenės principus (Karagiannis, 2009, p. 371).
- 2) *Prognozinis rėminimas*: problemos sprendimo / padėties pagerinimo sąlygų įvardijimas. Nurodoma, kaip turi būti sprendžiamos diagnostinio rėminimo metu įvardintos problemos. Vis dėlto nepaisant to, kad prognoziniame rėminime koncentruojamasi ties pageidaujama ir norimais problemos sprendimais, dažniau konkretus planas nėra pateikiamas. Priešingai, dažnai remiamasi kiek utopinėmis tolimesnės ateities vizijomis (Karagiannis, 2009, p. 373).
- 3) *Motyvacinis rėminimas*: skatinimas imtis esamą (dažniausiai nepatenkinamą) padėtį gerinančių / atitaisančių veiksmų. Problemos identifikavimas ir sprendimo pasiūlymas mobilizuoja visuomenės sutarimą, tuo tarpu motyvacinis rėminimas skatina dalyvavimą ir

tikslo pasiekimui būtinų veiksmų ėmimąsi. Auditorija turi įtikėti, kad jų veiksmai gali prisidėti prie situacijos keitimo (Karagiannis, 2009, p. 375).

Dar keletą rėmų kūrimo būdų pateikia Panas ir Kosickis (1993), išskirdami keturis rėmų konstravimo įrankius pagal struktūrinės naujienų dimensijas:

- 1) *Sintaksės struktūros* arba žodžių ir frazių naudojimo šablonai.
- 2) *Naratyvinės* (angl. *script*) *struktūros*, pristatančios įvykį kaip vertą naujienos, kartais siekiant perteikti auditorijos jutimo patirtis peržengiančias naujienas ir įvykius.
- 3) *Tematinės struktūros*, atspindinčios žiniasklaidos tendenciją surasti ir į pranešimą įtraukti priežastines temas tam tikrais būdais: arba įvardijant tikslus priežastinius ryšius, arba siejant savo išvalgas su tiesiogine šaltinio citata.
- 4) *Retorinės struktūros* arba retorinės stilistikos parinkimas siekiamam numatytam efektui įgyvendinti.

Entmanas platesne prasme išskiria dviejų pobūdžių rėmus (Johnson, 2009, p. 186-187):

- 1) *Esminiai* (angl. *substantive*) *rėmai*, kuriais tam tikros sąlygos ar rezultatai apibrėžiami kaip keliantys rūpestį, identifikuojamos jų priežastys ir pateikiamas moralinis vertinimas, pritariama galimam jų sprendimui.
- 2) *Procedūriniai rėmai*, kuriais vertinamas politinių veikėjų legitimumas, o su juo susijusių įvykių nušvietimas yra labiau orientuotas į procesus (prie tokių priskirtini ir rinkimų rezultatų apibendrinimai).

Taip pat rėmai gali skirtis pasirenkamos problemos platumu:

- 1) *Epizodiniai* rėmai koncentruojasi į konkretų ir individualų atvejį, tokiu būdu auditorija dažnai paskatinama problemos priežastimi laikyti vidinio pobūdžio veiksmus. Pavyzdžiui, tokiu atveju auditorija skurdo priežastimi gali laikyti vidinį neturtingų žmonių motyvacijos trūkumą (Nelson et al., 1997, p. 224).
- 2) *Tematiniai* rėmai, priešingai, koncentruojasi į platesnes politines, ekonomines, socialines priežastis, o auditorija skatinama problemai priskirti išorines priežastis. Pavyzdžiui, skurdo priežastimis laikomos ekonominės problemos ar politinės valios stoka (Nelson et al., 1997, p. 224).

Vienas ir dažniausiai naudojamų rėmų yra politinio įvykio ar problemos nušvietimas kontrastuojančių vertybių grupėmis. Tai ypač efektyviai aktyvuoja galingiausias mentalines auditorijos schemas, darančias įtaką politinių sprendimų procesams. Toks ryškus opozicijomis ir

etiniu-vertybiniu vertinimu paremtas informacijos pateikimas nulemia bendrą politiko paveikslą ir įtakoja individo pasirinkimo per balsavimą sprendimą (Shah et al., 2001, p. 239-240). Shah et al. tyrė pačių politinių lyderių į oponuojančias vertybes nukreipto diskurso pateikiamus ir žiniasklaidos perduodamus nepakeistus rėmus. Tačiau tyrimas taip pat patvirtinta tokių rėmų naudojimo žiniasklaidoje aktualumą ir tendenciją: pati žiniasklaida dažnai pasitelkia kontrastuojančių vertybių rėmų schemas, kurios gerina pranešimo suvokimą ir didina žiniasklaidos vartojimą.

Vertybinių opozicijų rėmų taikymo naudingumas nulėmė rinkiminių kampanijų metu įsigalėjusią praktiką – diskusinių temų nagrinėjimą. Taip pat dėl to pačios priežasties žiniasklaidoje dažniausiai yra nušviečiami vieši politiniai konfliktai: parlamentiniai, rinkiminiai ir kt., nepaisant to, kad, žvelgiant plačiau, jų vyksmas ir baigtis visuomenei neturi didelės ar apskritai jokios įtakos (Edelman, 2002, p. 99). Tai iliustruoja ir dažniausiai rinkimų metu naudojamas taip vadinamas *strateginis* arba *žaidimo* rėmas. Jame kandidato skelbiamos politikos gairės yra dažniau analizuojamos per jų įtaką rinkimams, nežiūrint į jų potencialią vertę galimiems valstybės problemų sprendimams. Be to, ir pačių politikų kalbos ir veiksmai dažnai vaizduojami ne kaip nuoširdžios pareigos apraiškos, bet kaip priemonės išlaikyti valdžią ir populiarumą (Nelson et al., 1997, p. 223).

Aptartosios priemonės ir struktūros yra plačiai naudojami nušviečiant politinius įvykius, procesus bei problemas ir ypatingą svarbą dėl žiniasklaidos kaip ketvirtosios valdžios funkcijos turi šių įvykių ir problemų priežastingumo atskleidimas, kaltės įvardijimas ar net moralinis etinis vertinimas. Nors svarbiausias politikos efektyvumo rodiklis yra ilgalaikiai viešosios politikos padariniai, politinės realybės komunikacijoje žiniasklaidoje atveju, jie dažniausiai nesusilaukia žiniasklaidos dėmesio dėl sudėtingumo. Taip yra ne dėl žiniasklaidos kompetencijos stokos, bet dėl to, kad tokią informaciją sunku perteikti auditorijai įdomia ir paprasta žurnalistine kalba.

2.2. Rėmų konstravimo žiniasklaidoje veiksniai

Žiniasklaidos pranešimų rėmų konstravimą gali įtakoti daugybė individualių, institucinių, organizacinių veiksnių: pranešimą skelbiančio žurnalisto išpažįstamos socialinės normos ir vertybės, jo ideologinė ir politinė orientacija, redakcijos taikomos taisyklės, apribojimai ar net spaudimas, taip pat išorės veiksniai (interesų ir kitų visuomeninių grupių, politikos veikėjų spaudimas), profesinės normos ir žurnalistinės rutinos bei praktikos ypatybės (pvz., siekiant struktūruoti pranešimą ir pagrįsti informacijos aktualumą) (Scheufele, 1999, p. 115).

Be išvardintųjų, vienas iš svarbesnių rėmų, kaip interpretacijos schemų, konstravimo žiniasklaidoje veiksnių yra konkurencinė žiniasklaidos rinka ir siekis patraukti auditoriją (žiniasklaidos ir auditorijos rėmų sąveika plačiau nagrinėjama kitame poskyryje). XX a. pab. Vakarų Europoje naikinant nacionalinių transliuotojų monopoliją, žiniasklaidos priemonės ėmė veikti

kaip privatūs, rinkos santykiais susaistyti ir konkuruojantys subjektai, o šalia pagrindinės žiniasklaidos funkcijos – atvaizduoti realybę, prisidėjo ir komercinis interesas. Kalbant ekonominiiais terminais, informacija tarsi tampa preke, o politinė komunikacija per žiniasklaidą prisiderina prie rinkos bei rinkodaros (taigi ir „perkančios“ auditorijos) reikalavimų (Rubavičius, 2004, p. 11-12).

Kita vertus, savo komunikuojamus pranešimus nebūtinai įrėmina pati žiniasklaida. Išskirtinos dvi su žiniasklaidos pranešimu perduodamų interpretavimo rėmų atsiradimo aplinkybės (Nelson ir Willey, 2001, p. 247):

- 1) Žiniasklaida *pateikia* savo rėmus, kurie gali lemti bet kokio žanro žiniasklaidos istorijos struktūrą. Šioje vietoje ir galima nagrinėti ką tik aptartus žiniasklaidos rėmų konstravimo veiksnius: nuo organizacinių įpročių iki auditorijos pritraukimo poreikių.
- 2) Žiniasklaida paprasčiausiai *perduoda* politinių veikėjų ar institucijų sukonstruotus rėmus, kurie gali būti perteikiami ir tiesiogiai – per apmokėtą laiką ar spaudos plotą, laiškų redaktoriui publikavimą, skaitytojų laiškų skiltis, ir netiesiogiai – per šaltinių citatas ar kitus komunikuojamo pranešimo kontekste pateikiamus „pasiskolinimus“ iš šaltinio.

Politiniai veikėjai dažnai patys konstruoja ir komunikuoja tam tikros problemos „rėmą“, naudingą jų atstovaujamai institucijai ar interesų grupei. Taip yra todėl, kad problemos rėmo kūrimas politiniams veikėjams dažniausiai yra lengvesnis būdas įtikinti nei stengiantis keisti visuomenės nuomonę pasitelkiant įrodymus ar logišką argumentaciją. Tokiu būdu patys politiniai veikėjai padeda žiniasklaidai įrėminti pranešimus apie juos, naudodami įvairias simbolines ir retorines priemones: aštrius pasisakymus, šūkius, retorikoje parenkamas analogijas, įvairias vaizdines priemones, kt. Taigi šis politiko komunikuojamas rėmas (visas ar jo dalys) gali pasirodyti žiniasklaidoje ir pasiekti auditoriją kalbant apie tam tikrą problemą arba įvykį. Pasitaiko atveju, kad net žiniasklaidai ginčijant politinio veikėjo pateikiamas prielaidas ar išvadas, vis dėlto įvykis perteikiamas šaltinio nurodytais terminais, t.y. perduodamas jo kuriamas rėmas (Nelson et al., 1997, p. 223 ir 238).

Žiniasklaida atskiria politinių veikėjų kuriamus rėmus ir ne visuomet perduoda juos auditorijai, taigi jie negali būti tikri, kaip ir ar apskritai žiniasklaida perduos auditorijai jų siekiamus parodyti „rėmus“. Tačiau vis dėlto politiniai veikėjai ar institucijos taip pat imasi tam tikrų priemonių prisidėti prie politinės realybės žiniasklaidoje formavimo ir įrėminti pranešimus jiems reikiama forma. Tai gali būti daroma manipuliuojant žiniasklaidą ir atitinkamai išnaudojant jos darbo pobūdį, rutiną bei subtilybes ir institucines charakteristikas. Galima išskirti keletą tokio horizontaliojo lygmens įtakos taisyklių (Bielinis, 2000, p. 108-110):

- 1) Atrama į konkrečius žurnalistus, iš draugiškumo ar už finansinį susitarimą platinančius ar koreguojančius reikiamą informaciją, taigi kartu ir jos rėminimą.
- 2) Informavimo procesų logikos žinojimas. Remiantis tokiomis žiniomis, galima sudaryti sąlygas atkreipti dėmesį į teikiamą informaciją, taip pat kurti kryptingus scenarijus ir juos įtraukti į informacijos srautą. Pavyzdžiui, inicijuojant įvykius ir jų komentavimą (valdant įvykių informacijos srautą), inicijuojant temas bei įvykių aptarimo toną (valdant vertinimų ir komentarų srautą) arba išstumiant konkurentus iš informacijos lauko, užgožiant juos kitais įvykiais arba faktais ar kt.
- 3) Korporatyvinių visuomenės informavimo priemonių interesų suderinimas su politinio lyderio ar institucijos interesais.
- 4) Žurnalistinių prietarų ar stereotipų žinojimas.

2.3. Žiniasklaidos ir auditorijos rėmų sąveika

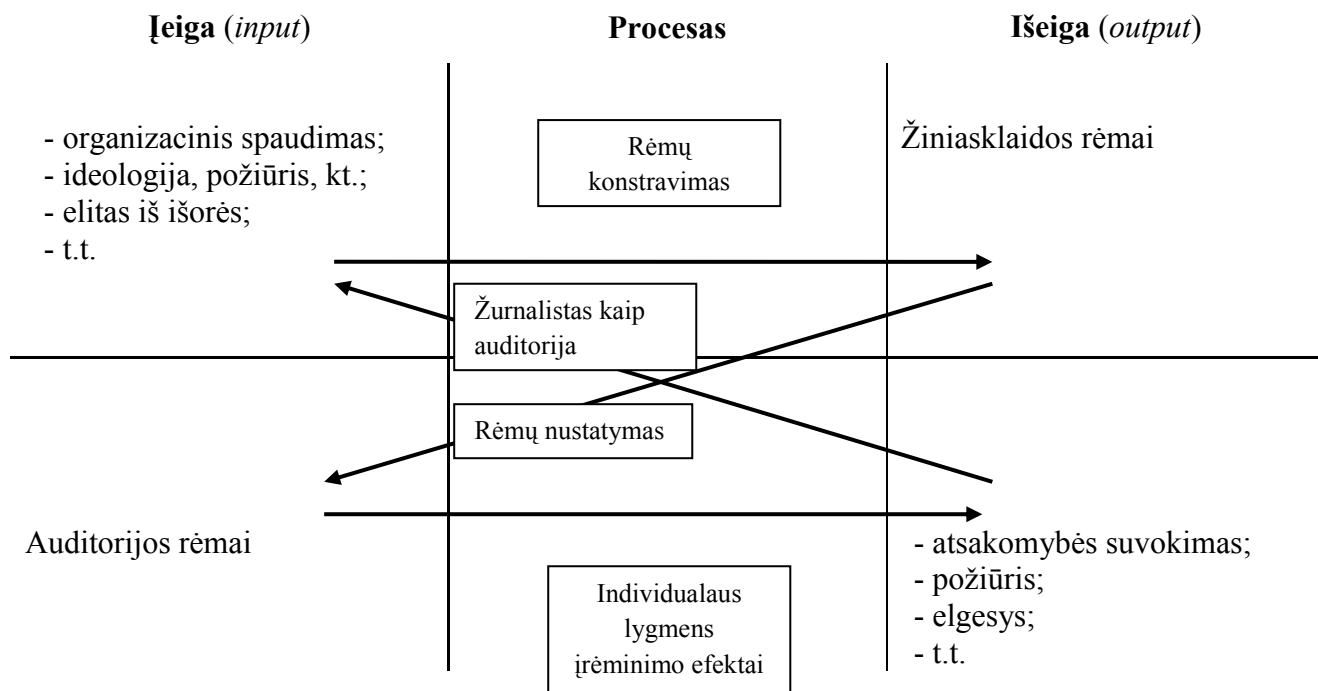
Nors dažniau yra kalbama apie žiniasklaidos efektus auditorijai, vis dėlto nederėtų pamiršti, kad dėl žiniasklaidos komercializacijos, konkurencijos ir susiklosčiusių rinkos santykių, auditorijos ir žiniasklaidos ryšys nėra vienpusis. Tyrėjai pripažįsta, jog auditorija taip pat turi įtakos žiniasklaidos formuojamam politiniam diskursui. Kadangi auditorijos poveikio žiniasklaidai mastas yra mažesnis, jų santykius ir įtaką vienas kitam galima būtų pavadinti dvipusiais asimetriniais. Tokiu būdu auditorija dalyvauja ir darbe aptariamuose politinės realybės rėmų kūrimo procesuose. Žiniasklaidos komunikuojamo „įrėminto“ pranešimo suvokimui turi įtakos priėmėjo vidinė moralinė ar psichologinė struktūra, todėl žiniasklaidos pranešimų rėmai nėra vieninteliai, o pati auditorija pranešimų apdorojimui naudojama schemas.

Individualūs auditorijos dalyvių rėmai apibūdinami kaip sąmonėje saugomos idėjų grupės, kurios orientuoja ir nukreipia individą informacijos apdorojimo procese. Individualūs rėmai yra tarsi pažinimo įrankiai, veikiantys kaip nehierarchinės kategorijos: tam tikros antraštės, į kurias talpinama visa aktuali informacija. Kai kurie autoriai politinės realybės interpretavime išskiria dvejopus rėmus: globalus ilgalaikis politinis vaizdas ir trumpalaikis konkrečių problemų vaizdas. Pastarasis rėmas turi ženkliai didesnę įtaką informacijos apdorojimui ir interpretavimui (Scheufele, 1999, p. 107).

Auditorija sąmoningai ar nesąmoningai filtruoja, atrenka ir prisitaiko (arba ne) žiniasklaidos siūlomus rėmus pagal savųjų rėmų struktūras ir suvokimą. Pažįstamiems objektams pirmiausia yra pasitelkiamos įprastos turimos schemas, o jų naudojimo dažnumas lemia, kuri schema yra aktyviausia. Kuomet individui objektas ir su juo susijusi informacija yra mažiau pažįstami, yra aktyvuojama viena iš dažniausiai naudojamų schemų ir pasitelkiamos konteksto užuominos. Taigi

šio konteksto pateikėjas – nagrinėjamu atveju t.y. žiniasklaida – įrėmindamas medžiagą, aktyvuoja auditorijos apsvarstymus, kurie sąveikauja su anksčiau nusistovėjusiais individo politiniais polinkiais ir tarnauja kaip politinių vertinimų ir sprendimų orientyras (Shah et al., p. 228-229). Savo ruožtu žiniasklaida, kiekvieną kartą konstruodama rėmus ir mėgindama juos padaryti įtikinamus, atsižvelgia į auditorijos turimas interpretavimo schemas.

Žiniasklaidos ir auditorijos rėmų sąveiką taikliai iliustruoja Scheufele (1999, p. 115) pateikta schema (lentelė Nr. 1).

Lentelė Nr. 1. Žiniasklaidos ir auditorijos rėmų sąveika (Scheufele, 1999).

Anot Scheufele, rėmų kūrimas yra nuolatinis procesas, kuriame žiniasklaida ir jos auditorija įtakoja viena kitos interpretavimo schemų kaitą: vieno veiksmo išeiga tampa kito proceso įeiga, prisidedančia prie kitos išeigos generavimo ir t.t. (žr. lentelę Nr. 1). Įtakojami jau aptartų rėmų konstravimo veiksmų (žiniasklaidos įeiga), žiniasklaidos atstovai konstruoja rėmus (žiniasklaidos išeiga) ir juos nustato bei įtvirtina auditorijai (auditorijos įeiga), kuri dėl šių rėmų įtakos susidaro nuomonę ar įvykdo veiksmą (auditorijos išeiga), o juos, toliau konstruodama rėmus ir mėgindama pasiekti ir įtikinti auditoriją, stengiasi suprasti ir panaudoti žiniasklaida (žiniasklaidos įeiga).

Fogarty ir Wolak (2009) naujausias tyrimas atskleidžia auditorijos vykdomą šaltinio pasirinkimą politinės komunikacijos atveju ir tarsi sumenkina deklaruojamus žiniasklaidos skaidrumo ir neutralumo siekius. Tyrime preziumuojama, kad abu politinės informacijos šaltiniai – politinės institucijos ir žiniasklaida – skirtingai konstruoja tą patį skirtingų strateginių motyvacijų nulemtą pranešimą ir lygina auditorijos pasitikėjimą abiem atvejais. Šiame tyrime yra

akcentuojamas politikų mėginimas pristatyti savo vertybinę poziciją potencialiems rinkėjams ir tiriamas to paties pranešimo vertinimas gaunant jį iš skirtingų šaltinių. Taip pat tarsi daroma prielaida, kad žiniasklaidos motyvacija yra pateikti tik publikai įdomią ir ideologiniu atžvilgiu neutralią informaciją, kartu susilpninant politikų teikiamo pranešimo įtikinamumą – taigi, žvelgiant per rėmų teorijos prizmę, tarsi nuimant politikų numatytus rėmus.

Toliau pateikiamos Fogarty ir Wolako tyrimo išvados puikiai apibendrina šio darbo rėmų teorijai skirtą skyrių. Keliant šio tyrimo tikslus, iš pirmo žvilgsnio atrodo labiau tikėtina, kad auditorija būtų linkusi pasitikėti mažesnę subjektyvų vertybinę svorį (taigi – rėmus) turinčiu pranešimu. Vis dėlto Fogarty ir Wolak tyrimo išvados parodo, kad auditorijai šaltinis yra svarbesnis – didesnio pasitikėjimo sulaukė politikų komunikacija. Nors tyrėjai tiesiogiai netyrė pranešimo rėmų konstravimo, o tyrimui buvo pasirinkti gana neutralūs žiniasklaidos pranešimai (pvz., pateikiant oponentų nuomones), tačiau būtent tokio pobūdžio – uždedančio vertybinius rėmus – pranešimo šaltinio pasirinkimas puikiai iliustruoja anksčiau aptartą rėmų, kaip pažinimo ir „organizavimo“ įrankių, poreikį. Rėmai yra tarsi mažiau pastangų reikalaujantys įvertinimo mechanizmai, leidžiantis auditorijai susidaryti „nuomonę“ ir priimti sprendimą, o žiniasklaida, siekdama auditorijos, neišvengiamai turi atsižvelgti į auditorijos poreikius ir jos susikurtus rėmus.

3. Politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo apžvalga ir kontekstas

Politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo analizei buvo pasirinktas 2004 metais apkaltos metu nušalinto LR Prezidento Rolando Pakso bylos prieš Lietuvą Europos žmogaus teisių teisme (toliau – EŽTT) procesas ir baigtis. Šis atvejis pasirinktas dėl didelės šio įvykio priešistorės svarbos Lietuvos politiniam gyvenimui – R. Paksas tapo pirmuoju apkaltos metu nušalintu prezidentu Europoje, ir su tuo susijusio didelio rezonanso žiniasklaidoje ir visuomenėje. Su apkalta susijusių procesų metu šis įvykis buvo nušviestas itin išsamiai, su tiesioginėmis transliacijomis iš Konstitucinio teismo (toliau – KT) ir LR Seimo posėdžių, specialiomis diskusijų laidomis ir kt. Šį įvykį daugeliu pjuvių nagrinėjo įvairių sričių specialistai: teisininkai, politologai, komunikacijos ekspertai. Kalbant apie informacinę nušvietimą žiniasklaidoje, daug dėmesio šio politinės realybės įvykio analizei skyrė Virginijus Savukynas knygoje „Maištininko mitologijos. Rolando Pakso įvaizdžiai“ bei Raimundas Lopata su Audriumi Matoniu knygoje „Prezidento suktukas“.

Nors apkaltos procesų nušvietimas žiniasklaidoje nebuvo išsamiai ir tikslingai nagrinėtas būtent rėminimo teorijos pagrindu, žiniasklaidos analitikai savo leidiniuose iš dalies atskleidė šio įvykio rėmo bruožus: paties R. Pakso formuojamus ir žiniasklaidos perduodamus įvaizdžius – archetipus (V. Savukynas, 2004), ir žiniasklaidos priemonių reiškiamų nuomonių ir vertinimų išsiskyrimą ir įvairovę (R. Lopata ir A. Matonis, 2004) ir kt. Apkaltos procesams pasibaigus, visuomenėje iki šių dienų liko daug per žiniasklaidą (jos pačios ar per ją informacinių šaltinių ištransliuotų) įsitvirtinusių rėminimo nulemtų ir įvykį apibūdinančių sąvokų: „kava su brendžiu“, „šliaužiantis perversmas“, „sąmokslas“, „Paksas nekaltas – aplinka kalta“, „Paksageitas“, „elitas ir runkeliai“ ir kt. Taip pat visuomenėje išliko susiskaidymas į dvi priešiškas grupes: palaikančios R. Pakso poziciją ir jai prieštaraujančios. Šios dvi grupės su atitinkamomis apkaltos įvykio dalyvių per žiniasklaidą ir pačios žiniasklaidos įtvirtintomis retorikomis šiame darbe nagrinėjamus politinius procesus tebe Mato (tiesiogiai ir netiesiogiai) per savo skirtingų rėmų prizmę, kurių formavimuisi ankstesnių įvykių metu didelę įtaką turėjo žiniasklaida.

Po nušalinimo iš Prezidento pareigų, 2005 metais R. Paksas inicijavo bylą EŽTT dėl jo konstitucinių teisių pažeidimo ir apkaltos įvykis, prasidėjus ilgai trunkantiems teisiniams procesams, tuomet neteko galutinės baigties momento. EŽTT bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ nagrinėjimas dėl joje svarstyto esminių konstitucinių ir valstybinių aspektų buvo potencialiai turintis įtakos Lietuvos politinei realybei, o kelerius metus lauktas šio Teismo sprendimas tikėtina galėjo tapti ankstesnių įvykių ir su jais susijusios komunikacijos tąsa, taigi ir tolimesniu dviejų priešišku grupių rėmų konstravimu per žiniasklaidą arba vieno iš rėmų sustiprėjimu kito atžvilgiu. Dėl savo aktualumo šalies politiniam gyvenimui ir žiniasklaidos rėminimo procesų akivaizdumo šio

įvykio priešistorėje, šiame darbe atliekamai politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje analizei buvo pasirinktas EŽTT bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ procesas ir baigtis.

Darbe atliekamo tyrimo tikslas – analizuojant EŽTT bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ nušvietimą televizijos žinių laidose, nustatyti ir palyginti pagrindinėse žiniasklaidos priemonėse naudojamas rėmų konstravimo priemonės. Tyrimo įgyvendinimui buvo pasirinkti kokybiniai metodai: semiotinė reportažų analizė ir pusiau standartizuoti ekspertiniai interviu.

Semiotinė analizė tyrimui buvo pasirinkta dėl to, kad joje koncentruojamasi į pranešimo turinį, jame esančius ženklus (žodžius, vaizdus, gestus, garsus ir kt.) bei analizės metu atsižvelgiama į kontekstą ir kultūrinius ar politinius aspektus bei ypatybes. Taigi pasitelkiant semiotinę analizę, galima gana išsamiai atsakyti į šiame darbe keliamą klausimą: kaip kuriama reikšmė? Kadangi EŽTT sprendimo priėmimas išsitęsė kelerių metų laikotarpyje, šio darbo semiotinei analizei buvo pasirinkti du svarbiausi ir didžiausią viešumo potencialą turėję R. Pakso bylos EŽTT nagrinėjimo momentai: viešas Teismo posėdis Strasbūre 2010 m. balandžio 28 d. ir Teismo sprendimo paskelbimas 2011 m. sausio 6 d. Dėl didesnių informacijos perteikimo galimybių derinant vaizdą, garsą ir tekstą, tyrimui buvo pasirinkta televizija ir neutraliausias informacinis jos žanras – žinių laida.

Pusiau standartizuoti ekspertiniai interviu atliekant tyrimą buvo pasitelkti dviem tikslais:

- ekspertų interviu mažina semiotinės analizės metu galimai atsirandantį subjektyvumo elementą, taigi gauti kokybiniai duomenys yra patikrinami dviem metodais;
- kelių sričių ekspertų išvalgos padeda iš dalies atskleisti nagrinėjamo įvykio atveju žiniasklaidos sukonstruotą auditorijos politinės realybės suvokimą per konstruojamų rėmų prizmę.

Atliekant pusiau standartizuotus ekspertų interviu nebuvo apsiribojama konkrečia žiniasklaidos forma ir pranešimais, tačiau buvo siekiama ištirti bendrą informacinio lauko įspūdį neanalizuojant konkrečių žiniasklaidos priemonių. 2011 m. sausio–balandžio mėn. laikotarpyje buvo atlikti keturi ekspertų interviu su dviem politinės komunikacijos ekspertais, politinės sociologijos specialiste ir vienu didžiausių šalies interneto portalų politikos apžvalgininke.

Tiriamąjį darbo objektui – politinės realybės konstravimui žiniasklaidoje – didelę įtaką turi jo reikšmė nulėmę įvykiai bei kitų politinių ir visuomeninių įvykių nušvietimas žiniasklaidoje nagrinėjamoju laikotarpiu. Taigi yra tikslinga pirmiausiai pristatyti darbe nagrinėjamo įvykio reikšmę nulėmusią jo priešistorę, oficialią su įvykiu susijusių šalių vykdomą komunikaciją ir apžvelgti situacijos kontekstą nagrinėjamoju laikotarpiu. Šiame skyriuje pristatoma nagrinėjama situacija, įvykių apžvalga ir kontekstas, kuriame pasirodo tiriamosios naujienos.

3.1. Bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ apžvalga

2004 m. kovo 31 d. LR Konstitucinis Teismas nusprendė, kad tuometinis Lietuvos prezidentas Rolandas Paksas savo veiksmais šiurkščiai pažeidė konstituciją ir sulaužė priesaiką (2004 m. kovo 31 d. LR Konstitucinio teismo išvada). Atsižvelgiant į šią išvadą, pirmą kartą Europos istorijoje 2004 m. balandžio 6 d. po LR Seime įvykusios apkaltos R. Paksas buvo nušalintas nuo prezidento pareigų. Tų pačių metų gegužės mėn. LR Konstitucinis teismas paskelbė nutarimą, kad dėl priesaikos sulaužymo iš pareigų pašalintas asmuo iki gyvos galvos negali užimti jokių valstybinių pareigų, susijusių su priesaikos davimu (2004 m. gegužės 25 d. LR Konstitucinio teismo nutarimas). Po šio nutarimo tokiam asmeniui buvo užkirstas kelias kelti savo kandidatūrą į prezidentus, LR Seimą, tapti ministru ar premjeru. Pagal minėtą Konstitucinio teismo išaiškinimą buvo atitinkamai pakeisti valstybės įstatymai dėl priesaikos davimo.

2005 m. R. Paksas pateikė skundą prieš Lietuvą Strasbūre įsikūrusiam Europos žmogaus teisių teismui. Pateiktame ieškinyje buvo teigiama, kad R. Paksui buvo neteisėtai uždrausta kandidatuoti į LR Seimą ir prezidentus, o tokiu būdu yra apribojamos jo kaip asmens pilietinės ir politinės teisės, garantuojamos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos. EŽTT buvo pateiktas ieškinys prieš Lietuvą remiantis šiais Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos punktais (Europos žmogaus teisių teismas, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija):

- 6 str. 1 punktas. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą: *Nustatant kiekvieno asmens pilietines teises ir pareigas ar jam pareikštą baudžiamąjį kaltinimą, jis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo. Teismo sprendimas turi būti paskelbtas viešai, tačiau spaudai ir publikai gali būti neleidžiama dalyvauti per visą teisminį nagrinėjimą ar jo dalį tiek, kiek to reikalauja visuomenės moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo interesai demokratinėje visuomenėje arba nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo interesai, ar tada, kai, teismo nuomone, būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pažeistų teisingumo interesus.*

Atsižvelgdamas į šį punktą, R. Paksas EŽTT skundėsi, kad KT buvo šališkas ir peržengė savo galias nagrinėdamas konstitucinius pažeidimus, kuriais R. buvo apkaltintas Paksas (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania).

- 6 str. 2 punktas. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą: *Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.*

Pasinaudodamas šiuo Konvencijos punktu, R. Paksas teigė, kad net keliais atžvilgiais buvo pažeista jo nekaltumo prezumpcija (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania).

- 7 str. Nėra bausmės be įstatymo:

1. Niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais. Taip pat negali būti skiriama sunkesnė bausmė negu ta, kuri galėjo būti taikyta nusikaltimo padarymo metu.

2. Šis straipsnis nekliudo teisti ir nubausti kiekvieną asmenį už kokius nors veiksmus ar neveikimą, kurie jų padarymo metu pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendrus teisės principus buvo laikomi nusikaltimais.

Atsižvelgdamas į šį straipsnį R. Paksas teigė, kad jam pritaikytas draudimas būti renkamam visą likusį gyvenimą nebuvo numatytas Lietuvos Respublikos įstatymuose (įstatymų pataisos buvo priimtos tik po apkaltos ir paskelbto Konstitucinio Teismo nutarimo) (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania).

- 7 protokolo 4 str. Teisė nebūti dukart teisiama ar nubaustam už tą patį nusikaltimą: *Niekas negali būti antrą kartą persekiojamas ar baudžiamas tos pačios valstybės institucijų už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas galutiniu nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.*

Pasinaudodamas šiuo punktu, R. Paksas pareiškė, kad po apkaltos procedūros ją sekęs kriminalinės bylos (už valstybės paslapties išdavimą) teisminis nagrinėjimas prilygo mėginimui jį dukart nubausti už tą patį nusižengimą (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania).

- 1 protokolo 3 str. Teisė į laisvus rinkimus: *Aukštosios Susitariančios Šalys įsipareigoja pagrįstais terminais organizuoti laisvus rinkimus, slaptai balsuojant, sudarydamos tokias sąlygas, kurios garantuotų žmonių nuomonės išraiškos laisvę renkant įstatymų leidybos institucijas.*

Atsižvelgdamas į šį punktą R. Paksas pareiškė, kad rinkimų įstatymas buvo pataisytas specialiai dėl jo, siekiant jam ateityje neleisti užimti atitinkamų pareigų. Jo teigimu, šis visą gyvenimą galiojantis draudimas prieštarauja laisvų rinkimų esmei (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania).

2007 m. EŽTT pradėjo rašytinį bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ nagrinėjimą, o 2009 m. gruodžio mėn. bylą nagrinėjanti 7 teisėjų kolegija perleido savo jurisdikciją teismo Didžiajai

kolegijai. Toks sprendimas priimamas tuomet, kai byla yra itin sudėtinga arba kai klausimo svarstymas Kolegijoje gali sąlygoti su ankstesniu Teismo sprendimu nesuderinamą rezultatą.

2009 m. R. Paksas partijos „Tvarka ir teisingumas“ buvo deleguotas į Europos parlamento rinkimus ir tapo europarlamentaru. Šias pareigas jis tebeužėmė šio darbo rašymo metu.

2010 m. balandžio 28 d. 17 teisėjų Didžioji kolegija, prieš priimdama galutinį sprendimą byloje „R. Paksas prieš Lietuvą“, viešame posėdyje išklauė R. Pakso ir Lietuvos valstybei atstovaujančius LR Vyriausybės atstovus. R. Pakso pozicijai Teisme atstovavo Zalcburge dirbantis advokatas E. Salpius, žinomas Lietuvos advokatas V. Sviderskis, Zalcburgo teisės universiteto profesorius F. Matscheris ir Paryžiaus Sorbonos universiteto mokslininkas S. Tomas. Lietuvos pozicijai Teismo proceso metu atstovavo Vyriausybės atstovė E. Baltutytė. Posėdyje buvo išklaustytos abi šalys, užduoti klausimai ir iki Teismo sprendimo daugiau nebuvo numatyta jokių procedūrų. Posėdžio dieną R. Pakso vadovaujama partija „Tvarka ir teisingumas“ organizavo ir į posėdį atvežė du autobusus jį palaikančių žmonių ir žiniasklaidos atstovų.

2011 m. sausio 6 d. EŽTT paskelbė sprendimą byloje „R. Paksas prieš Lietuvą“. Didžiajai Europos žmogaus teisių teisėjų kolegijai išnagrinėjus bylą, buvo iš dalies pripažintas teisės į laisvus rinkimus pažeidimas (1-ojo Konvencijos protokolo 3 straipsnis) (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania):

- Vienbalsiai nutarta, kad ieškininis pareiškimas dėl šio straipsnio ta dalimi, kad R. Paksas buvo pašalintas iš pareigų ar kad jis neturi teisės dalyvauti prezidento rinkimuose yra atmestas.
- Didžiąja balsų dauguma (trims teisėjams pareiškus atskirąją nuomonę, kad byla yra politinė) nutarta, kad ieškininis pareiškimas dėl šio straipsnio ta dalimi, kad R. Paksas neturi teisės dalyvauti parlamento rinkimuose, yra priimtas ir konstatuota, kad ši Konvencijos nuostata iš tiesų buvo pažeista.

EŽTT pažymėjo, kad minėtasis Konvencijos straipsnis iš tiesų palieka galimybę dėl pažeidimų apriboti asmens teisę būti renkamam į įstatymų leidžiamąją valdžią tam tikram laikotarpiui ir nurodė, kad tokie pažeidimai buvo nustatyti KT. Tačiau Teismas pareiškė, kad nuolatinis ir negrįžtamas draudimas yra neproporcingas ir dėl to Konvencijoje numatyta teisė į laisvus rinkimus yra pažeista (Grand Chamber, Case of Paksas vs. Lithuania). Visus kitus R. Pakso ieškinio punktus Teismas atmetė kaip nesuderinamus su Konvencijos nuostatomis, t.y. kaip nesančius Konvencijos nagrinėjimo objektu.

Šiame darbe nagrinėjamas paskutinių dviejų aprašytųjų įvykių – 2010 m. balandžio 28 d. EŽTT posėdžio ir 2011 m. sprendimo – žiniasklaidos nušvietimas ir Teismo šalių oficiali komunikacija.

3.2. Oficiali teismo šalių komunikacija

Prieš nagrinėjant įvykių nušvietimą žiniasklaidoje ir galimą politinės realybės konstravimą darbe tiriamų įvykių atveju, vertėtų trumpai apžvelgti oficialią EŽTT bylos šalių komunikaciją, t.y. ne per žiniasklaidos prizmę pateiktą jų oficialią poziciją nagrinėjamų įvykių atžvilgiu. Oficialios pozicijos atskleidimui dažniausiai naudojama pranešimų spaudai forma, tačiau plačiai pozicijos komunikacijai pati savaime ji ne visuomet yra dėkinga, nes informacijos šaltinio turimi kanalai dažnai neturi didelės sklaidos (pavyzdžiui, partijos interneto puslapis). Todėl siekiant plataus informavimo, žiniasklaidos kaip kanalo panaudojimas, taigi ir informacijos kontrolės praradimas, tampa neišvengiamas. Tai taikytina ir interviu bei spaudos konferencijoms, kurių metu nekontroliuojama, kokią pateiktos informacijos dalį ir koku būdu savo auditorijai pateiks žiniasklaida. Oficiali pozicija taip pat gali būti pateikiama informacijos šaltinio citatose, kurių tiesiogiai žiniasklaida negali iškraipyti, tačiau gali sukurti tam tikrą kontekstą, kuriame ši pozicija komunuos ne taip, kokias intencijas turėjo informacijos šaltinis. Siekiant apžvelgti oficialią bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ šalių poziciją, šioje darbo dalyje atsiribojama nuo žiniasklaidos pateikiamo konteksto ir koncentruojamasi ties pačių įvykių dalyvių pateikiama (ir dėl to nepakitusia) medžiaga: pranešimais spaudai, informacijos jų oficialiuose tinklalapiuose.

3.2.1. Komunikacija po 2010 m. balandžio 28 d. Europos žmogaus teisių teismo posėdžio

Prieš, per ir po EŽTT posėdžio bylos šalys – Rolandas Paksas ir Vyriausybės atstovai – buvo dažnai cituojami žiniasklaidoje. Pavyzdžiui, R. Paksas davė interviu portalui Delfi.lt, taip pat dalyvavo tiesioginiame Delfi.lt eteryje, davė interviu „Lietuvos žinių“ dienraščiui, naujienų agentūrai BNS (pastarąja medžiaga buvo gana plačiai remiamasi kituose šaltiniuose) ir kt. Panašu, kad, nepaisant didesnės prieigos prie žiniasklaidos kanalų dėl institucinių priežasčių, Vyriausybės atstovai Teisme tiesiogiai komunikavo (interviu ar kita forma) su mažesniu žiniasklaidos kanalų skaičiumi, tačiau vis dėlto minėtoje BNS parengtoje medžiagoje esančios citatos žiniasklaidoje buvo panaudotos gana plačiai.

Viena iš bylos šalių – R. Paksas – oficialią nuomonę po EŽTT posėdžio išreiškė patikimais ir kontroliuojamais kanalais – išplatindamas pranešimą spaudai visuomenei ir patalpindamas jo paties interviu savo tinklalapyje:

- 2010 m. balandžio 28 d. (~16:43) R. Pakso vadovaujamos partijos „Tvarka ir teisingumas“ išplatintas pranešimas spaudai „Rolandas Paksas: „Byla yra ne prieš Lietuvą, bet prieš tuometinį valdžios klaną““ (priedas Nr. 1);

- 2010 m. balandžio 28 d. interviu Europos parlamento nario Rolando Pakso svetainėje Paksas.eu: „Rolandas Paksas: „Žmogus niekada neturi bijoti ginti savo teises“ (priedas Nr. 2).

R. Paksas, pranešime ir interviu nušviesdamas visuomenei EŽTT procesą, taip pat pateikė savo poziciją: išreiškė teisingumo atstatymo viltį, akcentavo bylinėjimąsi prie tuometine valdžia, bet ne su valstybe, taip pat nurodė į didelį visuomenės visuomenės susidomėjimą EŽTT posėdžiu. Oficialioje komunikacijoje R. Paksas taip pat nevengė emocinio atspalvio, kalbėdamas apie savo šeimą ir artimuosius, akcentuodamas jis yra ne tik „R. Paksas – politikas“, bet ir „R. Paksas – žmogus, pilietis“.

Taip pat R. Pakso vadovaujama partija „Tvarka ir teisingumas“ organizavo Lietuvos žiniasklaidos atstovų kelionę į EŽTT posėdį Strasbūre. Iš sąlyginai gausios ir proaktyvios R. Pakso komunikacijos galima daryti prielaidą, kad pateikdamas daugiau medžiagos jis siekė plataus įvykio nušvietimo žiniasklaidoje. Tuo tarpu kita suinteresuotoji bylos pusė – Lietuvos poziciją atstovaujanti LR Vyriausybė – po EŽTT posėdžio oficialaus pranešimo spaudai neplatino ir spaudos konferencijos nerengė. Jų oficiali komunikacija apsiribojo interviu žiniasklaidai pagal poreikį, kurių metu buvo komentuojami procesai, tačiau nepateikiama konkreti oficiali pozicija įvykių atžvilgiu.

Taip pat verta pastebėti, kad naujienų tarnybose posėdžio dieną, 2010 m. balandžio 28 d., apie 8 val., pasirodė pranešimas spaudai „R. Pakso byla Strasbūre: teisinės pozicijos apžvalga“, kuriame byla trumpai analizuojama teisiniu aspektu. Tačiau įdomu tai, kad šis pranešimas spaudai nebuvo platintas nei vienos iš suinteresuotųjų pusių, o inicijuotas advokatų kontoros. Tikėtina, kad tai buvo daroma savireklamos tikslais, siekiant pademonstruoti advokatų kontoros ekspertiškumą. Tačiau vis dėl to šis pranešimas žiniasklaidos nebuvo plačiai paskleistas.

3.2.2. Komunikacija po 2011 m. sausio 6 d. Europos žmogaus teisių teismo sprendimo

EŽTT savo sprendimą pristatė posėdžio metu ir jo esmę nusakantį pranešimą spaudai patalpino savo interneto svetainėje. Po Teismo sprendimo Lietuvos žiniasklaidoje pasirodė žymiai daugiau informacijos ir komentarų apie šį įvykį nei po aptarto viešo EŽTT posėdžio 2010 m. balandžio 28 d. EŽTT sprendimo nušvietimas žiniasklaidoje tebesitęsė darbo rašymo metu ir tikėtina, kad dėl tolimesnių teisinių procesų tęsis toliau, todėl darbe išskiriami tik patys svarbiausi (keleto dienų laikotarpyje po įvykio) oficialios susijusių šalių komunikacijos aspektai.

EŽTT sprendimo dieną, 2011 m. sausio 6 d., R. Paksas savo vadovaujamos partijos „Tvarka ir teisingumas“ būstinėje surengė vėliau žiniasklaidos plačiai nušviestą spaudos konferenciją, o jo vadovaujama partija išplatino pranešimą spaudai pavadinimu „Rolandas Paksas: „Strasbūro teise atstatytas Lietuvoje pamintas teisingumas““ (priedas Nr. 3). Dieną po EŽTT sprendimo, sausio 7-

ąją, asmeninį pranešimą spaudai taip pat išplatino partijos pirmininko R. Pakso pavaduotojas ir europarlamentaras Juozas Imbrasas. Jo pranešimas spaudai buvo reakcija į viešai žiniasklaidai pasakytą Vyriausybės vadovo A. Kubiliaus EŽTT sprendimo vertinimą kaip R. Pakso pralaimėjimą ir vadinosi taip: „Juozas Imbrasas: „Baltą sniegą juodais pelenais gali pavadinti tik A. Kubilius““ (priedas Nr. 4).

Vyriausybės atstovai oficialaus pranešimo spaudai apie Teismo sprendimą neplatino ir apsiribojo reaktyviais žiniasklaidos interviu: sausio 6 d. Vyriausybės atstovė EŽTT E. Baltutytė buvo kalbinama žurnalistų jos darbo kabinete ir komentavo Teismo sprendimą ir su tuo susijusius tolimesnius procesus. Pastebėtina, kad kaip ir 2010 m. balandžio 28 d. EŽTT posėdžio atveju, Vyriausybė nesiėmė proaktyvių veiksmų ir pirmosiomis dienomis po sprendimo, priešingai nei R. Paksas, nepateikė konkrečios oficialios pozicijos įvykių atžvilgiu. Paminėtinas tik Vyriausybės vadovo A. Kubiliaus pareiškimas, kad R. Paksas bylą pralaimėjo, tačiau panašu, kad klausimas apie šį įvykį buvo užduotas žiniasklaidos kitų klausimų susitikimo su premjeru metu kontekste.

2011 m. sausio 10 d. Vyriausybė surengė spaudos konferenciją ir paskelbė, kad bus sudaroma ekspertų darbo grupė, spręšianti, kokius Lietuvos teisės aktus reikia keisti įgyvendinant EŽTT sprendimą. Tą pačią dieną R. Paksas savo pranešime spaudai išreiškė nuogąstavimą, kad sprendimo įgyvendinimas gali užtrukti: „R. Paksas: „Paneigdamas Konstitucinio teismo sprendimą, Strasbūro teismas paneigė apkaltą“ (priedas Nr. 5). Sausio 11 d. R. Paksas pranešime spaudai nurodo svarstantis galimybes konsultuotis su nepriklausomais ekspertais dėl sprendimo įgyvendinimo: „Dėl Strasbūro teismo sprendimo įgyvendinimo R. Paksas inicijuoja tarptautinę teisės ekspertų grupę“ (priedas Nr. 6).

2011 m. sausio 10 d. savo oficialią poziciją išreiškė KT, nurodęs, kad po EŽTT sprendimo yra būtina keisti Konstituciją. Sausio 11 d. Seimo kanceliarijos kanalu buvo išplatintas partijos „Tvarka ir teisingumas“ Seimo frakcijos seniūno Valentino Mazuronio pranešimas spaudai – atsakas į šį KT pranešimą, kuriame teigiama, kad *Konstitucinis Teismas šiuo pareiškimu bando ginti savo suterštą mundurą* (priedas Nr. 7).

Apibendrinant oficialią EŽTT bylos šalių komunikaciją po sprendimo, pastebimas padidėjęs komunikacijos srautas iš abiejų pusių. Atkreiptinas dėmesys, kad proaktyvi Vyriausybės komunikacija prasidėjo tik kitą savaitę po įvykio. Jos metu nebuvo pateikti įvykio vertinimai, bet supažindinama su tolimesniais procesais. Tuo tarpu R. Pakso ir jo šalininkų komunikacijoje buvo jaučiamas reagavimas į Vyriausybės ir KT komunikaciją ir aiškesnis pozicijos įvykių atžvilgiu reiškimas.

3.3. Nagrinėjamo įvykio kontekstas naujienų sraute

Politinės realybės konstravimui žiniasklaidoje turi įtakos ne tik paties nagrinėjamo įvykio pateikimo stilius, tekstas, vaizdas, iliustracijos ir kt., bet ir jo pasirodymo laidoje kontekstas, t.y. kiti įvykiai ir jų pateikimo būdai. Dienos ar savaitės įvykių gausa ir svarba įtakoja laidos turinį, taigi ir reportažo apie konkretų įvykį trukmę, eiliškumą, galimas tiesiogines ar netiesiogines sąsajas su kitais įvykiais, ar net jo neparodymą. Pavyzdžiui, specialiai parinktu reportažų eiliškumu galima konstruoti ir įtakoti naujienos interpretavimo tendenciją.

Įvykio reikšmingumas dažnai yra reliatyvus dalykas ir vyksta nuolatinė konkurencija dėl dėmesio. Įvykus sąlyginai reikšmingesniems įvykiams, įvykio dieną naujiena apie jį gali nepasirodyti, t.y. ji apskritai žiniasklaidos „pamirštama“ arba apie jį papasakojama kitą dieną. Pavyzdžiui, savaitgalio laidose, savaitme susijusiose su nedideliu įvykių kiekiu ir poreikiu užpildyti eterį (dažnai tai nutinka kultūros įvykiams). Tuo tarpu žiniasklaidos vertinimu aktualesnės temos dažnai būna papildomai kartojamos ir išsamiau nagrinėjamos savaitinėse laidose.

Analizuojant šiame darbe nagrinėjamo įvykio kontekstą, šiame poskyryje apžvelgiamas žiniasklaidos dėmesio televizijos žinių reportažuose santykis įvykio dieną. Analizei pasirinktos dviejų minėtų su įvykiu susijusių svarbiausių momentų dienos: 2010 m. balandžio 28 d., kuomet vyko EŽTT posėdis Strasbūre, ir 2011 m. sausio 6 d., šiam Teismui paskelbus sprendimą byloje. Pažymėtina, kad smulkesnei kiekybinei analizei darbe pasitelkiama informacija ne apie visų penkių nagrinėjamų televizijų žinių laidas, nes visos laidos įrašas paprastai saugomas gana retai: televizijų archyvuose yra saugomi atskiri reportažai, bet ne žinių laidos. Nepaisant to, įvykio dienos konteksto atskleidimui tai didelės įtakos neturi.

3.3.1. 2010 m. balandžio 28 d. žinių laidos

Atlikus 2010 m. balandžio 28 d. LRT, TV3, „Lietuvos ryto TV“ ir BTV žinių laidų kiekybinę analizę (išsamus trijų televizijų žinių reportažų tinklėlis su trukme ir eiliškumu pateikiamas priede Nr. 8¹) išaiškėjo, kad populiariausi buvo šie žiniasklaidos parodyti įvykiai pagal jų nušvietimo dažnumą – apie juos informavo keturios iš penkių televizijų:

- LR Seimo audito komiteto ekskursija į Premjero rezidenciją;
- Aukštos degalų kainos Lietuvoje ir neaiški „Orlen“ kainodara;
- UAB „Vilniaus vandenys“ vadovų korupcijos skandalas.

---

¹ Dėl neprieinamo žinių laidos įrašo nebuvo galimybės atlikti tokios pat detalios BTV žinių laidos kiekybinės analizės, tačiau buvo galimybė susipažinti su 2010 m. balandžio 28 d. nušviestomis temomis iš televizijos pateiktų dokumentų su atitinkamos laidos tekstais.

Tikėtina, kad pirmojo įvykio populiarumą nulėmė specialus informacijos šaltinio dėmesys žiniasklaidai: jos atstovai buvo kviečiami į ekskursiją su LR Seimo Audito komiteto nariais. Antrojo įvykio populiarumą galima paaiškinti tuo, kad tą dieną vyko premjero A. Kubiliaus ir Konkurencijos tarybos pirmininko pasitarimas dėl labai didelei visuomenės daliai svarbios problemos – aukštų degalų kainų, o „Orlen“ reaguodama išplatino savo komentarą. Trečiojo įvykio populiarumas gali būti aiškinamas tuo, kad teismas filmuoto posėdžio metu ilgesniam laikui leido suimti sulaikytus korupcija įtariamus „Vilniaus vandenų“ vadovus.

Analizuojant balandžio 28 d. televizijų žinių laidų turinį nušviečiamų temų aspektu paaiškėjo, kad šiame darbe nagrinėjamas įvykis, nepaisant skandalingos ir anksčiau plačiai nušviestos jo priešistorės, skaičiuojant pasirodymų skaičių nepatenka tarp reikšmingiausių dienos įvykių. Žinių laidose R. Pakso bylos nagrinėjimas EŽTT buvo nušviestas tik per vieną televiziją – „Lietuvos ryto TV“. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šioje žinių laidoje jam skiriama išskirtinė pozicija: anonsas ir pirmasis reportažas žinių tinklelyje (tai matoma priede Nr. 8).

Taip pat reikėtų atskirai paminėti reportažo apie nagrinėjamą įvykį trukmę, kuri yra gana ilga net ją lyginant su kiekvienu iš bet kurios televizijos populiariausių sąrašė esančių reportažų trukmės vidurkiu. Pavyzdžiui, imant vidurkį, vienas iš trijų reportažų apie UAB „Vilniaus vandenys“ korupcijos skandalą yra 3 kartais trumpesnis nei reportažas apie R. Pakso bylos nagrinėjimą EŽTT.

3.3.2. 2011 m. sausio 6 d. žinių laidos

Lyginant su ankstesniame paragrafe nagrinėtos dienos žinių reportažais, 2011 m. sausio 6 d. televizijų nuomonės dėl temų aktualumo labiau sutapo – tą dieną buvo daugiau per kelis kanalus kartojamų temų, o darbe nagrinėjamas įvykis visose televizijose buvo rodomas pirmuoju, dažnai papildomai jam skiriant anonsų laiką. 2011 m. sausio 6 d. populiariausios temos BTV, LNK ir TV3 (žr. priedą Nr. 9) žiniose išsidėstė taip:

- EŽTT sprendimas byloje „R. Paksas prieš Lietuvą“;
- Vyriausiojo prokuroro A. Kliunkos atsistatydinimas dėl skandalo bare;
- Teisingumo ministro siūlymas nustatyti priemokas už tam tikras medicinos paslaugas siekiant mažinti korupciją;
- Nustatyti su mirties nuo pandeminio gripo atvejais;
- Pietų Nyderlanduose degė chemikalų gamykla.

Šiuo atveju persidengė per kelias žiniasklaidos priemones daugiau temų. Įdomu pastebėti, kad pirmųjų dviejų temų eiliškumas taip pat sutapo visose nagrinėjamose televizijoje, t.y. po reportažo apie EŽTT bylą visur buvo rodomas reportažas apie atsistatydinusį vyriausiąjį prokurorą. Pirmųjų

trijų įvykių atveju buvo rengiamos spaudos konferencijos, taigi žiniasklaidai buvo suteikta medžiagos iš informacijos šaltinių.

Kalbant apie darbe nagrinėjamo EŽTT sprendimo nušvietimą, žiniasklaida šiai naujienai skyrė gana skirtingus laiko kiekius, tačiau tai gali būti paaiškinama skirtinga laidų trukme. Pavyzdžiui, „Lietuvos ryto TV“ laida „Reporteris“ apskritai išsiskiria savo santykinai ilgesne trukme.

Žinių reportažų apie EŽTT bylos baigtį trukmė išsidėto taip:

- „Lietuvos ryto TV“ laida „Reporteris“ – 4:45;
- LRT „Panorama“ – 4:42;
- TV3 žinios – 3:50;
- BTV žinios – 3:18;
- LNK žinios – 2:49.

Pristačius darbe analizuojamo įvykio priešistorę, faktus, kontekstą ir svarbiausias nagrinėjamu laikotarpiu žiniasklaidos nušviestas politines aktualijas, kitame darbo skyriuje analizuojami konkretūs televizijų žinių reportažai apie nagrinėjamą įvykį.

4. Politinės realybės konstravimo televizijos žinių reportažuose analizė

Ankstesniame skyriuje atliktos analizės metu tirtose televizijose buvo rastas vienas su 2010 m. balandžio 28 d. R. Pakso bylos EŽTT nagrinėjimu susijęs žinių laidoje pasirodęs reportažas („Lietuvos ryto TV“) bei penki 2011 m. sausio 6 d. reportažai apie EŽTT sprendimą (pasirodę LNK, TV3, LRT, „Lietuvos ryto TV“, BTV žinių laidose). Tolimesniam šių šešių reportažų nagrinėjimui buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas – semiotinė analizė, geriausiai atskleidžianti pranešimo kuriamas reikšmes, kurias formuoja laidos kūrėjai. Analizei taip pat pasitelkiami tam tikri kiekybiniai duomenys, leidžiantys įvertinti ir palyginti konkretiems objektams skiriamą laiką žinių reportažuose. Pirmajame poskyryje atliekama išsami vienintelio su įvykiu susijusio reportažo analizė. Antroje šio skyriaus dalyje atliekama lyginamoji visų penkių reportažų analizė, daugiau informacijos apie kiekvieno jų turinį pateikiant prieduose Nr. 10, 11, 12, 13 ir 14. Atlikus reportažų semiotinę analizę bei įvardijus naudojamas rėminimo priemones, atskleidžiamas tikėtinas žiniasklaidos konstruojamas nagrinėjamo įvykio rėmas.

Semiotinės analizės atlikimui svarbu apibrėžti joje naudojamas sąvokas ir elementus. Atliekant analizę buvo iš dalies vadovaujama D. Britanijos Aberyswyth universiteto tinklalapyje Danielio Chandlerio pateikiamomis analizės gairėmis. Tyrimui buvo pasitelkti šie semiotikos elementai:

- **Signifikantų ir signifikatų nustatymas.** Lingvistas Ferdinandas de Saussure signifikantą apibrėžia kaip žmogaus suvokiamą ženklo pavidalą, tai gali būti *žymės ant popieriaus ar garsai ore*. Signifikantas yra fizinis ženklo būvis, kuris kartu su mentaline jo idėja – signifikatu – suteikia ženklui reikšmę (Fiske, 1990, 62 p.). Kadangi video reportažuose signifikantų yra gana daug (tai yra ir tekstas, ir bet koks vaizduojamas objektas, ir garsas), tyrime apžvelgiami kiekviename reportažo epizode pasirodantys reikšmingiausi signifikantai ir jų kuriamos prasmės – signifikatai. Dėl nevienodos signifikantų svarbos ir medžiagos gausos, analizėje dažniausiai signifikantais įvardijami reportaže vaizduojami save pačius (pavyzdžiui, R. Paksas) ar atstovaujamą institutą (pavyzdžiui, KT pirmininkas E. Kūris, reiškiantis paties Teismo signifikantą) įkūnijantys asmenys bei jų kuriamos reikšmės.
- **Paradigminė ir sintagminė analizė.** Paradigma yra vienas iš ženklų organizavimo būdų ir tai yra aibė, iš kurios pasirenkamas elementas. Ši aibė pasižymi tuo, kad visi jos elementai turi bendrą savybę, dėl kurios jie priklauso paradigmai, o kiekvienas jos vienetas yra aiškiai atskiriamas nuo visų kitų paradigmoje esančių vienetų (Fiske, 1990, 76-77 p.). Sintagma yra

iš paradigmu atrinktų elementų derinimas (Fiske, 1990, 78 p.), sukuriantis tam tikrą reikšmę ir prasmę.

- **Metaforų ir metonimijų nustatymas ir kuriamos reikšmės.** Metafora nežinomą dalyką išreiškia žinomais terminais vieno objekto savybes perkeldama kitam (Fiske, 1990, 111 p.). Metonimija yra procesas, kuriame viena dalis atstoja visumą ir iš šios dalies sudaromas vaizdas apie visą reiškinių (Fiske, 1990, 114-115 p.).
- **Intertekstualumo nustatymas.** Tekstą dažnai įtakoja ir jo struktūra, kurią, pavyzdžiui, nurodo ir „uždeda“ visuomenėje naudojamas teksto žanras. Tačiau sąmoningas nusistovėjusios struktūros keitimas taip pat kuria papildomas teksto reikšmes.
- **Semiotinių kodų nustatymas.** Tai yra bendra reikšmių sistema, sudaryta iš ženklų ir taisyklių, kokiame kontekste ir kaip šie ženklai gali būti naudojami (Fiske, 1990, 81 p.). Tyrime žinių reportažuose nagrinėjami siauro ir plataus vartojimo bei riboti ir išplėtoti kodai. Kodų vartojimo platumą ar siaurumą apibrėžia jų auditorija: masinei auditorijai skiriami plataus, o specifinei – siauro vartojimo kodai (dažnai konkrečių kodų vartojimas šias specifines auditorijas ir apibrėžia). Tuo tarpu riboti ir išplėtoti kodai grindžiami ne masiškumu, bet bendruomenine ir socialinių santykių patirtimi. Riboti kodai yra paprastesni, dažniau naudojami šnekamojoje kalboje, o išplėtoti – labiau priklausomi nuo išsilavinimo, jie yra išmokstami. (Fiske, 1990, 88-95 p.). Tyrime analizuojami tiek pačių reportažuose vaizduojamų signifikantų, tiek žiniasklaidos atstovų kalbėjimo apie juos metu naudojami kodai.

4.1. 2010 m. balandžio 28 d. žinių reportažo semiotinė analizė

2010 m. balandžio 28 d. „Lietuvos ryto TV“ žinių laidoje „Reporteris“ buvo nušviestas EŽTT posėdis Strasbūre, kuriame buvo viešai svarstoma byla „R. Paksas prieš Lietuvą“. Jame dalyvavo R. Paksas su savo atstovu, Lietuvos atstovai, taip pat dalyvavo R. Paksą palaikančių asmenų ir žiniasklaidos atstovų delegacija iš Lietuvos. Šiame poskyryje nagrinėjamas šis įvykis nušviečiantis „Reporterio“ laidos reportažas.

4.1.1. Signifikantai ir jų kuriami signifikatai

Atsižvelgiant į signifikantų gausą tokios trukmės video medžiagoje (tai gali būti bet koks vaizduojamas ar tekstu įvardijamas objektas), šioje analizėje apsiribojama ties bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ šalimis ir ją komentuojančiais asmenimis. Be to, kai kuriuos vaizduojamus

signifikantus galima skirstyti grupėmis: R. Paksas kartu su palaikymo komanda, Lietuvos poziciją atstovaujantys Elvyra Baltutytė ir Dainius Žalimas, politikas.

Reportažas pradedamas R. Pakso signifikantu, lydimu į Teismą paskui jį sekančio palaikymo komandos būrio (vaizdą lydi užrašas *Į teismą – su palaikymo komanda*). Šią vaizdinę ir tekstinę informaciją dar labiau sustiprina žurnalisto pasakojimas apie iš Lietuvos atvežtus du pilnus autobusus *Paksą palaikančių žmonių bei žurnalistų*. Vaizdas tarsi turėtų komunikuoti didelio R. Pakso palaikymo visuomenėje signifikatą, tačiau šią reikšmę keičia vėliau rodomas prie įėjimo reguliuojamos minios vaizdas ir girdimas vyriškas balsas, pakeltu tonu sakantis *palaukite, neikite, neikite, sakiau, laukti tenai*. Toks signifikantų vaizdavimas yra lydimas žinių reportažui neįprastos ir komiško išpūdį kuriančios nuotaikingos muzikos. Taigi iš pradžių darniai paskui politiką ėjusios, o vėliau kiek pakrikusios minios epizodas kuria komišką ir chaotišką situacijos išpūdį ir koreguoja R. Pakso komunikuojamą palaikymo signifikatą.

Vienas svarbiausių signifikantų – R. Paksas – reportaže kalba nedaug ir tekstinės informacijos iš jo lūpų, ypač lyginant su vaizdinės informacijos kiekiu, pateikiama labai mažai. R. Paksas pristatomoje teksto eilutėje įvardijamas kaip *nušalintasis prezidentas*. Jo interviu pradedamas žurnalistės komentaru, kad *pats Paksas tikina nujaučiąs, kad jam pasiseks*. Žurnalistams interviu duodantis Paksas rodomas lauke po posėdžio: *Procesas patiko. Argumentai svarūs. Advokatas atrodė galva aukštesnis už Vyriausybės poziciją. Na, belieka sulaukti tų rezultatų, kurių tikimės ir viskas gerai, pirmyn*. Taigi signifikantas kartu su žurnalistės komentaru apie jo lūkesčius komunikuoja pasitikėjimo savimi Teismo procese signifikatą, nors ir neperteikia įsitikinimo palankia bylos baigtimi.

Kita EŽTT bylos pusė – Vyriausybės atstovė E. Baltutytė – reportaže visiškai nėra kalbinama. Ji tik parodoma Teismo posėdžio metu angliškai skaitanti savo kalbą: *Byla prieš jus yra unikali. Sakau tai kaip atstovė valstybės, kurios buvęs prezidentas kreipėsi į jus grynai dėl politinių motyvų <...>*. Dalį jos minčių taip pat perpasakoja žurnalistė nurodydama, kad E. Baltutytė teigia, jog R. Pakso motyvai – politiniai ir *jis piktnaudžiauja Europos žmogaus teisių konvencija*. Šis ir keletas tolimesnių epizodų, kuriuose pasitelkiamas teisiniais terminais kalbantis kitas Lietuvos signifikantą atstovaujantis asmuo tarsi prognozuoja nepalankią Teismo proceso baigtį ir kuria R. Pakso veiksmų beprasmiškumo išpūdį.

R. Pakso veiksmų beprasmiškumo signifikatą stiprina reportaže kalbinamas Lietuvai atstovavęs tarptautinės teisės ekspertas Dainius Žalimas (tekstine eilute nurodomas kaip *Lietuvos atstovas Teisme*). Jo kalba reportaže pateikiama dviem būdais: rodant nuotrauką interviu telefonu metu bei jam pačiam kalbant prieš kamerą. D. Žalimas paaiškina, kad byla nagrinėjama siauresne apimtimi nei buvo prašyta R. Pakso pateiktame ieškinyje. Kaip ir E. Baltutytės atveju, pradžioje D. Žalimo teiginius perpasakoja žurnalistė: *nagrinės tik tai, ar draudimas iki gyvenimo pabaigos*

kandidatuoti rinkimuose <...> nebuvo per griežtas. <...> daugiausia, ko Paksas gali tikėtis – kad jam bus leista balotiruotis į parlamentą. Tačiau dabartinio europarlamentaro sėkme teisininkas abejoja. D. Žalimas pabrėžia, kad daugelis E. Pakso argumentų buvo ne į temą, nes buvo dėl to Konvencijos straipsnio, dėl kurio, kaip mes suprantame, net nesiruošia spręsti Europos žmogaus teisių teismas. D. Žalimas teigia, kad R. Pakso atstovas daug dėmesio skyrė apkaltos procesui, tačiau jo nuomone, vis dėlto šiam procesui visai nebus skiriama dėmesio. D. Žalimui savo argumentais menkinant galimą EŽTT sprendimo reikšmę, tuo pat metu vaizdu rodoma priešinga žinutę komunikuojanti video medžiaga su R. Paksu, kurioje jis demonstruoja rimtą nusiteikimą šiuo klausimu (susikaupimas klausantis vertimo, padėkos koridoriuje jį palaikantiems). D. Žalimas reportaže pateikia daugiau R. Paksui nepalankių argumentų ir pasakoja apie ankstesnę EŽTT praktiką, kai Teismas panašias peticijas pripažino nepriimtinais dėl *abejotino asmens lojalumo demokratijos principams*. Tokiu būdu greta teisinio beprasmiškumo išpūdžio, įtraukiamas ir nusižengimo demokratinėms vertybėms elementas.

Vienintelis tiesiogiai su nagrinėjamu įvykiu – byla EŽTT – nenusijęs reportaže pasirodantis signifikantas yra politikas Aloyzas Sakalas (pristatomas kaip *Socialdemokratų garbės pirmininkas*). Pirmiausiai jo poziciją pristato žurnalistė, teigianti, kad jei sprendimas bus palankus R. Paksui, gali tekti keisti Konstituciją (rodomas tekstas *Sprendimo dėl R. Pakso gali tekti laukti metus*). Epizode rodomas Sakalas lauke interviu metu: <...> *reikės galvoti, ar iš tikrųjų Konstitucija yra užprogramuota žmogaus teisių pažeidimams pagal Žmogaus teisių konvenciją. Jeigu taip, tada reikės galvoti, kaip ją pakeisti, o toliau procedūra bus paprasta, reiškia: Seimas nagrinės „pakeisti“ – „nepakeisti“. Jeigu priims sprendimą, kad pakeisti reikia Konstituciją, tada Konstitucinis teismas pagal naują išaiškinimą galės naujai traktuoti Konstituciją*. Iš pirmo žvilgsnio šis signifikantas tiesiog kalba apie teisinius dalykus, neatmesdamas jokio galimo Teismo sprendimo, tačiau prasmę šiame kontekste turi vien jo pasirodymas – A. Sakalas turėjo didelę reikšmę įvykio priešistorėi. Jis buvo R. Paksą iš prezidento pareigų nušalinusios LR Seimo komisijos pirmininkas, sukūręs teisinius procesus išmanančio ir moralinių nuostatų politikoje intensyviai besilaikančio asmens įvaizdį. Todėl jo pasakymas apie užprogramuotus žmogaus teisių pažeidimus turi ironišką atspalvį ir dar kartą sustiprina Teismo proceso beprasmiškumo išpūdį.

Taip pat reportaže trumpai pristatoma įvykio priešistorė ir panaudojama archyvinė video medžiaga: R. Pakso inauguracijos iškilnių vaizdai, kur jį sveikina Lena Lolišvil. Tai įgarsinama žurnalistės teksto: *Paksas neslepia, kad siekia grįžti į Prezidentūrą. Žiniasklaidai jis aiškino, kad asmuo, galintis tapti parlamentaru, teoriškai gali būti išrinktas Seimo pirmininku ir tam tikrais atvejais pavaduoti Prezidentą*. Toliau epizoduose yra primenamas KT nutarimas, kurį iliustruoja koridoriumi einančio Jurijaus Borisovo ir iš L. Lolišvil sveikinimus priimančio Pakso vaizdai. Šie prieštarai vertinami asmenys, remiantis žurnalistės cituojamu KT nutarimu, ir tapo prezidento

nušalinimo priežastimi. Šių priežasčių priminimas ir R. Pakso žodžiai apie siekius grįžti nurodo abejones dėl tokių tikslų skaidrumo.

4.1.2. Paradigminė ir sintagminė analizė

Nagrinėjamu atveju ryškiausiai tiesiogiai į bylos procesą aktyviai ar pasyviai įtrauktų asmenų paradigmą sudaro EŽTT posėdyje dalyvaujantys signifikantai – R. Paksas ir jo atstovas bei Lietuvos pozicijai atstovaujantys asmenys (nagrinėjamame reportaže jie kartais pateikiami tiesiog kaip Lietuvos atstovai). Šių signifikantų vaizdavimas reportaže yra logiškas, pagrįstas ir tikėtinas, kadangi šie žmonės dalyvauja viešiausioje bylos nagrinėjimo dalyje – Teismo posėdyje, ir savo kalbomis ir dalyvavimu atstovauja priešiškas puses, atspindinčias priešingus požiūrius.

Tačiau svarbų vaidmenį atlieka ir kiti reportaže vaizduojami ir/ ar kalbantys bei į aptartą paradigmą tiesiogiai nepatenkantys signifikantai – A. Sakalas, L. Lolišvili, J. Borisovas. Šie asmenys priklauso kitai paradigmai, netiesiogiai lėmusiai dabartinio įvykio – EŽTT proceso – priežastį, kadangi šie asmenys yra vienaip ar kitaip susiję su R. Pakso apkalta. Pažymėtina, kad J. Borisovas ir L. Lolišvili reportaže nekalba, o A. Sakalas, nevertindamas situacijos, kalba apie formalias Konstitucijos keitimo procedūras. Pastarojo signifikanto priskyrimas vienai iš paradigmu yra nevienareikšmiškas, kadangi jis yra praeities įvykių signifikantas, tačiau kalba esamajame laike. Tačiau kadangi reportaže jis nesiima vertinančios pozicijos ir formaliai (neatsižvelgiant į kontekstą) jo negalima priskirti nei R. Pakso šalininkams, nei priešininkams EŽTT (kurie sudaro atskirą paradigmą), šiame reportaže jį galima priskirti praeities įvykių dalyvių paradigmai. Patogumo dėlei toliau šios dvi paradigmos įvardijamos kaip „dabarties“ ir „praeities“.

Dviejų paradigmu, kurias vienija tas pats signifikantas R. Paksas, supynimas reportaže (t.y. sintagmos sudarymas) suteikia papildomą reikšmę: akcentuojamas ir primenamas neigiamas kontekstas, konkretūs kaltinimai, tam tikra prasme iškeliamos emocijos (žinoma, skirtingos R. Pakso šalininkams ir priešininkams).

Vienas ryškiausiai matomų kontrastų reportaže – politinius teisinius procesus vaizduojančiame pranešime įgarsinimui parinkta animacinius filmus primenanti muzika. Iš muzikinio fono kūrinų paradigmos išrinktas pranešimo turiniui kontrastuojantis signifikantas suteikia emocinį atspalvį ir tarsi „sufleruoja“ žiūrovui jo galimą požiūrį į vaizduojamus įvykius.

Kalbant apie sintagminę pranešimo struktūrą, tai yra pasakojimas (naratyvas), derinamas su montažu, o epizodų eiliškumas parinktas neatsitiktinai ir susijęs su sąlygine signifikantų svarba, kuri gali būti vertinama įvairiai. Viena vertus, svarbiausiu signifikantu šiame pranešime galima įvardinti R. Paksą, jungiantį abi paradigmas ir apskritai esantį reportažo priežastimi. Kita vertus, žvelgiant į reportažą formaliau ir apsiribojant tik ties vaizduojamu įvykiu (EŽTT procesu), R.

Paksas yra lygiavertis signifikantas Lietuvos poziciją ginantiems atstovams. Svarbu tai, kad vis dėlto reportaže šis signifikantų įvairiai traktuotinos svarbos santykis nėra atspindimas: jei R. Paksą įvardintumėme kaip pagrindinį signifikantą, būtų logiška daugiausia dėmesio skirti jam. Tačiau iš tiesų, net ir tiesioginių „dabarties“ paradigmos elementų – Teismo priešininkų – vaizdavimas nėra proporcingas.

R. Paksas tiesiogiai savo poziciją reportaže reiškia ženkliai trumpesnį laiką ir mažiau kartų nei Teisme kitą pusę atstovaujantys asmenys (R. Paksas pasisako vieną kartą, Lietuvos atstovai – tris kartus). Be to, įtakos pranešimo suvokimui turi ir tai, kad R. Pakso pozicija – pasitenkinimo Teismo procesu išreiškimas – reportaže išsakoma po to, kai D. Žalimas savo interviu apskritai išreiškia abejonę dėl aktyviausiai keliamo klausimo atitikimo EŽTT jurisdikcijai. Po optimistinio R. Pakso pasisakymo iš karto rodoma dar viena ištrauka iš D. Žalimo interviu telefonu. Taigi šis reportažas montažo pagalba tarsi „įvyniojamas“ tarp EŽTT priešininkų vertinimų, jog šio Teismo jurisdikcija ir galimybės neatitinka optimistinių R. Pakso siekiamų teisinių tikslų.

Kita vertus galima pastebėti, jog nors tiesiogiai R. Paksas savo poziciją reportaže reiškia trumpiau nei Vyriausybės atstovai, vis dėlto jis vaizduojamas dažniau (pvz., rodant filmuotą medžiagą iš posėdžio, kalbant žurnalistei, kalbant A. Sakalui, pristatant įvykių priešistorę ir kt.). Tačiau verta atkreipti dėmesį į tai, kad šios medžiagos rodymo metu įgarsintame tekste dažnai reiškiamas R. Pakso priešininkų arba net jo paties pozicija, atspalvį jai suteikiant tam tikrais žodžiais: *Pakso vadovaujamos partijos atstovai teisinas, kad europarlamentarai gali vežti žmones į ekskursijas, tačiau kodėl šį kartą ji taip sutapo su Europos žmogaus teisių teismo posėdžiu, paaiškinti negalėjo; pats Paksas tikina nujaučiąs, kad jam pasiseks; Paksas neslepia, kad siekia grįžti į Prezidentūrą* ir pan.

4.1.3. Metaforos ir metonimijos

Nors dėl žanro ypatybių daug metaforų žinių reportaže dažniausiai nebūna, vis dėlto šiuo atveju keletas jų atsiranda. Žinių laidos anonse signifikantas pristatomas kaip *į politines aukštumas siekiantis sugrįžti Rolandas Paksas*. Atsižvelgiant į kontekstą, ši metafora gali siūlyti tokią perskaitymo reikšmę: dėl kažkokių priežasčių iš minimų politinių aukštumų buvo krista arba politikas buvo iš jų išstumtas, o siekimas grįžti demonstruoja signifikanto principingumą.

Vedėjui pristatant reportažą, rodoma R. Pakso nuotrauka EŽTT salės fone su Europos Sąjungos žvaigždučių aureole ir užrašu „Lietuva prieš Paksą“. Šis vaizdas iš pirmo žvilgsnio tarsi perteikia tariamą signifikanto nekaltumą (aureolė) ir „priešų“ aktyvumą (teismas). Tačiau vis dėlto tolimesniame reportažo kontekste ši metafora perskaitoma ne tiesiogiai (Paksas nekaltas), o su tam tikra ironija (Paksas Europos žmogaus teisių teisme teigia esąs nekaltas).

Pagal apibrėžimą formaliai metonimijas galime nagrinėti kiekvieno reportažo kadro filmavimo motyvuose ar pašnekovų pasirinkime. Tačiau tikslinga apžvelgti tik kelias ryškiausias reportažo metonimijas. Viena jų atsiranda reportažo pradžioje žurnalistei pristatant, kad R. Paksas atvažiavo su gausia palyda – dviem pilnais autobusais šalininkų. Tai tarsi tampa matu, nurodančiu palydos gausą, nors autobusai net nėra rodomi.

Vėliau reportaže vaizduojamas paskui R. Paksą einantis būrys ir parodoma, kaip žmogus viduje prie įėjimo į Teismą šūkteli, jog žmonės nesigrūstų. Nors tiesiogiai nėra kalbama apie nesklandumus, šis kiek isterišku balsu pasakytas sakiny (reportažą komentuojanti žurnalistė kaip tik tuo metu nutyla) tarsi nurodo R. Pakso šalininkų elgesį „ekskursijos“ metu. Be to, J. Borisovas ir L. Lolišvili reportaže įkūnija R. Pakso prezidentavimo laikotarpį bei skandalingą apkaltą vaizduojančias metonimijas, o A. Sakalas – teisinio ir moralinio apkaltos aspekto metonimiją.

4.1.4. Intertekstualumas

Nagrinėjamas reportažas turi daug sąsajų su kitais to paties žanro – žinių laidos reportažo – tekstais: filmuojamas įvykis ir procesas, jį pristato žurnalistas, kalbinami įvykio dalyviai, trečiosios šalys, primenamas kontekstas. Tačiau tam tikra prasme šis reportažas taip pat siejasi su kitais žanrais. Pirmiausia, jis turi sąsajų su publicistine aktualijų laida, kadangi šalia nušviečiamų faktų taip pat skiriamas dėmesys nuomonių, požiūrių, vertinimų išreiškimui. Be to, dėl žinių žanrui visiškai neįprasto muzikinio fono parinkimo, šis reportažas taip pat siejasi ne tik su informaciniu ar publicistiniu, bet ir su pramoginiu žanru.

4.1.5. Kodai

Žinių reportažuose paprastai dažniau naudojami šiam žanrui labiau būdingi išplėtoti kodai, o nagrinėjamu atveju teisinė įvykio prigimtis suponavo ir siauro vartojimo kodų naudojimą. Vis dėlto, kaip buvo minėta, „Lietuvos ryto TV“ žinių laidoje „Reporteris“ analizės metu buvo rasta sąsajų su kitais žanrais – publicistiniu-analitiniu bei pramoginiu, o šį intertekstualumo nustatymą lėmė reportaže naudojami plataus vartojimo ir riboti kodai. Pastarieji paprastai dažniau naudojami pramoginiuose žanruose, tačiau nagrinėjamu atveju jų pasitaikė ir žinių reportaže.

Dėl teisinės įvykio specifikos reportaže buvo naudojami siauro vartojimo ir išplėtoti kodai. Pagrindinė jų naudojimo priežastis – įvykio nušvietimui neišvengiamų teisinių terminų naudojimas, sudėtingų procesų nušvietimas. Kita vertus, siekiant praplėsti kuo didesnės auditorijos dalies suvokimą apie įvykį, šiuos kodus papildė arba keitė ir platesnei visuomenės daliai suprantami

kodai. Tai buvo daroma įvairiais būdais, pavyzdžiui, įvykio vaizdus lydėjo paprastos nuotaikingos plataus vartojimo melodijos muzikinis fonas.

Ryškiausiai kodai buvo „platinami“ pagrindinius akcentus sudėliojančių „bėgančių eilučių“ pagalba (pvz., *Į teismą – su palaikymo komanda*) bei pašnekovų pateikiamos informacijos perpasakojimu arba pakartojimu žurnalistės lūpomis. Teisininkams ir politologams pažįstamus siauro vartojimo kodus (pvz., D. Žalimo svarstymai apie Konvencijos nuostatas ar Teismo jurisdikciją) paaiškina įvairesnei laidos auditorijai skirti platesnio vartojimo kodai (pvz., žurnalistė savo žodžiais pristato D. Žalimo nuomonę: *esą daugiausia, ko Paksas gali tikėtis – kad jam bus leista balotiruotis į parlamentą*).

Taigi galima teigti, kad šiame reportaže buvo stengiamasi, kad plataus vartojimo vaizdiniai kodai padėtų perskaityti siauresnio vartojimo garsinius kodus arba atvirkščiai, taip pat žiniasklaidos atstovės pateikiami akcentai ar apibendrinimai padėtų suprasti pašnekovų komunikuojamus siauro vartojimo kodus. Pažymėtina, kad „bėgančios eilutės“ reportaže kartais vaidino gana savarankišką vaidmenį ir nebuvo nei tiesiogiai, nei netiesiogiai siejamos su sakomu tekstu (pvz., antraštė *Sprendimo dėl R. Pakso gali tekti laukti metus*, nors apie tai nebuvo kalbama).

Paprastai patys savaime žinių reportažai, neįsigilinus į kontekstą ir neturint išankstinės nuomonės, būna gana uždari interpretacijoms. Tačiau nagrinėjamu atveju šiam žanrui neįprastų kodų naudojimas sukuria interpretacijų galimybę ar net jas skatina.

4.1.6. Įvykio rėmas

Apibendrinant semiotinę „Lietuvos ryto TV“ žinių laidos „Reporteris“ reportažo apie nagrinėjamą įvykį analizę, tikėtina, kad autorių įrėmintas siūlomas teksto perskaitymas galėtų būti toks: „dėl šiurkščių Konstitucijos pažeidimų nušalintas prezidentas R. Paksas imasi teisinių tarptautinių veiksmų prieš Lietuvą ir tikisi išsteisintas grįžti į politines aukštumas, kurdamas ne visai tikslų išpūdį savo šalininkams apie tai, kas iš tiesų nagrinėjama Teisme atsižvelgiant į jo jurisdikciją.“

Paties R. Pakso oficialiai siunčiama žinutė, taigi ir jo kuriamas rėmas, apie įvykius šiame reportaže neperduodami, su ja galima susipažinti anksčiau minėtuose oficialiuose kontroliuojamuose ir žinutės iškraipymo tikimybę anuluojančiuose šaltiniuose. R. Pakso žinutė yra visiškai priešinga pateikiamai analizuotame reportaže, o apibendrinant oficialios komunikacijos šaltinius, ją galima apibrėžti taip: „kovoju ne prieš Lietuvą, o prieš ydingą valdžią, siekiu teisingumo atstatymo, kuris svarbus ne tik man, bet ir teisėtai mane išrinkusiems žmonėms ir noriu užkirsti kelią tokiam apkaltos precedentui ateityje. Kaip matote, žmonėms taip pat labai rūpi bylos baigtis“.

4.2. 2011 m. sausio 6 d. žinių reportažų lyginamoji semiotinė analizė

2011 m. sausio 6 d. EŽTT paskelbė savo sprendimą byloje „R. Paksas prieš Lietuvą“: jis buvo perskaitytas posėdžio metu bei nušviestas Teismo išplatintame pranešime spaudai. Nei viena bylos pusė posėdyje Strasbūre nedalyvavo. R. Paksas savo vadovaujamos partijos „Tvarka ir teisingumas“ būstinėje surengė spaudos konferenciją.

Šiame poskyryje nagrinėjami įvyki nušvietę „Lietuvos televizijos“ žinių laidos „Panorama“, „Lietuvos ryto TV“ žinių laidos „Reporteris“, LNK, TV3 ir BTV žinių laidų reportažai (jų turinys pateikiamas prieduose Nr.10, 11, 12, 13, 14).

4.2.1. Signifikantai ir jų kuriami signifikatai

Visų televizijų žinių reportažuose vienokia ar kitokia forma (tekstu ir vaizdu ar tik vienu iš jų) dalyvauja keli pagrindiniai signifikantai, įkūnijantys Teismo šalis: R. Paksas ir Lietuvos atstovė EŽTT (arba, atsižvelgiant į bylos pobūdį, tiesiog Lietuva). Tuo tarpu trečiam iš svarbiausių nagrinėjamų įvykių dalyvių – EŽTT, dėmesys skirtingose žinių laidose skiriasi. Dažniausiai šis signifikantas vaizduojamas video medžiagoje, rodomoje kaip užsklanda žiniasklaidos atstovui kalbant apie įvykį, tuo tarpu tekstinė informacija apie EŽTT atsiranda retame žinių reportaže. Daugiausia tekstinės ir vaizdinės tiesiogiai su EŽTT susijusios informacijos pateikė LRT „Panorama“, vienintelė ne tik pristačiusi Teismo sprendimą tekstu, bet ir parodžiusi nuosprendžio skaitymo video medžiagą prancūzų kalba su lietuvišku vertimu. Šis signifikantas kuria atitinkamą teisingumo ir ginčo sprendėjo signifikatą – jis savo darbą jau atliko, daugiau nieko nekomunikuoja, o kiti reportažų signifikantai perima ir komentuoja šį sprendimą. Tuo tarpu Lietuva vienoje bylos pusėje bei R. Paksas – kitoje, yra nesutariančios pusės, kurių teismo ginčo rezultatas apibūdinamas vienu EŽTT žodžiu – pažeidimas. Šie du signifikantai toliau sprendžia ir pristato savo su EŽTT sprendimu susijusius tolimesnius veiksmus (R. Pakso atveju – Seimo rinkimai, Lietuvos – EŽTT sprendimo vykdymas).

R. Pakso signifikantas žinių reportažuose yra ryškiausias. Skirtingos televizijos jam skyrė nevienodus santykinus laiko kiekius tekstinės informacijos prasme (tiek pačiam R. Paksui kalbant, tiek žurnalistui apie jį pasakojant), tačiau vaizdinėje dalyje R. Pakso signifikantas vienareikšmiškai lyderiavo visuose reportažuose. Dažniausiai buvo naudojama R. Pakso surengtos spaudos konferencijos video medžiaga, visuose pasirodžiusiuose reportažuose ypač akcentuojant vieną epizodą (dažniausiai juo ir pradėdama): partijos Informacijos skyriaus vadovo R. Jankausko lydymas R. Paksas įeina į spaudos konferencijos patalpas, o fone girdimas jo tariamas *labas visiems*

susirinkusiems žiniasklaidos atstovams. Pasitikinčiu žingsniu einantis R. Paksas, lydimas į jį nukreiptos kameros, praeina per visą patalpą iki stalo, už kurio stovi „Tvarkos ir teisingumo“ vėliava bei Kalėdų eglė. Kamerai jį sekant, parodomi kiti gausiai susirinkę jį taip pat akimis ir kameromis sekantys žurnalistai ir operatoriai. R. Paksas su palydovu palydimas iki stalo, o vėliau reportažuose šis signifikantas vėl išlydimas kameromis – jis vaizduojamas išeinantis per visą salę iki durų iš spaudos konferencijos. Einantis R. Paksas žurnalistams ištaria ne visuose žinių reportažuose girdimus žodžius *aš grišiu*. Šis dažniausiai televizijų kartotas vaizdas kuria pasitikėjimo savimi, didžiavimosi savo teisumu ir laukimo signifikatus. Vaizdas tarsi sako, kad labai laukiama, kaip EŽTT sprendimą pakomentuos ir savo planus pristatys vienas pagrindinių signifikantų, o už jo esantis anksčiau plačiai aptartas ir susijusiuose įvykiuose dažnai matytas partijos herbas primena EŽTT sprendimo priešistorę ir tarsi nurodo į partijos komunikuojamą pergalę.

Tokių vaizdu kuriamą signifikatą stiprina ir paties R. Pakso garsinė komunikacija spaudos konferencijos metu. Rodydamas pasitikėjimą savimi, jis kartais nusišypso ar kažką ištaria susirinkusiems žurnalistams, dažnai sakinius taria pabrėždamas žodžius, išlaikydamas pauzes arba pabrėžtinai pagreitindamas žodžių grupes ir palydėdamas jas rankų judesiais. Tokių pavyzdžių gausu žinių reportažuose cituojant skirtingas spaudos konferencijos ištraukas. Pavyzdžiui, sakydamas *kas man gali uždrausti...*, R. Paksas abi rankas prideda prie krūtinės, nurodydamas į save. Toliau tęsdamas sakinį jis taip pat naudoja balso intonacijas, tempą bei rankos judesius: <...> *galvoti, kad ir kiti [abiejų rankų judesiai į kairę] Konstitucinio teismo sprendimai [tolimesni žodžiai sulėtinami] nėra analogiški*. Šiuo ir kitais epizodais tiesiogiai perduodamas ankstesniuose apkaltos įvykiuose matytas vizualinis ir verbalinis R. Pakso stilius, primenantis senuosius įvykius ir nurodantis į nuosekliai ir kryptingai signifikanto komunikuojamą pasitikėjimą savimi ir (komunikuojamu kaip tarsi įrodytu) savo teisumu. Rankų judesiais ir žodžiais akcentuojamas nuskriaustas, bet nenugalėtas „aš“ ir abejotinus sprendimus priimančias kitas signifikantas – KT. Dar labiau stiprindamas laukimo ir ateities planų momentą, R. Paksas du kartus spaudos konferencijos metu pakartoja frazę *pagyvėsime – pamatysime*.

Žinių reportažuose buvo naudojamos skirtingos R. Pakso kalbos iš spaudos konferencijos ištraukos, pateikiančios R. Pakso poziciją sprendimo atžvilgiu (žr. priedus Nr. 10, 11, 12, 13, 14). Dažniausiai televizijų kartota R. Pakso aiškinta teisinė galimybė tapus Seimo nariu, tapti ir Prezidentu jį pavaduojant (BTV, „Lietuvos ryto TV“, LRT, TV3) bei artimiausi planai: gėlės žmonai, padėka partijos bendražygiams ir dalyvavimas 2012 m. Seimo rinkimuose („Lietuvos ryto TV“, LRT, TV3). Taip pat reportažuose buvo rodyti jo pasisakymai apie teisės dalyvauti rinkimuose grąžinimą bei abejonę kitais KT sprendimais (BTV, LNK) ir padėka Trims karaliams už paramą (TV3). Šias ištraukas pristatė arba lydėjo žiniasklaidos atstovų tariami vaizdingi žodžiai:

per apkaltą pašalintas Rolandas Paksas geros nuotaikos (BTV), švenčia pergalę prieš valstybę (LNK), ruošiasi kelti sparnus į Seimą („Lietuvos ryto TV“), sprendimą vadina Trijų karalių dovana ir didžiule pergale („Lietuvos ryto TV“), neslepia, kad jo tikslas – ne Seimo nario kėdė, o Prezidento („Lietuvos ryto TV“), pirmasis Europos istorijoje iš posto atstatydamas prezidentas (LRT), nušalintas Rolandas Paksas atgijo (TV3), Paksas jau planuoja politinę karjerą (TV3). Didelė dalis šių pasakymų be konteksto tarsi galėtų būti patvirtinantys pergalės signifikatą, tačiau vis dėlto dažnu atveju jie dažniau atspindi paslėptą ironiją, nes kontekste esančiais epizodais jie paneigiami, bet apie tai kalbama toliau šiame darbe.

Didelėje dalyje reportažų žiniasklaida taip pat buvo linkusi priminti priešistorę: nuo trumpo fakto, kad 2004 metais R. Paksas buvo pašalintas iš Prezidento posto per apkaltą (BTV, LNK), iki platesnio nagrinėjamo įvykio priešistorės nušvietimo („Lietuvos ryto TV“, LRT). Pažymėtina, kad daugiausiai laiko įvykio priešistorės priminimui skyrė ir daugiausiai informacijos pakartojo „Lietuvos ryto TV“, tuo tarpu ankstesnių įvykių visiškai nepriminė BTV. Šiuo tikslu didžioji dalis televizijų (LNK, „Lietuvos ryto TV“, LNK, LRT, TV3) reportažuose taip pat naudojo archyvinę medžiagą: R. Pakso pokalbis su J. Borisovu, jo ir L. Lolišvili pasisveikinimas, R. Pakso inauguracija, apžiūrintis lėktuvą R. Paksas, jis – Europos žmogaus teisių teisme ir kt. Viena vertus, šis priešistorės priminimas informuoja apie įvykių tęstinumą ir seką, tačiau kita vertus, jis turi ir priešpriešos teisumo signifikatą komunikuojančiam R. Paksui aspektą. Pažymėtina, kad archyvinę medžiagą iš viso buvo naudota reportažuose kalbant apie du signifikantus – R. Paksą ir KT (pastarajame – rečiau). Su įvykių priešistorė ir tąsa taip pat susiję žiniasklaidos naudojami tekstiniai nurodymai apie kalbančiojo tapatybę reportažų metu. R. Pakso atveju jų buvo labai įvairių ir akcentuojančių skirtingus istorijos aspektus: *europarlamentaras* (BTV, TV3), *nušalintas prezidentas* (LNK), *pašalintas prezidentas* („Lietuvos ryto TV“), tuo tarpu LRT visai nenurodė kalbančio R. Pakso tapatybės. Įdomu pastebėti LNK ir „Lietuvos ryto TV“ naudojamus žodžius: pastaroji televizija dažniau naudojamą formuluotę *nušalintas* pakeitė žodžiu *pašalintas*. Nors informacinėje erdvėje naudojami abu žodžiai, *pašalintas* turi „stipresnį“ atspalvį ir suponuoja aktyvesnius veiksmus žodžio nusakomam rezultatui pasiekti.

Kitos EŽTT bylos pusės – Lietuvos valstybės – signifikantą įkūnija Teisme Lietuvos Vyriausybę atstovavusi Elvyra Baltutytė, kuri ją pristatančiuose prierašuose nurodoma kaip *Lietuvos* arba *Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teisme*. Ji dažniausiai kalbinama savo darbo kabinete, lentynų su aplankais fone, o toks fonas, pašnekovės išvaizda ir laikysena komunikuoja dalykiškumą. Jai dažniausiai kalbant be papildomų veido išraiškų, vis dėlto kartais kai kuriuose reportažuose ji nežymiai nukreipia akis į kamerą, t.y. į auditoriją (pavyzdžiui, LNK): [žvilgsnis į kamerą] *visų pirma*, [žvilgsnis į žurnalistą] *Lietuvoj dabar turės būti* [žvilgsnis į kamerą] *nutarta, kaip įvykdyti tą sprendimą* [žvilgsnis į žurnalistą], *tai yra, pašalinti pažeidimo*

priežastis ir, na, [žvilgsnis į kamerą] preliminariai žiūrint [žvilgsnis į žurnalistą] tikėtina, kad reikės galbūt keisti Konstituciją. Nors ir nelabai išraiškingas, toks žvilgsnis į kamerą tarsi nurodo mėginimą tiesiogiai auditorijai paaiškinti, kas nutiko priėmus šį, kaip rodo ankstesni pasisakymai, vienai bylos pusei netikėtą sprendimą.

Tikėtina, kad pašnekovė, priešingai nei R. Paksas, savo kalba vengia kurti signifikatus, nes reportažų rengimo metu dar nebuvo priimtas jos atstovaujamos pusės – Vyriausybės – sprendimas, kaip šią situaciją spręsti toliau. Todėl E. Baltutyte dažniausiai kalba dalykiškai, rinkdamasi teisinius terminus. Žiniasklaidoje buvo pristatyti tokie jos pačios išsakyti teiginiai: EŽTT sprendimas savaime pasekmių pareiškėjui nesukelia, reikia ieškoti jo įgyvendinimo būdų (LNK, „Lietuvos rytos TV“, TV3), galimybė kreiptis į Europos tarybos ministrų komitetą dėl išaiškinimų (BTV), EŽTT patenkino tik dalį ieškinio (TV3), EŽTT sprendimo įgyvendinimas gali užtrukti (TV3). Priešingai nei R. Pakso atveju, žiniasklaidos atstovai daugiau E. Baltutytes teiginių perpasakoja savo žodžiais bei pateikia keletą vaizdingesnių terminų: *pabrėžia, kad Pakso reikalavimai yra patenkinti tik maža dalimi* (LRT); *Paksą pataiso: esą Strasbūro teisėjai jo neišteisino, nepripažino, kad jis esą nesulaužė priesaikos ir Prezidento posto neteko neva neteisėtai. Tokių Pakso skundų teisėjai nenagrinėjo* (TV3); *sako, kad tokie Pakso planai nerealūs* (TV3). E. Baltutytei sąmoningai vengiant kurti papildomas prasmes, jos pačios kalbos turinys, maniera, išvaizda ir dalykiškumas kuria neutralumo ir susitaikymo su teisine viršenybe signifikatus, o mėginimas išaiškinti žiniasklaidai ir visuomenei EŽTT sprendimo esmę reportažuose mažina R. Pakso kuriamo vienareikšmiškos pergalės signifikato svorį. Šį R. Pakso komunikuojamų reikšmių minimavimo poveikį stiprina ir pati žiniasklaida, platesnei visuomenės daliai suprantama kalba perpasakodama E. Baltutytes teiginius apie tikrąją EŽTT sprendimo esmę.

Taip pat svarbu pastebėti, kad dviejų televizijų reportažuose E. Baltutytes nuomonė pristatoma ne kaip vienos iš EŽTT bylos šalių ir įvykio dalyvės, bet kaip trečiosios šalies – teisininkų, nuomonė. Nepaisant to, kad jai kalbant pristatomajame rašytiniame tekste vis dėlto nurodoma, kad ji yra atstovė EŽTT, tačiau neatidesnė užrašo nepamačiusi auditorijos dalis E. Baltutytes komentarą gali suvokti kaip trečiosios, įvykyje nedalyvaujančios, šalies. Šiuose reportažuose prieš pat kalbant E. Baltutytei, pristatoma: *bet teisės ekspertai teigia, kad Rolandas Paksas šiuo sprendimu automatiškai neatgavo teisės būti renkamas į Seimą* (BTV); *tačiau teisininkai sako, kad Pakso pergalė nėra tokia jau didelė* („Lietuvos ryto TV“). Įtaka reikšmių kūrimui ypač akivaizdi pastarojoje citatoje – iš tiesų R. Pakso pergalės svorį vertina ne kas kitas, o bylos priešininkas, tačiau ši nuomonė „įvelkama“ į laukiamą trečiosios šalies – teisės ekspertų, tariamą objektyvumą.

Kartu su Lietuvos signifikantu galima iš dalies grupuoti ir Konstitucinio Teismo signifikantą, nes būtent pastarojo sprendimas tapo bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ pagrindu. Nepaisant savo

svarbos nagrinėjamo įvykio atžvilgiu, dažniausiai šis signifikantas reportažuose minimas tik kitų kontekste – EŽTT sprendimo, įvairių specialistų komentaruose, tačiau vos keletu atveju jis veikia kaip savarankiškas signifikantas, kuriam skiriamas atskiras dėmesys. Tekstu ar vaizdu ne kontekste, o kaip savarankiškas dalyvis, KT pateikiamas tik dviejuose reportažuose – BTV žinių laida jam skyrė 4 s foninio vaizdo, o tuo tarpu LRT „Panorama“ skyrė sąlyginai daug dėmesio, lyginant su kitomis žinių laidomis – beveik 1 min teksto ir tiek pat vaizdo. Tačiau svarbu pastebėti, kad ir šis savarankiškas signifikanto vaizdavimas daugiau remiasi archyvine medžiaga, susijusia su nagrinėjamo įvykio priešistore. „Panoramoje“ paaiškinama to priežastis – *dabar jau baigęs Konstitucinio Teismo pirmininko kadenciją Egidijus Kūris nekommentuoja nei Strasbūro žmogaus teisių teismo sprendimo, nei savo kolegų kritikos*. Taigi signifikanto savarankiškas nedalyvavimas paaiškinamas jo paties atsisakymu, tačiau verta pastebėti, kad tik viena žinių laida nurodė, kad siekiant nušviesti įvykį buvo mėginama pakalbinti ir vieną svarbiausių jo dalyvių. Signifikanto nedalyvavimas reportaže, taigi ir jo oficialios nuomonės apie sprendimą neatskleidimas lemia įvairių interpretacijų tikimybę. Tai atspindi kitų dviejų toliau nagrinėjamų apibendrintų signifikantų – teisininkų ir politologų arba politikos apžvalgininkų, pasisakymai ir svarstymai žinių reportažuose. Pagrindinis ir dažniausias KT kitų lūpomis komunikuojamas signifikantas – įgaliojimų viršijimas.

EŽTT sprendimą komentuojančių teisininkų signifikantui žiniasklaidos atstovai dažniausiai rinkosi tris tuos pačius teisės specialistus – Teisės instituto teisininką Petrą Ragauską (BTV, TV3), konstitucinės teisės specialistą Vaidotą Vaičaitį (LNK, „Lietuvos rytas“, LRT), tarptautinės teisės ekspertą Dainių Žalimą (LRT). Dažniausiai reportaže kalbinta po vieną teisininką, išskyrus LRT „Panoramos“ atveju – šiame reportaže kalbinti du specialistai, vienas kurių (Dainius Žalimas) pats aktyviai dalyvavo nagrinėjamame įvykyje. Dėl jo gana tiesioginių sąsajų su įvykiu galima būtų daryti prielaidą, kad jis atstovauja ne teisininkų, bet Lietuvos pusės signifikantą, tačiau nežinant jo dalyvavimo fakto reportaže tai neatsispindi. Taigi be papildomų auditorijos žinių jis yra tiesiog nesusijęs EŽTT sprendimą komentuojantis specialistas. Kalbantįjį pristatančiuose rašytiniuose tekstuose teisės specialistai įvardijami gana įvairiai. Pavyzdžiui, V. Vaičaitis LNK pristatomas kaip *konstitucinės teisės ekspertas*, „Lietuvos ryto TV“ – tiesiog kaip *teisininkas*, o LRT jam kalbant jo apskritai nepristato, taigi jo nežinančiai auditorijai V. Vaičaičio tapatybė lieka neatskleista. Tikėtina, kad apibūdinimas *konstitucinės teisės ekspertas* auditorijai turėtų turėti didžiausią svorį ir pasitikėjimą komentaru žmogaus, kryptingai besigilinančio į šią teisės sritį. Kalbant apie teisininkų signifikanto kuriamą signifikantą, nepaisant skirtingų pašnekovų parinkimo, jis yra gana vienareikšmiškas – galimi du keliai: Konstitucijos keitimas arba KT savo sprendimo reinterpretavimas. Vis dėlto verta atkreipti dėmesį ir į šalia šių vyraujančių reikšmių teisininkų komunikuojamus signifikatus: *savaime Rolandui Paksui tai nesuteikia jokių teisių* (P. Ragauskas,

BTV), *Konstitucinis Teismas yra laisvas interpretuoti Lietuvos Respublikos Konstituciją taip, kaip jie supranta, kokia ji yra* (V. Vaičaitis, „Lietuvos ryto TV“), *kitas variantas – atsisakyti mūsų narystės Žmogaus teisių konvencijos signatarių tarpe* (P. Ragauskas, BTV). Šie papildomi signifikatai šalia teisinio sprendimo ieškojimo pridėjo (galbūt ir nelabai ryškų, tačiau už teisinės kolizijos sprendimo ribų išeinantį) vertinamąjį aspektą. Be to, vienu atveju (V. Vaičaitis) buvo mėginama užstoti KT, tačiau šis signifikatas buvo komunikuojamas tik viename reportaže. Tuo tarpu patys reportažuose kalbantys žiniasklaidos atstovai, pristatydami teisininkų nuomonę prieš jų interviu, pridėdavo teisininkų tiesiogiai nekomunikuotų reikšmių: *sako, kad <...> sprendimas Lietuvoje kelia dideles teisines problemas; sako, kad Pakso pergalė nėra tokia jau didelė; sutrikę teisininkai pripažįsta kol kas nežinantys; teisininkai diskutuoja*.

Jei teisininkų signifikanto perteikiamas signifikatas buvo gana vienareikšmiškas, politologų ar politikos apžvalgininkų signifikanto atveju išsiskiria keli signifikatai. Šiuo atveju visi žiniasklaidos kanalai kalbino skirtingus pašnekovus ir jie nesikartojo: Valdas Vasiliauskas (BTV), Jūratė Novagrockienė (LNK), Lauras Bielinis („Lietuvos ryto TV“), Gintaras Aleknonis (TV3). Viename iš žinių reportažų – LRT „Panoramoje“, politologai ar politikos apžvalgininkai nebuvo kalbinti. Pristatančiuose rašytiniuose tekstuose šie asmenys nurodomi dvejopai: *politologas, -ė* (J. Novagrockienė, L. Bielinis) arba *politikos apžvalgininkas* (V. Vasiliauskas, G. Aleknonis). Be skirtingų pašnekovų parinkimo fakto, šio signifikanto kuriamų signifikatų įvairovę taip pat galima aiškinti dviejų profesijų – politologų ir žurnalistų – buvimą vienoje grupėje, taigi ir skirtingus požiūrio į įvykį aspektus. Politikos apžvalgininkų atveju, atsiranda didesnė tikimybė komunikuoti gana asmeninę žiniasklaidos pasirinkto pašnekovo (kuris taip pat yra žiniasklaidos atstovas) poziciją. Žinoma, tai gali būti neišvengiama ir politologų atveju, tačiau formaliai jie yra labiau apriboti savo profesijos tiesioginio asmeninių pozicijų reiškimo prasme. Dalis šio signifikanto atstovų komunikavo tai, kad šis sprendimas R. Paksui suteiks privalumų Savivaldos tarybų rinkimuose: *už nuskriaustuosius balsuojama labiau <...> čia yra <...> didelė parama pačiai partijai ir lyderiui* (J. Novagrockienė); *rinkimuose niekas nesidomės detalėmis ir <...> rinkimų metu <...> ši partija panaudos maksimaliai tą išteisinimo efektą* (L. Bielinis); kita pašnekovų dalis teigė, kad R. Paksas ypatingų privalumų neįgis: *tie, kurie gerbia ir myli jį, tie toliau gerbs ir mylės. Tie, kurie matė jame išdaviką, ir toliau matys išdaviką* (G. Aleknonis). Taip pat pašnekovai nurodė į numatomą su EŽTT sprendimu susijusią R. Pakso propagandą: *nesudėtinga yra išeksponuoti šį sprendimą <...> dar kartą patvirtinti apie tai, kad Paksas ir visa jo politinė jėga yra neteisingai apkaltinti. <...> sukurtų neteisingai nuskriaustų politikų aureolę* (L. Bielinis); *tai bus panaudota <...> propagandai <...> ta prasme, kad visur bus sakoma, kad „štai, Strasbūro teismas pripažino, kad Lietuvos teismo sprendimas buvo neteisingas“* (G. Aleknonis). Tuo tarpu V. Vasiliauskas vaizdžiai vertino ne tiek politinius, kiek teisinius aspektus: *tai yra radikalus lūžis, nes iki šiol*

Lietuvoje Konstitucinis Teismas buvo neapskundžiamas, virš jo Lietuvoje buvo tik dangus. O dabar pasirodo, kad šitas Teismas yra kaip ir visi teismai – klysta ir net pažeidinėja Žmogaus teisių konvenciją. Tai vadinasi, pažeidinėja ir teisingumą. Beveik visais atvejais žiniasklaidos atstovų tekstas pristatant ekspertą gana tiksliai apibendrinavo vėliau jo išsakomus teiginius.

Keleto televizijų žinių reportažuose atsirado dar vienos, su nagrinėjamu įvykiu labiau tiesiogiai nei ekspertai susijusios, trečiosios šalies signifikantas – politikai, kuriuos atstovavo labai skirtingi asmenys. Kalbinami politikai reportažuose tarsi susiejo tarptautinio teismo sprendimą su Lietuvos politinėmis realijoms, nes šį sprendimą teks jiems įgyvendinti. „Lietuvos ryto TV“ žinių reportaže R. Pakso spaudos konferencijos patalpose buvo kalbinamas jo šalininkas, partijos „Tvarka ir teisingumo“ narys Juozas Imbrasas (beje, priedašu nebuvo įvardyta jo tapatybė), taip pat lauke, šalia Nacionalinės filharmonijos imtas interviu su Vyteniu Andriukaičiu (priedašu įvardijamas kaip *Socialdemokratų frakcijos narys*). LRT savo ruožtu telefonu kalbino Stasį Šedbarą (*Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas*). Tuo tarpu TV3 kalbėjo apie „politikus“ apskritai, nenurodydama ir nekalbindama jokie konkretaus asmens.

Pastebėtina, kad bendro vardiklio tarp politikų signifikantų komunikuojamos reikšmės visiškai nebuvo, o pasisakymų objektai bei EŽTT sprendimo vertinimai buvo labai įvairūs ir stiprinantys skirtingų Teismo šalies pusių kuriamas reikšmes. V. Andriukaitis aiškino teisinius EŽTT sprendimo aspektus ir akcentavo R. Pakso pergalės ribotumą (*<...> sprendimas dėl Pakso priesaikos sulaužymo galioja. Taip pat <...> nuostata, kad <...> negali dar kartą prisiekti <...> galioja. Šitokiu atveju tik pasyvi teisė atstatyta. Paksas gali būti renkamas, bet jis negali prisiekti*); S. Šedbaras laikėsi R. Paksui palankesnės pozicijos ir teigė, kad jau anksčiau KT sprendimą vertino kaip kompetencijos viršijimą (*maniau, kad tai jau buvo peržengimas kompetencijos ir sukūrimas naujos normos. Na, nėra Konstitucijoje tokio teksto*), o tuo tarpu J. Imbrasas tiesiog besąlygiškai ir neabejodamas džiaugėsi R. Paksui palankiu EŽTT sprendimu ir tai parodė net savo kūno kalba – rankų mostais (*dabar mes atsiraitysim rankoves ir – pirmyn*). Kalbant apie reikšmių kūrimą, šiame kontekste ypač išsiskiria TV3 reportaže atsiradęs politikų signifikantas, nurodytas žurnalisto tariamame tekste: *politikai atsakomybės kratosi ir sako, kad visi sprendimai dėl Pakso rėmėsi Konstitucinio Teismo išaiškinimais, todėl ir, jų nuomone, dabar šis teismas turi pasakyti, ką daryti toliau*. Prieš tai kalbinę konkrečius pašnekovus, o šiuo atveju neįvardinę, apie kuri asmenį ar bent jau politinę jėgą kalbama, žiniasklaidos atstovai pateikė vieningą ir nepalankią neva Lietuvos politikų nuomonę ir šiuo apibendrinimu auditorijai nurodė Lietuvos politinės realybės vaizdą: „atsakomybės vengiantys Lietuvos politikai nusikrato problemos sprendimu, atiduodami ją Konstituciniam Teismui“. Be to, reportažas šiuo žurnalistų sakomu tekstu yra baigiamas.

4.2.2. Paradigminė ir sintagminė analizė

Ankstesniame paragrafe analizuoti pagrindiniai reportažo signifikantai – R. Paksas, Lietuva su Konstituciniu Teismu ir Europos žmogaus teisių teismas – sudaro vieną bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ paradigmą. Šių signifikantų vaizdavimas dėl juos siejančių aplinkybių ir reportažų temos yra logiškas ir nuoseklus. Šiame kontekste kiek iškrenta vienas paradigmos elementas – Konstitucinis Teismas, kuriam yra skiriamas dėmesys kontekste dėl jo buvimo paradigmoje, tačiau pasigendama labiau tiesioginės nuorodos per pozicijos nušvietimą. Reportažuose taip pat pasitelkiami kitos – ekspertų arba trečiosios šalies – paradigmos signifikantai, tačiau šią paradigmą dėl signifikantų skirtumų vertėtų išskirti į dar tris paradigmas: teisininkai, politologai su politikos apžvalgininkais bei politikai. Tiesiogiai su bylos „R. Paksas prieš Lietuvą“ nesusijusios paradigmos elementų įjungimas reportažuose siejamas su siekiu paaiškinti įvykius požiūriu iš šalies (arba objektyvumo siekiu). Visas paradigmas šiuo atveju tarpusavyje sieja EŽTT ir KT sprendimai bei R. Paksas.

Sintagminė šių reportažų struktūra yra naratyvas, derinamas su montažu. Žvelgiant į reportažus ir signifikantų svorį (taigi ir sintagmos dėliojimo ypatumus) skiriamo laiko prasme, buvo atlikta kiekybinė reportažų analizė (žr. priedus Nr. 10, 11, 12, 13, 14). Daugiausia dėmesio visose televizijose buvo skirta R. Pakso signifikantui: iš viso 343 s tekstinės (jo paties ir žurnalistų pateikiamos) informacijos ir 541 s vaizdinės informacijos. Apie du trečdalius tekstinės informacijos laiko R. Paksas kalbėjo pats. Daugiausiai tekstinės informacijos apie jį pateikė „Lietuvos ryto TV“ (119 s), o mažiausiai – LRT, t.y. beveik triskart mažiau už pirmąją (42 s). Reportažuose taip pat galima stebėti keletą kontrastų: daugumoje jų R. Paksas vaizduojamas kalbant kitiems signifikantams arba apie juos (net apie R. Paksui oponuojančią Lietuvos valstybės atstovę). Tai iliustruoja dar didesnis vaizdinės medžiagos apie R. Paksą kiekis lyginant su tekstine informacija: jis svyruoja nuo 153 s („Lietuvos ryto TV“) iki 80 s (LNK). Pavyzdžiui, mažiausiai tekstinės informacijos pateikusi LRT rodė dukart daugiau su R. Paksu susijusios vaizdinės medžiagos. Galima teigti, kad tai nulėmė R. Pakso organizuota spaudos konferencija, kurios metu žiniasklaida gavo daug vaizdinės medžiagos, kurią galėjo panaudoti reportažuose.

Apie R. Paksui byloje prieštaravusį signifikantą – Vyriausybės atstovę EŽTT E. Baltutytę – iš viso buvo pateikta 165 s tekstinės informacijos (t.y. perpus mažiau už R. Paksą) bei 82 s vaizdinės informacijos (t.y. net šešiskart mažiau už R. Paksą). Įdomu pastebėti, kad Lietuvą atstovaujanti bylos šalis tik pusę laiko kalbėjo pati, t.y. kitą pusę tekstinės informacijos pateikimo laiko ją perpasakojo žiniasklaida. Daugiausiai jai dėmesio tekstinės ir vaizdinės informacijos prasme skyrė TV3 (atitinkamai 71 s ir 31 s), tuo tarpu kitos televizijos, nepriklausomai nuo reportažų ilgumo, skyrė daug mažesnius laiko kiekius.

Teisininkams reportažuose buvo skirta 194 s tekstinės informacijos ir 120 s vaizdinės informacijos, likusį tekstinės informacijos pateikimo laiką taip pat rodant R. Paksą. Apie politologus ir politikos apžvalgininkus reportažuose buvo pateikta 115 s tekstinės ir 76 s vaizdinės informacijos. Tuo tarpu politikams televizijos skyrė mažiausiai dėmesio: 82 s tekstinės informacijos ir 53 s vaizdinės informacijos. Apibendrinant ekspertų grupę ir susumavus visų sričių ekspertų laiką reportažuose, šiai trečiosios šalies paradigmai buvo skirta daugiausia dėmesio – 391 s tekstinės ir 249 s vaizdinės informacijos.

Atlikus kiekybinę reportažų analizę pastebėtina gana ryški sintagmos dėliojimo tendencija – vieną paradigmą sudarančioms EŽTT bylos pusėms buvo skiriamas nevienodas laikas. R. Paksui žinių reportažuose skiriama keliais kartais daugiau laiko nei Vyriausybės atstovei EŽTT. Be to, pateikiant tekstinę informaciją, jis pats kalbėjo du trečdalius laiko (kai E. Baltutytė – tik pusę), t.y. turėjo daugiau galimybių išsakyti savo poziciją. Kalbant apie vaizdinės informacijos kiekį, R. Paksas buvo rodomas tikrai daug ir net kalbant kitiems pašnekovams. Tačiau vis dėlto reportažuose skiriamas laikas vienas savaime nenurodo priešingų pozicijų pateikimo balanso ar disbalanso, nes jo vertinimui taip pat reikėtų pasitelkti kokybinius duomenis – skiriamo laiko turinį, kuriuo balansą pamatuoti sudėtingiau. Išanalizavus žinių reportažų turinį susidaro išpūdis, kad balansas buvo išlaikytas nepaisant R. Pakso dominavimo laiko prasme ir Vyriausybės atstovės vengimo vertinti EŽTT sprendimą, t.y. sudaryti priešpriešą R. Paksui. Nuomonių balanso išpūdį kuria E. Baltutytės ir trečiųjų šalių išsamus EŽTT sprendimo teisinis nagrinėjimas (be vertinamųjų aspektų) ir tų jo dalių, kurios buvo nutylėtos R. Pakso, išaiškinimas. Teisiniais dalykiniais terminais išaiškinamos R. Paksui nepalankios EŽTT sprendimo dalys neutralizuoja R. Pakso dominavimą laiko prasme.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į kai kurių televizijų naudotą reportažo montavimo būdą tam tikru būdu išdėliojant paradigmų elementus, t.y. jų eiliškumą ir to reikšmę. Šią tendenciją geriausiai iliustruoja TV3 žinių reportažas, kuriame daugiau nei pusę laiko epizodiškai kaitaliojami oponuojančių signifikantų pasisakymai: R. Paksas apie jam palankų EŽTT sprendimą – E. Baltutytė apie tai, kad EŽTT jo neišteisino – R. Paksas apie dalyvavimo 2012 m. rinkimuose galimybę – E. Baltutytė apie tokios galimybės automatinį neatsiradimą. Taigi reportažas montuojamas diskusijos ir oponavimo principu, o perėjimai nuo vienos prie kitos pusės epizodų komentuojami foninio žurnalistės balso. Todėl ne vien montavimo principu, bet ir tekstu kuriama oponavimo iliuzija: *atstovė EŽTT Paksą pataiso, atstovė sako, kad tokie Pakso planai nerealūs ir pan.*

4.2.3. Metaforos ir metonimijos

Kaip buvo minėta, dėl žanro ypatybių žinių reportažuose paprastai metaforų būna sąlyginai mažiau nei kituose žanruose, tačiau nagrinėjamuose reportažuose galima keletą jų rasti. Pastebėtina,

kad metaforos buvo komunikuojamos ir pačių reportažų veikėjų, ir žiniasklaidos atstovų. Toliau aptariamos ryškiausios reportažuose pasirodžiusios metaforos ir metonimijos.

Ryškiausia keliose televizijose pasirodžiusi metafora – *didelė Trijų karalių dovana*. EŽTT sprendimo dienai sutapus su šia švente, savo (ir šeimos) tikėjimą jau anksčiau akcentavęs R. Paksas šia metafora tarsi prideda sprendimui papildomą moralumo atspalvį per katalikybę: tai – teisingas bei jo, kaip nuskriaustojo kataliko, atžvilgiu sąžiningas sprendimas. Trijų karalių šventę taip pat akcentuoja R. Pakso fone šalia partijos herbo matoma dar nenurinkta Kalėdų eglė. Taigi kuriamas signifikatas vaizdu ir tekstu tarsi nurodo beveik mitologinį prisikėlimą, atgimimą, sutampantį su džiaugsminga katalikiška švente. R. Paksas tolimesniais savo žodžiais dar labiau mitologizuoja EŽTT sprendimo dienos sutapimą su katalikiška švente, kalbėdamas, kad jautė Trijų karalių paramą visą laiką, kol laukė Teismo sprendimo ir tarsi pasakoja istoriją apie procesą, kaip gėris po tam tikro tiksliai įvardinto laiko (81 mėnesio) nugalėjo blogį – perversmą ir sąmokslą kūrusias jėgas. Metafora apie religinių personažų pagalbą ir paramą įgyja papildomų prasmių kalbant apie sąmokslą ir perversmą – R. Paksui padėjo tik Trys karaliai, nes žemėje pagalbos dėl blogų veikiančių jėgų jis jau nesitiki. Kai kuriuose reportažuose tai dar labiau sustiprinama, paminint šią metaforą žinių anonse, tačiau vis dėlto tolimesniais tektais ir vaizdais reportažuose R. Pakso mitologizavimas neutralizuojamas.

Vienos televizijos žinių reportaže (TV3) panaudoti archyviniai vaizdai su į lėktuvą lipančiu R. Paksu primena praeitį ir atspindi skrydžio metaforą, tačiau jos prasmė reportažo kontekste buvo nevienareikšmiška. Viena vertus, skrydis ir drąsus lėktuvą pilotuojantis buvęs prezidentas savaime lyg ir turėtų suponuoti teigiamą atspalvį. Tačiau šio reportažo kontekste tai įgyja kitokias prasmes: šis vaizdas pasirodo prieš reportažo pabaigą, kalbant apie teisinių procesų užtrukimą, nerealius planus kandidatuoti į artimiausius Seimo rinkimus, dėl EŽTT sprendimo nesikeičiančią R. Pakso priešininkų ir šalininkų nuomonę bei galimus propagandos teiginius. Taigi skrydžio metafora šiuo atveju greičiau asocijuojasi su nesėkmingu skrydžiu praeityje ir pakirptais sparnais dabartyje ir netolimoje ateityje.

Keliuose reportažuose (LNK ir BTV) buvo parodytas epizodas iš spaudos konferencijos su R. Pakso ranka ir laikrodžiu. Atsižvelgiant į įvykio kontekstą, šis vaizdas galėtų būti interpretuojamas įvairiai: tai gali būti ilgų, kelis metus užtrukusių EŽTT procesų, ir istorijos – senų įvykių – metafora, ir ateities planų bei užtruksiančių tolimesnių teisinių procesų metafora.

R. Pakso pastebėjimas apie EŽTT priimtą sprendimą nepaisant KT įsitikinimo, kad pastarojo nutarimas negali būti nuginkijamas jokiu būdu ir R. Pakso sakiny *Kas man gali uždrausti galvoti, kad ir kiti Konstitucinio Teismo sprendimai nėra analogiški*, tarsi nurodo į KT nekompetenciją, t.y. vienas sprendimas šiuo atveju paverčiamas viso teismo nekompetencijos metonimija. Tuo tarpu R. Pakso planuojamas dalyvavimas Seimo rinkimuose ir jo komunikuojama su jo asmeniu susijusi

partijos pergalė nurodo jo, kaip partijos pergalės garanto, metonimiją. Akivaizdžiausios metonimijos reportažuose atsiranda pristatant trečiosios šalies – ekspertų, pasisakymus: „teisininkų“, „politologų“ arba „politikų“ bendruomenės kiekvienu atveju įkūnija konkretus kalbinamas asmuo.

4.2.4. Intertekstualumas

Priešingai nei analizuotame 2010 m. balandžio 28 d. „Lietuvos ryto TV“ žinių laidos „Reporteris“ reportaže, 2011 m. sausio 6 d. reportažuose ryškių kitų žanrų elementų nebuvo pastebėta – dauguma televizijų naudojo tik žinių žanrui būdingus elementus. Atliktoje analizėje nebent galima būtų išskirti „Lietuvos ryto TV“ reportažą, kuriame vėl buvo naudojamas pramoginiam žanrui labiau būdingas muzikinis fonas, tačiau šįkart jis neišsiskyrė tokiu ryškiu reikšmių kūrimu ir mažai į save atkreipė dėmesį.

4.2.5. Kodai

Nagrinėjamo įvykio nušvietimui žinių reportažuose buvo derinami įvairūs kodai: riboti ir išplėtoti, siauro ir plataus vartojimo. Pats įvykio pobūdis – byla teisme, jos baigtis ir su tuo susiję planai – sudaro prielaidas neišvengiamam išplėtotų ir siauro vartojimo kodų naudojimui: kalbėjimui teisinėmis sąvokomis, procesų ir pasekmių aiškinimui atitinkamais terminais, įvairių ne tik su teisės sritimi susijusių institutų pasirodymui. Nepaisant to, kad žinių žanre tokie kodai naudojami dažniausiai ir dažniau nei kituose žanruose, vis dėlto šio įvykio ryškus teisinis pobūdis televizijai ir joje pasirodantiems signifikantams dėl auditorijos masiškumo ir įvairialypiškumo nebuvo dėkingas. Todėl žinių reportažuose apie nagrinėjamą įvykį patys žiniasklaidos atstovai arba jų pašnekovai vartojo ne tik siauro, bet ir plataus vartojimo kodus, o keliskart net buvo įterpti riboti kodai. Toliau analizuojami įvykio nušvietime naudoti kodai jų vartojimo platumo aspektu kiekvieno signifikanto atžvilgiu – nuo siauro iki plataus vartojimo.

Kodų derinimas labiausiai pastebimas skirtumuose tarp įvykio nušvietimo iš pačių signifikantų lūpų bei žiniasklaidos atstovų perfrazavimo. Kaip buvo užsiminta kalbant apie kuriamus signifikatus, reportažuose parodžius interviu su pašnekovu arba prieš jį, žurnalistai savo žodžiais apibendrindavo, išskirdavo esmę, paaiškindavo arba papildydavo kalbėtojo mintį. Toks komunikuojamų kodų plėtimas ypač išraiškingai matomas Vyriausybės atstovės E. Baltutytės ir teisininkų pozicijos atskleidime. Pavyzdžiui, E. Baltutytės interviu metu (TV3), ji teigė: *Teismas vertino tik tai, ar tas ribojimas būti išrinktu į parlamentą yra proporcingas ir pripažino, kad vis dėlto visam laikui numatytas apribojimas negalėtų būti laikomas proporcingas.* Tuo tarpu

žiniasklaidos atstovas prieš parodant šią ištrauką jau buvo paaiškinęs ir išplėtęs esmę platesnio vartojimo kodais: *Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teismui Paksą pataiso: esą Strasbūro teisėjai jo neišteisino, nepripažino, kad jis esą nesulaužė priesaikos ir Prezidento posto neteko neva neteisėtai. Tokių Pakso skundų teisėjai nenagrinėjo. Teismas pasisakė tik dėl to, kad Paksui taikomas draudimas dalyvauti Seimo rinkimuose yra per griežtas*. Taigi siauresnio vartojimo žodis „proporcingas“ keičiamas masinei auditorijai labiau suprantamu žodžiu „per griežtas“. E. Baltutytės kalboje akcentuotas vienintelis Teismo nagrinėtas punktas plataus vartojimo žodžiais ir sakinių struktūra žurnalisto buvo papildytas tais punktais, kurių Teismas nenagrinėjo: „neišteisino“, „nepripažino, kad nesulaužė“, „nepripažino, kad neteko neteisėtai“, „nenagrinėjo“.

Kitas pavyzdys, kai E. Baltutytės teiginys reportaže, kad *automatiškai <...> teisės būti išrinktam bent jau artimiausiuose Seimo rinkimuose tikrai jam neatsiranda po šito Teismo sprendimo*, auditorijai pateikiamas labai paprastai: *tačiau Vyriausybės atstovė sako, kad tokie Pakso planai nerealūs*. Pačios E. Baltutytės perduodamus siauro vartojimo kodus nurodo ir aplinka, kurioje ji yra filmuojama – kabinete, segtuvų su dokumentais fone. Vis dėlto nepaisant to, kad E. Baltutytė kaip teisės specialistė dažniau naudoja siauro vartojimo kodus (*kreiptusi Konvencijoje nustatyta tvarka į Strasbūro teismą; prašydamas konsultacinės išvados; neproporcingumą pašalinti ir pan.*), kai kuriuose reportažuose jos balso tonas ir intonacijos nurodo siekį paaiškinti situaciją auditorijai, tačiau vis dėlto neišvengiama siauro vartojimo kodų – pinių teisinių terminų.

Siauro vartojimo kodai taip pat buvo dažnai naudojami teisininkų pasisakymuose. Jiems svarstant įvairias teises galimybes, žiniasklaidos atstovai dažniausiai savo tekste pristatydavo tik teisine prasme didžiausią galimą pakeitimą – Konstitucijos keitimą, arba tokius svarstymus apibūdindavo tiesiog kaip *dideles teises problemas*. Žiniasklaidos atstovai platesnio vartojimo kodais „neišverčia“ auditorijai visos ekspertų pasisakymų esmės, bet siekdami suprantamumo didesnei auditorijos daliai ir tuo tikslu dėliodami akcentus bei apibendrinami ekspertų pasisakymus, žurnalistai išryškina tam tikrus aspektus, o kai kuriuos subtilesnius niuansus palieka išsiaiškinti šiuos kodus suprantančiai mažesnei visuomenės daliai. Tokie geresniam auditorijos suvokimui skirti apibendrinimai (kodų „platinimas“) kuria tam tikras rėminimo kryptis: „didelė teisinė problema“, „keisti Konstituciją“, „pergalė nėra tokia jau didelė“, „sutrikę teisininkai“, „du keliai“.

Šiek tiek platesnio vartojimo kodai buvo vartojami politikų kalboje. Nors sprendimo interpretavimui buvo naudojami teisiniai terminai, tačiau jie buvo suprantamiau formuluojami (V. Andriukaitis, „Lietuvos ryto TV“): *Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Pakso priesaikos sulaužymo galioja. <...> Konstitucinio Teismo nuostata, kad asmuo, sulaužęs priesaiką, negali dar kartą prisiekti, taip pat galioja. <...> Paksas gali būti renkamas, bet jis negali prisiekti*. Kiek sudėtingiau nei V. Andriukaitis, tačiau mažiau sudėtingai nei teisininkai pasisakė ir S. Šedbaras.

Tiesa, šiame kontekste išsiskiria J. Imbrasas, savo kūno kalba, rankų mostais ir sakiniu *Dabar mes atsiraitysim rankoves ir – pirmyn* nurodantis į ribotus kodus.

Kalbant apie politologus ir politikos apžvalgininkus, jų vartojami kodai pasižymi sąlyginai platesniu vartojimu lyginant su politikais ir ypač teisininkais, t.y. jie kalba platesniam visuomenei ratui suprantama kalba: *virš jo [KT] Lietuvoje buvo tik dangus; kaip ir visi teismai – klysta ir net pažeidinėja Žmogaus teisių konvenciją. Tai vadinasi, pažeidinėja ir teisingumą; už nuskriaustusius balsuojama labiau; neteisingai nuskriaustų politikų; tie, kurie gerbia ir myli jį, tie toliau gerbs ir mylės. Tie, kurie matė jame išdaviką, ir toliau matys išdaviką.* Dėl šios priežasties reportažuose žiniasklaida mažiau darė įtaką perfrazuodami politologus ir apžvalgininkus. Politologės J. Novagrockienės atveju kodai tampa dar platesnio vartojimo ją filmuojant ne darbo aplinkoje, bet gatvėje, su paltu, apsnigto miesto fone.

Plataus vartojimo ir net ribotų kodų naudojimo prasme reportažuose pasižymėjo R. Paksas. Kalbėdamas apie EŽTT sprendimą, jis negalėjo išvengti siauro vartojimo kodų, tačiau vis dėlto taip pat dažnai naudojo ir platesnio vartojimo kodus, kartu siauresnius stengdamasis tam tikra prasme praplėsti intonacijomis, akcentavimais ir kūno kalba. Žiniasklaidos reportažuose parodytas jo įėjimas, išėjimas bei *labas visiems* ir *aš grįšiu* – ryškiausi plataus vartojimo kodų pavyzdžiai, kurie paprastu būdu asocijuojasi su netolimu jo sugrįžimu į politinę areną. Už R. Pakso nugaros kabantis plataus vartojimo kodas – partijos visiems suprantamu pavadinimu „Tvarka ir teisingumas“ herbas su ereliu – dar labiau padeda auditorijai skaityti R. Pakso komunikuojamus kodus.

Prieš aiškindamas savo galimybes ir planus po EŽTT sprendimo neišvengiamais teisiniais terminais ir remdamasis įstatymais, jis tarsi kreipiasi į mažiau nutuokiančią auditoriją jos vartojama kalba: *Nu, sudėstykim bent keletą straipsnių iš mūsų Konstitucijos. Bent keletą straipsnių. Nu, bent vienintelį straipsnį.* Ši teisinį reglamentavimą nuoseklia logika Seimo narys – Seimo pirmininkas – Prezidento pavadinimas, jis pristato akcentuodamas žodžius ir tarsi stengdamasis paprastais žodžiais aiškinti žiniasklaidai ir auditorijai apie elementarius žingsnius iki Prezidento institucijos galimybės, t.y. kalbą paversdamas suprantama kuo platesniam visuomenės ratui. Taip pat pastebėtina, kad kalbėdamas apie LR Prezidento instituciją, jis panaudoja ir vyrišką, ir moterišką gimines, taip tarsi nurodydamas į jo planų artumą, nes šiuo metu šalį valdo pirmoji prezidentė moteris.

Savo planus po Teismo sprendimo jis supaprastina iki trijų darbų punktų išvardijimo, pradėdamas nuo buitinių dalykų: *Ką aš darysiu? Šiandien ką aš darysiu? Šiandien važiuosiu į Konarskio turgelį, nupirksiu gėlių, parvešiu žmonai. Tai – pirmas dalykas, ką aš padarysiu. Antras dalykas, tai padėkosiu bendražygiams, kurie iš tikrųjų visą laiką stovėjo petys prie pečio. Trečias dalykas, dalyvausiu dvyliktų metų Seimo rinkimuose ir mūsų partija nugalės.* Šioje citatoje

atkreiptinas dėmesys į R. Pakso išsireiškimą *petys prie pečio* – netaisyklingas žodžio „petys“ sulinksniavimas (tikėtina, kad nesąmoningai) atspindi ribotų kodų naudojimą, tam tikrai daliai visuomenės taip pat yra būdinga netaisyklingai kirčiuoti šį žodį.

Kito ryškaus R. Pakso komunikacijos elemento – kalbėjimo apie Tris karalius – platumas yra nevienareikšmiškas. Viena vertus, tai yra gana plataus vartojimo kodas katalikiškoje Lietuvoje su didele katalikų bendruomene, tačiau kita vertus, šis kodas bendruomeninės patirties prasme gali būti laikomas ir ribotu, kadangi jo prasmės labiausiai suvokiamos katalikybės vienijamos bendruomenės narių. Bet kokių atveju, tikėtina, kad R. Paksas šiuo kodu pataikė į nemažą ir ryškų vertybinį atspalvį turinčią auditoriją. Be to, už kalbančio R. Pakso nugaros matomas ypač plataus vartojimo kodas, susijęs su šia katalikiška švente – Kalėdų eglė (verta priminti, kad reportažas buvo rodomas sausio 6 d., per Trijų karalių šventę, kai nupuošiamos eglės). Tęsdamas Trijų karalių paramos tema pradėtą kalbą, jis pateikia tikslų laukimo mėnesių skaičių ir apkaltą pavadina perversmu ir sąmokslu, įterpdamas tarp jų žodį *ar* ir taip tarsi duodamas pasirinkimą, kaip tai vadinti, tačiau kartu pasinaudodamas proga pateikti net keletą jau plataus vartojimo kodais šio įvykio kontekste tapusių stiprių žodžių veiksmo apibūdinimui.

Reportažuose naudota archyvinė video medžiaga taip pat komunikavo dėl priešistorės įvykių jau plataus vartojimo kodais tapusius vaizdus – R. Pakso pasisveikinimas bučiniu su L. Lolišvili, jo pokalbis su J. Borisovu, apžiūrintis lėktuvą R. Paksas ir kt. Vis dėlto nepaisant plataus šių kodų vartojimo, tikėtina, kad juos dvi visuomenės dalys dėl po apkaltos įvykių susidariusių išsiskiriančių asmeninių ir žiniasklaidos sukonstruotų rėmų įvertino ir perskaitė skirtingai. Ten, kur R. Paksą palaikanti visuomenės dalis matė teigiamas reikšmes, tą patį vaizdą matydama jo veiklai prieštaraujančioji, tikėtina, matė neigiamas reikšmes. Tačiau tų pačių matytų vaizdų reikšmių perskaitymo būdai įtakos galėjo turėti ir naujų aplinkybių nušvietimo metu atsiradęs rėminimas.

4.2.6. Įvykio rėmas

Apibendrinant semiotinę „Lietuvos ryto TV“ laidos „Reporteris“, LRT žinių laidos „Panorama“, TV3, LNK ir BTV žinių laidų reportažų analizę, tikėtina, kad autorių siūlomas teksto perskaitymas galėtų būti toks: „Nustatytas pažeidimas ir Rolandas Paksas iš dalies teisus. Tačiau nereikia pamiršti, kad kiti ieškinio punktai buvo atmesti ir jis neatgavo visų teisių. Be to, R. Paksui automatiškai nesugrąžinta ir teisė būti renkamam, nes dar turi būti atlikti teisinės procedūros Lietuvoje įgyvendinant sprendimą. Šis procesas kelia daug klausimų ir todėl tai užtruks, taigi R. Paksas greičiausiai negalės dalyvauti LR Seimo rinkimuose, kaip jis pats teigia.“

Paties R. Pakso oficialiai siunčiama žinutė, taigi ir jo kuriamas rėmas, šiuose reportažuose taip pat perteikiami. Jo žinutė paprastesnė ir trumpesnė, jis nepateikia dalies informacijos ir nurodo

į netolimą ateitį: „Tarpautinis teismas pagaliau įrodė, kad sąmokslą organizavusi valdžia su Konstituciniu teismu buvo neteisūs ir aš su partija planuoju dalyvauti 2012 m. Seimo rinkimuose ir mes nugalėsime.“

5. Politinės realybės konstravimo žiniasklaidoje atvejo ekspertinis vertinimas

Ankstesniame skyriuje žiniasklaidos pranešimai buvo išnagrinėti semiotiniu aspektu ir iširtos galimos priemonės, kurias žiniasklaida pasitelkia papildomų reikšmių kūrimui ir žinučių formavimui. Šioje darbo dalyje yra tikslinga patikrinti ir pagilinti semiotinės analizės metu padarytas išvalgas ir paanalizuoti, kaip jos auditorija, į kuria yra nukreipta ši komunikacija, suvokia nušviečiamą politinę realybę. Tai galima atskleisti pasirenkant kokybinį tyrimo metodą – interviu. Darbe buvo padaryta prielaida, kad žiniasklaidos auditorija yra labai įvairi savo savybėmis bei bruožais ir tikėtina, kad didžioji jos dalis net neįsisąmonina, neformuluoja ir tiksliai neįsimena žiniasklaidos naudojamų priemonių, o įvykius vertina gana emociškai ir nenagrinėja tokio vertinimo priežasčių. Dėl šios priežasties tyrimo metu atliekant interviu su auditorijos įvairovę atspindinčius kriterijus atitinkančiais respondentais, tyrimas turėtų būti labai didelės apimties siekiant analizei surinkti pakankamą kiekį kokybiškos medžiagos. Kadangi pagrindinis šio darbo tikslas buvo pirmiausia atskleisti žiniasklaidos naudojamą priemonę kuriant žinučių perskaitymo būdus, pačios auditorijos atstovų interviu dėl per didelės apimties buvo atsisakyta ir kaip galimi respondentai tolimesnei analizei buvo pasirinkti kelių sričių ekspertai.

Ekspertai buvo atrenkami remiantis keliais kriterijais: politikos ir komunikacijos procesų žinios, žiniasklaidos darbo specifikos išmanymas, susipažinimas su politologiniais ir/ arba komunikaciniais nagrinėjamo įvykio ir jo priešistorės aspektais, žiniasklaidos auditorijos ir su tuo susijusių socialinių visuomenės procesų pažinimas. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, buvo atrenkami tų profesijų atstovai, kurie turi kompetencijos analizuoti žiniasklaidos komunikacijos tendencijas ir prognozuoti galimą auditorijos suvokimą: politinės komunikacijos ir sociologijos specialistai, žurnalistai. Interviu metu buvo kalbinti keturi ekspertai: du politinės komunikacijos specialistai, viena politinės sociologijos ekspertė ir viena žiniasklaidos atstovė.

Tyrimui kalbinti politinės komunikacijos specialistai turi didelę akademinę ir praktinę patirtį šioje srityje: jie ne tik dėsto/ dėstė universitete bei nuolat rengia publikacijas politinės komunikacijos tema, tačiau taip pat turi praktinės komunikacijos patirties konsultuojant politines partijas ar kuriant politinių lyderių įvaizdžius. Politinės sociologijos ekspertė dėsto universitete bei yra atlikusi daug visuomenės politinių nuostatų tyrimų ir parengusi mokslinių publikacijų šia tema. Interviu metu kalbinta politologės išsilavinimą turinti žiniasklaidos atstovė kelerius metus dirba politikos apžvalgininke viename didžiausių interneto portalų Lietuvoje ir tiesiogiai dalyvavo nagrinėjamų įvykių nušvietime.

Tyrimui buvo pasirinktas interviu su pusiau standartizuotu klausimynu. Tai buvo padaryta tam, kad būtų galima lengviau apdoroti ir analizuoti duomenis atlikus keletą interviu. Be to, esant

pusiau standartizuotam klausimynui, atlikus nuoseklią interviu medžiagos analizę yra lengviau ieškoti korelacijų su kitos tyrimo dalies – semiotinės analizės – rezultatais. Pusiau standartizuoto interviu metodo privalumai: dėl iš anksto parengtų klausimų sumažinama tyrėjo įtaka atsakymams ir taupomas respondentų laikas, taip pat kiekvienas respondentas yra klausiamas tų pačių klausimų ta pačia eilės tvarka, todėl tokius duomenis yra lengviau peržiūrėti, naudoti, lokalizuoti ir analizuoti, be to, išlaikomi kokybinio metodo privalumai, nes pateikiami atviri klausimai. Šio metodo trūkumai: lyginant su giluminiu interviu, sumažinama galimybė įtraukti papildomą už nustatytų klausimų ribų išeinančią informaciją apie respondento požiūrį, šis metodas neleidžia įtraukti temų ir aspektų, kurie nebuvo apgalvoti klausimyno sudarymo metu.

Klausimynu buvo siekiama ištirti ne tik konkrečias žiniasklaidos naudojamas priemones politinio įvykio perteikimui, bet ir jo vietą bendrame informacijos sraute, o taip pat galima žiniasklaidos pasirinkto informacijos perteikimo būdo ir argumentacijos tolimesnę įtaką Lietuvos politiniam gyvenimui.

- Pirmuoju klausimų bloku apie bendrą įvykio vaizdą buvo siekiama gauti daugiau įžvalgų apie rėmų kūrimo priemones apskritai ir konkretų žiniasklaidos kuriamą rėmą nagrinėjamo įvykio atžvilgiu.
- Antrąją klausimų grupę ekspertui buvo siekiama nustatyti išpūdį apie sąlyginį naujienos reikšmingumą žiniasklaidoje bendrame kitų įvykių kontekste, o taip pat palyginti santykinę nagrinėjamo įvykio svarbą dviejuose laikotarpiuose – iki EŽTT sprendimo ir po jo.
- Trečioji klausimų grupė turėjo atskleisti priešingų bylos šalių bei jų šalininkų ir priešininkų oficialios komunikacijos perteikimą žiniasklaidoje.
- Ketvirtuoju klausimų bloku buvo siekiama išsiaiškinti išpūdį apie priešingų nuomonių balansą žiniasklaidai nušviečiant įvykį.
- Penktąją grupę buvo norima įvardinti labiausiai įsimintinus vaizdus, garsus ir tekstus, galinčius suteikti papildomą vertę ir reikšmę bei daryti įtaką įvykio vertinimui ar suvokimui.
- Paskutiniąją klausimų grupę buvo siekiama išsiaiškinti, kaip įvykių nušvietimas per savo tikslus turintį tarpininką – žiniasklaidą – gali įtakoti politinių veikėjų ir partijų auditorijos nuomonę ir veiksmus.

Ekspertų interviu buvo atlikti 2011 m. sausio–balandžio mėn. laikotarpiu. Pirmasis interviu su politinės komunikacijos ekspertu buvo atliekamas žvalgomaisiais tikslais ir pagal jį buvo tobulinamas klausimynas įtraukiant papildomą klausimų bloką (žvalgomasis ir šiame tyrime naudotas klausimynai pateikiami prieduose Nr. 15 ir 16). Dėl žvalgomojo interviu metu gautų vertingų įžvalgų, jis kartu su kitais interviu buvo įtrauktas į tyrimą, kadangi buvo atsakoma iš esmės į tuos pačius klausimus, išskyrus pirmąjį po šio interviu įtrauktą klausimų bloką (ekspertų interviu pateikiami prieduose Nr. 17, 18, 19, 20).

Atkreiptinas dėmesys, kad tyrimo laikotarpiu, 2011 m. vasario 27 d., įvyko savivaldybių tarybų rinkimai, kurių metu R. Pakso vadovaujama „Tvarkos ir teisingumo“ partija gavo 10,16 proc. mandatų. Taigi skirtingu laikotarpiu atlikti interviu leidžia pažvelgti į įvykio nušvietimo reikšmę ir jos vertinimus iki rinkimų ir po jų.

5.1. Žiniasklaidos naudojamos priemonės reikšmių kūrimui

Šia klausimų grupe buvo siekiama įvardinti apskritai žiniasklaidos, ne tik nagrinėjamo įvykio kontekste, naudojamas rėminimo priemonės bei aptarti bendrą įvykio vaizdą, „paveikslą“ su jo komunikuojamais vertybiniais aspektais neapsiribojant konkrečiu žiniasklaidos žanru ir turiniu.

Dažniausiai ekspertų minėta žiniasklaidos naudojama priemonė reikšmių kūrimui yra straipsnių antraštės. Kalbinta ekspertė nurodė, kad jos dažnai kuriamos ne pačių medžiagą rengiančių žmonių, be to, dažnai dideliame naujienų sraute nesigilinant į turinį, išpūdis apie įvykius susidaromas tik iš antraščių: *dažnai per antraštes <...> „prasieini“ ir net neskaitai to straipsnio. <...> žinių sužinai tik per antraštę.* Taip pat antraštėse ir ne tik jose žiniasklaidos atstovai naudoja tam tikrus epitetus arba pabrėžia faktus. Kalbintos žiniasklaidos atstovės teigimu, nepaisant to, kad pateikiami faktai savaime yra teisingi, jais galima atskleisti žurnalisto poziciją: *Jeigu <...> pabrėži, kad „nušalintasis prezidentas padarė tą ir tą“ antraštėje ar kažkur, natūraliai atskleidi ir savo požiūrį ir formuoji tam tikra prasme kitokį požiūrį... skaitytojų požiūrį. Nors, aišku, tai yra tiesa. Tai yra faktų faktas ir niekada nepaneigtas.* Pasak jos, kartais iš vieno vietoje surašytų faktų suformuojama specifinė ir įdomi žinutė, pavyzdžiui, kad *nušalintasis prezidentas būtų balsavęs už [Seimo narių L. Karaliaus ir A. Sacharuko] apkaltą.*

Taip pat rėminimo procesui yra svarbus vizualumas. Pavyzdžiui, spausdintinėje žiniasklaidoje papildomų reikšmių kūrimas yra labiau ribotas nei televizijoje. Juose vyksta *mažiau išraiškos priemonių, mažiau išraiškos galimybių turintis rėminimas.* Tuo tarpu televizijoje net pateikiant tą patį tekstą, bendras išpūdis priklausomai nuo lygiagretaus vaizdo, gali būti labai įvairus ir mažiau nulemiamas teksto. Joje pateikiama daugiausia informacijos vaizdu ir garsu, taigi reikšmių kūrimui ši žiniasklaidos priemonė yra *raiškiausia, sodriausia.* Kartais vizualiais elementais žiniasklaida net mėgina „susidoroti“ su tam tikrais politiniais veikėjais: *gaudo kadrus, kur jis koks nors žiovaujantis, kokioje nors kvailoje išvaizdoje.* Ekspertų vertinimu, žiniasklaida turi labai daug rėminimo priemonių: *bet koks žiniasklaidos sukuriamas turinys – žinutė, reportažas, tekstas, nuotrauka ar dar kažkas yra rėminimo procesas. Priemonės... <...> Ta prasme – bet kas.* Šiame poskyryje taip pat verta paminėti vėlesniame klausimų bloke vienos pašnekovių nurodytą svarbų žiniasklaidos rėminimo aspektą – nagrinėjamo įvykio atveju situacija yra gana dviprasmiška, todėl atvira interpretacijoms ir reikšmių kūrimui. Šiuo atveju galima rasti argumentacijos ir teiginiui „Paksas

laimėjo“, ir teiginiui „Paksas pralaimėjo“. Jos teigimu, daug kas priklauso nuo *to ryto pirmųjų žinių*. Kaip pavyzdys pateikiami savivaldybių tarybos rinkimai su panašiu nevienareikšmiškumu: ar opozicija laimėjo, ar pralaimėjo? Pašnekovės teigimu, pasklidus keliems aiškiems pareiškimams palaikant vieną ar kitą poziciją, juos *visi pasigavo <...> ir dabar taip yra supozicionuota situacija*. Jos manymu, situacija galėtų būti visiškai kitokia, jei pradžioje būtų minima priešinga frazė.

Aptardami bendrą įvykio vaizdą, „paveikslą“, kalbinti pašnekovai, pabrėždami didelį jo priešistorės eskalavimą žiniasklaidoje ir tęstinumą, naudoja tokius žodžius kaip *muilo opera*, *aistros* ir *serialas*. Viena vertus, įvykis vertinamas kaip tęsinys – *aštuonioliktas paveikslas iš serijos, kuri prasidėjo 2003-iais, berods, metais ir <...> tęsinys to pačio serialo*, su tais pačiais pasirodančiais veikėjais, *tas pats siužetas vystosi toliau ir ne pabaiga*. Kita vertus, pašnekovus nustebino mažesnis dėmesys šiam įvykiui lyginant su jo priešistore ir atsižvelgiant į reikšmę: *galėjo būti daugiau akcentas dedamas ant KT <...> rolės ir statuso. <...> daug kas šnekėjo apie tai, kad KT jau tiek išbujojo <...> ir tiek įsijautė į savo tą vaidmenį, kad gali viską spręsti, gali nušalinti. <...> Ir čia staiga – virš jų kažkas yra ir kažkas pasako, kad jų sprendimas netinkamas. <...> galėjo iš to padaryti labai didelę istoriją*. Kalbinta ekspertė taip pat nurodė galimą to priežastį – *nebylus susitarimas nedaryti Paksui reklamos*, kurią vėlesniame klausimų bloke taip pat pakartojo kalbinta žiniasklaidos atstovė. Ekspertės teigimu, mažesnę dėmesį šiam įvykiui gali paaiškinti *du variantai: arba specialiai nenorėjo, kad jam nedarytų reklamos, arba jau pabodę*. Pasak ekspertų, tai iliustruoja ir įvykius sekę savivaldos tarybų rinkimai, kuriuose „Tvarka ir teisingumas“ pasirodė nesėkmingai, *nors sąlygos buvo palankios ir ta visai neseniai praėjusi istorija galėjo būti labai geras jiems „arkliukas“*. Ekspertai teigė, kad *nors prieš pat savivaldos rinkimus Strasbūro teismas kaip ir rehabilitavo Paksą (bent jau iš dalies), kad mūsų KT sprendimas buvo pernelyg drakoniškas ir panašiai, bet iš esmės tai nepakeitė jo kaip lyderio... Ta prasme, nesustiprino jo pozicijų. Ir tai yra labai keista <...>*.

Ekspertų minimos žiniasklaidoje perteiktos vertybės ir problemos nagrinėjamo įvykio kontekste daugiausiai siejamos su teisės ir politikos santykiu bei KT galia: *Pakso sugrįžimo galimybė; konstitucinė krizė; teisė yra politikos tąsa, <...> nėra taip, kad teisė jau išsprendžia konfliktą; kritikavimas Konstitucinio teismo doktrinos; politikai pastaruoju metu iš viso problemas sprendžia ne politinėje erdvėje, bet Konstituciniame teisme; Konstitucinis Teismas pagaliau gavo <...> antausį*.

Vertindamas bendrą nagrinėjamo įvykio nušvietimą žiniasklaidoje, vienas ekspertų teigė, kad jis pokyčių visuomenės nuomonėje apie tai, kas šioje situacijoje yra teisingas, o kas – ne, neturės. Tiems, kurie iki šiol tikėjo R. Paksu, tai tebus dar vienas įrodymas, *pasakymas „na va, taip, jis iš tikrųjų kovojo prieš korumpuotą elitą, o buvo sąmokslas surengtas ir pašalintas“*. Tuo tarpu jam prieštaraujantys auditorijai taip pat užtenka *informacijos ir argumentų pasakyti, kad „tiesiog čia*

nieko nebuvo, na, tiesiog teismo sprendimas ne iki galo korektiškai suformuluotas ir viskas“. Plačiau apie galimus nuomonės pokyčius visuomenėje po šio įvykio nušvietimo žiniasklaidoje ekspertai buvo klausiami paskutiniame klausimų bloke.

5.2. Įvykis bendrame naujienų kontekste

Tyrimo metu šia klausimų grupe buvo klausama apie bendrą informacinį lauką, taigi ir bendrą išpūdį, neišskiriant konkrečių žiniasklaidos priemonių bei reportažų. Taip pat nebuvo akcentuojama tai, kad kai kurios žiniasklaidos priemonės vis dėlto ir iki EŽTT sprendimo įvykiui skyrė didesnę dėmesį bendrame naujienų kontekste. Tyrime šia klausimų grupe konkrečių žiniasklaidos priemonių nagrinėjimas buvo sąmoningai ignoruojamas ir buvo siekiama bendro išpūdžio, taip pat atsižvelgiant į tai, kad skirtingi žmonės renkasi skirtingus kanalus ir jų pasirinkimas gali lemti suvokiamą sąlyginį įvykio reikšmingumą ar nereikšmingumą kitų įvykių atžvilgiu.

Paklausti apie naujienos konteksto ir sąlyginio reikšmingumo skirtumus bendrame informaciniame lauke iki EŽTT sprendimo ir po jo, ekspertai patvirtino ankstesnę darbe padarytą išvalgą, kad iki Teismo sprendimo, t.y. tuomet, kai įvyko viešas Teismo posėdis balandžio mėnesį, šis įvykis ženkliai neišsiskyrė tarp kitų naujienų ir buvo *tarsi viena iš daugelio žinučių*. Tikėtina, kad žiniasklaida laukė galutinio sprendimo, kuris jo paskelbimo dieną turėjo tapti dideliu įvykiu, o iki tol, pasak ekspertų, žiniasklaida tiesiog nušvietė, kad *rutiniškai ateina ta data, kada bus sprendžiama*. Pasak jų, *žurnalistai laukė įvykio, rezultato, apie kurį gali kalbėti, kai jis įvyko, tada ir buvo kalbama*. Be to, pašnekovų vertinimu, šis Teismo procesas *nebuvo tokios svarbos kaip Pakso [apkaltos] atveju, kai kiekvieną dieną aprašinėdavo visus Konstitucinio teismo posėdžius*. Taigi EŽTT procesus iki sprendimo priėmimo žiniasklaida priėmė kaip įprastus, rutiniškus ir ne reikšmingiausius dienos įvykius.

Pasak pašnekovų, situacija informaciniame lauke iš esmės pasikeitė 2011 m. sausio 6 d., EŽTT paskelbus savo sprendimą: R. Pakso išteisinimą vienu iš bylos punktų. Nepaisant to, kad iki šios datos Teismo sprendimo buvo laukiama ženkliai *rutiniškai*, po sprendimo paskelbimo jis jau pateko į žinių anonsus ir buvo *svarbiausia žinutė anonse, topic 'as numeris vienas, top news*, tokiu būdu iš karto padidinant įvykio reikšmingumą ir, maža to, pirmomis dienomis net neturint konkurentų informaciniame lauke. Pranešimuose žiniasklaida Teismo sprendimą pateikė kaip *įspūdingą, netikėtą ir žadantį daug įvairiausių emocijų dalyką*. Vienas pašnekovų ypatingai akcentavo emocinį įvykio pateikimo žiniasklaidoje aspektą, teigdamas, kad įvairiais pasisakymais per žinutes net buvo sukurtas tam tikras *emocinis smūgis visuomenei*. Taigi tai tapo ne šiaip svarbiu

ir reikšmingu pranešimu ir informavimu, tačiau šiam įvykiui žiniasklaida taip pat suteikė nemenką emocinį atspalvį ar net užtaisą.

Vis dėlto po keleto dienų naujiena nekurstoma išblėso ir, nors ekspertai neprisiminė jokių kitų reikšmingesnių to laikotarpio įvykių, pirmosiomis dienomis buvęs *karštas reikalas* <...> *paskui tarsi nuėjo į antrą, trečią planą, bent jau neliko tame žiniasklaidos eskaluojamame diskurse*. Tai pastebėjo ne vienas kalbintas ekspertas. Maža to, vienam jų pasirodė, kad apskritai šiam įvykiui nušviesti buvo skirta netikėtai santykinai mažai dėmesio ir ši tema *nebuvo taip smarkiai išplėtota, kaip galėjo būti*.

Apibendrinant ekspertų atsakymus į šią klausimų grupę, po EŽTT sprendimo su žiniasklaidos pagalba įvykis, jos pačios dėka iki tol buvęs *vienas iš šimto*, tapo kone skandalu ar bent išskirtine žinia su didžiuliu emociniu atspalviu, tačiau gana greitai šis įvykis vėl išblėso.

5.3. Oficiali abiejų Teismo pusių komunikacija žiniasklaidoje

Oficialios abiejų Teismo šalių komunikacijos gairės ir intensyvumas, ekspertų vertinimu, sutapo su aptartuoju pasikeitusiu, t.y. didėjančiu, sąlyginiu įvykio reikšmingumu žiniasklaidoje: oficiali komunikacija po EŽTT sprendimo suaktyvėjo.

R. Pakso proaktyvi komunikacija iki Teismo sprendimo ekspertų vertinama nevienareikšmiškai: viena vertus, buvo stengiamasi išnaudoti EŽTT posėdį sau palankia linkme kviečiant į jį žiniasklaidos atstovus, tačiau kita vertus, didelis neapibrėžtumas ir sunkiai numatomos prognozės riboją aktyvią komunikaciją su aiškia žinute. Kalbinta žiniasklaidos atstovė teigia, kad nepaisant kvietimo vykti į Strasbūre vyksiantį Teismo posėdį, jų redakcija nusprendė nevykti, nes norėjo išvengti *Pakso šou* ir kad *jis tai panaudos Lietuvos auditorijai*. Jos vertinimu, Strasbūre viskas taip ir vyko. Kita vertus, ekspertai išvelgė ir paties R. Pakso atsargumą būsimų nagrinėjamos bylos rezultatų atžvilgiu: *jie gi nežinojo, koks bus sprendimas ir jiems buvo rizikinga labai užsukti viską. Nes jei paskui sprendimas būtų „nieko“, tai tada lieki tuščiomis rankomis ir prarandi paskutines kortas*. Ekspertų teigimu, iki EŽTT sprendimo R. Paksas ir jo šalininkai buvo gana atsargūs, o oficialioje jų komunikacijoje buvo galima stebėti ir tikėjimą savo sėkme, ir abejonę tuo pat metu.

Kalbinta žiniasklaidos atstovė šį atsargumą ir neužtikrintumą pastebėjo ir vėliau, tačiau jai tokį išpūdį labiau paliko R. Pakso komanda ir tai įvyko pašnekovei pačiai dalyvaujant jo šalininkų rengtoje spaudos konferencijoje: *jie nežinojo, kada jis galės dalyvauti politinėje veikloje ir net klausinėjo žurnalistų. Taigi realiai komunikacija iš viso nebuvo gera ir pasiruošęs komunikuoti buvo tik pats Paksas, kuris vos ne pareiškė, kaip jis sugrįžta į prezidentus, nors, pavyzdžiui, į konkrečius klausimus toli gražu negalėjo atsakyti. Na, tiesiog džiaugėsi*. Nepaisant to, atrodo, kad

žiniasklaida neperteikė šio neužtikrintumo, nes spaudos konferencijoje nedalyvavę ekspertai teigia, kad po EŽTT sprendimo oficiali R. Pakso ir jo šalininkų komunikacija pasikeitė iš esmės. Nepaisant to, kad išteisinimo punktas buvo *vienas iš aštuonių* ir *vienintelis*, toks sprendimas turėjo esminę įtaką tolimesnei komunikacijai ir vienas pašnekovų išskyrė tris pagrindines R. Pakso ir jo šalininkų žiniasklaidoje komunicuotas žinutes. Pirmiausia, vieno iš punktų išsprendimas R. Pakso naudai jo paties ir šalininkų buvo komunicuojamas ir *traktuojamas kaip visiškos pergalės punktas*, buvo akcentuojama, kad *Lietuva pralaimėjo absoliučiai*. Antroji iš paties R. Pakso lūpų ištarta žinutė, tarsi nuosekliai sekanti ir papildanti pirmąją buvo ta, kad dabar jis gali užimti jam anksčiau uždraustas pareigas – tapti Seimo nariu, Seimo pirmininku ir pan. Šiuo atveju, pasak eksperto, pergalė tarsi atvėrė tolimesnes galimybes. Trečioji R. Pakso ir jo šalininkų komunicuojama žinutė pasirodė kiek vėliau ir ja buvo akcentuojamas „Tvarkos ir teisingumo“ partijos reikšmingumas.

Vienas ekspertų taip pat atkreipė dėmesį į R. Pakso komunikacijos panašumą į tą, kuri buvo vykdoma ankstesnių įvykių – apkaltos – kontekste: *ko gero, jei išjungtum garsą, neatskirtum, ar 2004... Tie patys simboliai, vyksmas ir Paksas kažkaip nepasikeitęs per tuos metus. <...> Jei mes paimtumėme vėlgį tą patį komentarą iš karto po apkaltos ir dabar, tik datas išstrynus, aš manau, kad būtų sunkiai galima atskirti, kuriuo metu jis pasakytas*. Taigi R. Pakso komunikacijoje šie du vienas kitą lėmę įvykiai buvo supinti retorine ir vizualine prasmėmis ir tai buvo perteikta per žiniasklaidą.

Apibendrinant didžiosios dalies ekspertų vertinimus, R. Paksas ir jo šalininkai per žiniasklaidą iš esmės pasakė tai, ką norėjo pasakyti, tačiau vis dėlto ekspertų nuomonės kiek išsiskyrė. Vienas ekspertas pateikė papildomą išvalgą, kad R. Paksas su savo rinkėjais daugiau komunicuoja kiek kitais kanalais, ne per žiniasklaidą. Jo manymu, *ten perdavė taip, kaip reikėjo perduoti ir taip, kaip norėjo perduoti, ten jau irėmino tą žinutę tikrai, kaip jiems reikėjo*. Tuo tarpu žiniasklaidos atstovė mano, kad žiniasklaida neperdavė oficialios R. Pakso ir jo šalininkų komunikacijos ir akcentavo vieną nedidelį, tačiau svarbų aspektą: jo komandai ignoruojant žodį „nušalintasis“ ir R. Paksą teisiškai netiksliai pateikiant kaip prezidentą, žiniasklaida vis dėlto dažnai rašo arba „R. Paksas“ arba „nušalintasis prezidentas R. Paksas“, nenaudodama vien priedašo „prezidentas“. Pašnekovė kelis kartus pokalbio metu akcentavo iš R. Pakso ir jo šalininkų dėl to kylantį nepasitenkinimą, o jos žiniasklaidos priemonėms atsisakant paklusti, partija jose atšaukia reklamos užsakymus.

Kalbant apie R. Pakso priešininkus, ekspertai išskiria keletą ryškiausių aspektų: Vyriausybės atstovų pradinį pasimetimą ir pastangas neutralizuoti emocinį situacijos krūvį. Vieno ekspertų buvo pastebėta, kad R. Pakso priešininkų pusėje pradžioje vyravo juntamas pasimetimas, o tai *galėjo sustiprinti to paties Pakso pusės argumentus*. Dauguma pašnekovų pastebėjo, kad pirmosiomis dienomis Vyriausybės atstovai daugiausia akcentavo neutralius teisinius aspektus nesiveldami į diskusiją su R. Paksu: jie *bandė neutralizuoti ir parodyti <...> objektyviai EŽTT sprendimą*,

akcentavo, kad *tai nėra politinė diskusija, kad tai yra tiesiog teisinės kolizijos sprendimo sąlyga ir kad dabar reikės taisyti įstatymą*. Taigi R. Pakso oponentai dažniau komunikavo teisinį požiūrį į EŽTT sprendimą ir, paaiškindami R. Pakso nutylėtus sprendimo aspektus, mėgino mažinti emocinį ir politinį įvykio krūvį: *pateikė, kad tai toli gražu nepaneigia Konstitucinio teismo sprendimo, kad jis [Paksas] sulaužė Konstituciją, priesaiką ir panašiai*. <...> *Taigi įvertino tik tokią poziciją, o daugiau stengėsi labai nekreipti dėmesio* [Kubilius].

Vis dėlto ekspertai paminėjo ir keletą vertinamųjų žinučių iš R. Pakso priešininkų pusės – *Paksas perlenkė lazda*, tačiau, vieno iš ekspertų vertinimu, ši dalis žinučių *neskambėjo*. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į Vyriausybės vadovo A. Kubiliaus vertinamąjį akcentą turintį pasakymą, kad R. Paksas *bylą pralaimėjo*, tačiau vienos pašnekovių nuomone, tai galėjo būti ir žiniasklaidos nulemta žinutė: *ar tiesiog žiniasklaida laukė ir ieškojo to sakinio, kurį galima būtų išimti ir į kažkieno lūpas gerai įdėti ir tiesiog jį surado Kubiliaus lūpose... Greičiausiai tas variantas. Nes Kubilius nėra tas žmogus, kuris pats mokėtų taip kažkaip pasakyti labai ypatingai...* Kita vertus, su tuo, kad ilgainiui buvo atsisakyta pradinės neutralios retorikos, sutiko ir kitas ekspertas: *susiorientavo ir galų gale pradėjo stipriau kalbėti*.

Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į natūraliai susiklosčiusį vienos pašnekovių įvardintą vienos iš EŽTT bylos pusių – Vyriausybės – turimą komunikacijos *monopolį* ir mažesnę iš jos gaunamos informacijos atranką žiniasklaidoje: *kas atsiduria valdžioje, jie natūraliai turi daugiau prieigos prie žiniasklaidos priemonių. Tarkime, opozicija natūraliai kritikuoja vardan kritikavimo (ypatingai Lietuvoje), atranka yra labai labai stipri*.

Apibendrinant ekspertų atsakymus į šią klausimų grupę, galima teigti, kad oficialioje R. Pakso ir jo šalininkų komunikacijoje po Teismo sprendimo buvo jaučiama labai aiški ir kategoriška žinutė, nurodanti į absoliučius laimėtojus ir pralaimėtojus, o jo priešininkai mėgino neutralizuoti tokią žinią. Vienas ekspertų taip pat išskyrė du skirtingoms pusėms palankius laikotarpius. Anot jo, pradžioje išliko klaidos, kurią reikės taisyti, akcentas ir tai, kad visa ankstesnė R. Pakso istorija bei problemos, kaip išaiškėjo po Teismo sprendimo, yra susijusios su anksčiau padarytomis klaidomis. Tai buvo plačiai komunikuojama žiniasklaidos iš karto po Teismo sprendimo tuo pat metu ignoruojant faktą, kad buvo suklysta ne iš esmės, o *kažkokia nedidele dalimi*. Taigi šioje klausimų grupėje atsiribojant ir neanalizuojant šalia oficialios abiejų pusių komunikacijos žiniasklaidoje pateikiamo konteksto, galima vertinti, kad abi pusės dėl skirtingų priežasčių buvo išklausytos ir pasakė tai, ką norėjo. Tačiau vis dėlto žiniasklaidai kuriant tam tikrus rėmus, oficiali komunikacija auditorijos gali būti suvokiama nepriklausomai nuo informacijos šaltinio teikiamų įvykio interpretacijų ir tai atskleidė semiotinė analizė ir tolimesni klausimai ekspertams.

5.4. Priešingų nuomonių balansas, žiniasklaidos pozicija ir objektyvumas

Prisimenant aprašytą oficialios R. Pakso komunikacijos dominavimą pirmosiomis įvykio dienomis, tolimesne klausimų grupė vienas ekspertų įvardijo to priežastį – anot jo, R. Pakso argumentacija žiniasklaidoje tam tikru laikotarpiu buvo dominuojanti dėl priešingų nuomonių pristatymo balanso nebuvimo, t.y. R. Paksui pradžioje buvo skiriama daugiau dėmesio nei jo priešininkams. Tačiau vis dėl to priešingų Teismo pusių komunikacijos dominavimą kalbinti ekspertai apskritai įvertino labai skirtingai. Viena ekspertė kaip kiek labiau iškomunikuotą įvardijo Vyriausybės poziciją, tuo tarpu kita pašnekovė teigė, kad buvo išlaikytas abiejų pusių balansas. Šios pusiausvyros ir ramesnės komunikacijos priežastimi ji įvardijo mažesnę R. Pakso reikšmingumą šalies politiniame gyvenime, lyginant su EŽTT procesų priešistore. Šiuos skirtingus vertinimus galima paaiškinti gana plačiame laikotarpyje išsidėsčiusiomis interviu atlikimo datomis: arčiausiai įvykio datos (sausio 6 d.) kalbinto eksperto įspūdžiai buvo ryškiausi ir jis išvelgė didžiausią komunikacijos disbalansą, tuo tarpu praėjus daugiau laiko po įvykio kalbinti ekspertai priešingų pusių komunikacijos pasiskirstymą vertino neutraliau.

Nors tokį įvairų ekspertų vertinimą taip pat galėjo lemti skirtingas įsigilinimas į šio įvykio komunikaciją ir skirtingų žiniasklaidos kanalų stebėjimas, galima teigti, kad bendras įvykio vaizdas ir rėmas ilgainiui pateikiant įvairesnes nuomones, o vėliau visai neinformuojant apie įvykį, nuosaikėja. Pasak didžiausią komunikacijos disbalansą nurodžiusio eksperto, EŽTT sprendimo paskelbimo dieną žiniasklaidoje vienareikšmiškai dominavo R. Pakso ir jo šalininkų nuomonė ir argumentai: *visą eterį <...> užėmusi Pakso pozicija: Paksas laimėjo prieš Lietuvą, Lietuva „susimovė“ ir t.t.* Tačiau vėliau situacija keitėsi: nepaisant to, kad kitomis dienomis R. Pakso ryžtas ir *pretenzija toliau tęsti kovą ir laimėti čia [Lietuvoje] rinkimus* ir toliau atrodė ryškūs, o ir pati ir žiniasklaida aktyviai reiškė priekaištus valdžiai, vis dėlto vėliau informaciniame lauke šalia šios pozicijos taip pat palaipsniui atsirado priešingų argumentų. Pašnekovo pastebėjimu, trečiąją dieną po EŽTT sprendimo priešingų nuomonių reiškimo apimtis žiniasklaidoje suvienodėjo ir nuo to laiko jau galima būtų kalbėti apie jų balansą.

Toliau nagrinėjant tik palaipsniui per tam tikrą laikotarpį atsiradusio balanso ir iki tol galiojusio disbalanso priežastis, pašnekovas atmetė žiniasklaidai reikalingo laiko susivokimui ir papildomos medžiagos surinkimo galimybę. Anot jo, *žiniasklaida yra pakankamai dinamiška, ji gali per pusę valandos susirasti ekspertus ir mobilizuoti komentarus.* Svarstant galimas pirmųjų dienų priešingų pusių nuomonių disbalanso priežastis, pašnekovas dar kartą akcentavo prieš tai minėtą emocijų, netikėto ir skandalingo įvykio pateikimo aspektą atsisakant iki EŽTT sprendimo buvusio rutiniško tono bei R. Pakso komunikacijoje pastebimą emocinį ir politinį naujienos krūvį. Pasak eksperto, nevienodas EŽTT bylos šalių nuomonių pateikimas pirmosiomis dienomis gali

turėti paprasčiausias komercines priežastis: žiniasklaidai galėjo būti naudinga šiuo laikotarpiu išvystyti *štai tokią emocinę bangą, nes, na, tai savotiškai pritraukia dėmesį į tuos leidinius arba į tas programas, kurios tą skelbia*. Taigi lengviausiai emocinį krūvį galėjo suteikti būtent aukščiau aprašyta R. Pakso vaizdinga „laimėjusiųjų ir pralaimėjusiųjų“ komunikacija ir tikėtina, kad žiniasklaida ja pasinaudojo siekdama reitingų.

Priešingai nei prieš tai, šioje klausimų grupėje buvo gilinamasi ne tik į bendrą informacinį lauką, bet ir stengtasi ištirti konkrečias žiniasklaidos priemones ir skirtingus prieštaraujančių nuomonių balansus bei tendencijas jose. Vertindami žiniasklaidos priemonių objektyvumą nušviečiamo įvykio atžvilgiu, pusė pašnekovų teigė nepastebėję akivaizdaus šališkumo, paminėdami nebent aštresnius R. Valatkos ir A. Račo pasisakymus. Tuo tarpu kiti pašnekovai išskyrė „Lietuvos ryto“ žiniasklaidos grupę, kurioje *prasadėjo savotiški pirmieji kritikos pabandymai*, kurie toliau tik stiprėjo. Kaip labiausiai objektyviai įvykį nušvietusią ekspertai išskyrė „Lietuvos televiziją“, kuri mėgino pažvelgti į įvykį neutraliai, be emocinio atspalvio, ir pakomentuoti šį reiškinį *iš juridinės pusės*. Šios televizijos objektyvumas taip pat buvo įvardintas kaip nuosekli ir nuolatinė visų įvykių nušvietime vyraujanti tendencija. Kalbinta žiniasklaidos atstovė kaip bendrus žiniasklaidos objektyvumo bruožus įvardijo faktų be leidimosi į apsvarstymus išdėstymą, R. Pakso, A. Kubiliaus ir konstitucinės teisės specialistų kalbinimą nušviečiant įvykį. Apibendrinant, kas apskritai gali lemti žiniasklaidos priemonės poziciją ir jos komunikaciją, vienas pašnekovų įvardijo interesus, interesų grupes, verslo interesų grupes, politines interesų grupes, pažintis.

Paprašius pakomentuoti konkrečių žiniasklaidos pašnekovų (šalininkų, priešininkų ar ekspertų) pasirinkimą ir jo priežastis, ekspertai minėjo pačius R. Paką ir Vyriausybės vadovą A. Kubilių, Tvarkos ir teisingumo partijos Seimo frakcijos vadovą V. Mazuronį, konstitucinės teisės specialistus, V. Andriukaitį, A. Sakalą. Kalbant apie V. Mazuronį buvo akcentuojamas jo kalbos kategoriškumas, tačiau pabrėžta, kad toks kalbos stilius yra tikėtinas ir nestebina. Be to, jis yra partijos *balsas* ir vienintelis *kalbėtojas*. Be to, jis, kaip ir V. Andriukaitis bei A. Sakalas, pasak pašnekovų, logiškai žiniasklaidos pasirenkami kaip senos istorijos dalyviai, buvę *pirmajame įvykių sūkurėje*. Be to, V. Andriukaitis nuo to laiko yra tapęs *savotišku konstitucinės teisės žinovu*. Vienas pašnekovų, visą įvykį įvardijęs kaip serialą su daugybe serijų, atitinkamai įvertino ir žiniasklaidos pašnekovų parinkimą – *aktorių nekeičia serija iš serijos*. Kalbinta žiniasklaidos atstovė tarp kalbintų konstitucinės teisės specialistų išskyrė D. Žalimą, kuris buvo pasirinktas komentuoti įvykį nepaisant galimo jo šališkumo Vyriausybės atžvilgiu. Tačiau, pašnekovės vertinimu, jis buvo labiausiai įsigilinęs į situaciją ir reiškė išskirtinę kompetenciją šio įvykio atžvilgiu, todėl buvo kalbinamas nepaisant galimo šališkumo, o kiti ekspertai buvo pasitelkti tik vėliau, jiems tinkamai susipažinus su įvykio medžiaga. Ekspertų parinkimas nušviečiant įvykį kalbintų specialistų buvo

įvertintas kaip mažai tendencingas aspektas, dažniausiai nulemiamas žurnalistų turimų įvairių sričių *savo ekspertų grupių* kontaktų. Taip pat buvo paminėtas vienas galimas žiniasklaidos pašnekovas, patenkantis į dvi grupes – įvykio dalyvių ir ekspertų – buvęs KT pirmininkas E. Kūris, kurio pasisakymas, ekspertų vertinimų, galėjo sukelti didesnę rezonansą. Pasak vieno kalbintų ekspertų, tikėtina, kad E. Kūrį norėta kalbinti šio įvykio kontekste, tačiau jis tai atsisakė daryti etiniais sumetimais.

Apibendrinant prieštaraujančių pusių nuomonių ir argumentų balansą žiniasklaidoje, dauguma kalbintų ekspertų nurodė sąlyginį jo buvimą ir nurodė objektyvumo savybes ir kriterijus. Tuo tarpu nagrinėjant galimas disbalanso priežastis, jas gali lemti žiniasklaidos priemonių komercinių tikslų siekimas ir dėl to įvykio pavertimas skandalingu ir emocišku, be to, galimas ir dėl įvairių priežasčių atsirandančios redakcijos pozicijos reiškinys.

5.5. Įsimintas vaizdas, garsas ir tekstas

Šia klausimų grupe pašnekovų buvo paprašyta įvardinti įsiminčius žiniasklaidos komunikuosius vaizdus, garsus ir tekstus nagrinėjamo įvykio kontekste. Prieš interviu didžiąjai daliai pašnekovų nebuvo pateiktas nei vienas reportažas preziumuojant, kad tai turi būti prisiminta nedetaliai stebint žiniasklaidą natūralioje aplinkoje ir galbūt net neįsisąmoninant šio įsiminimo.

Kalbinti pašnekovai dažniausiai prisiminė visų televizijų rodytą ištrauką iš EŽTT sprendimo dieną R. Pakso partijos „Tvarka ir teisingumas“ organizuotos spaudos konferencijos. Ekspertams labiausiai įsiminė *kaip visada įspūdingai pateikiama Pakso pozicija paties jo lūpomis*. Anot vieno pašnekovų, tai buvo išreikšta ryškiu ryžtingo žmogaus epizodu, jam ryžtingai kalbant, teigiant *kas galėtų paneigti...* ir kalbant, kad (pašnekovas necituoja, bet perteikia kalbos esmę) *štai, aš laimėjau, aš laimėjau ir dabar aš dar pasistengsiu čia laimėti*. Pašnekovų nuomone, žiniasklaida perteikė R. Pakso ryžto laimėti vaizdinį bei akcentavo, kad R. Pakso ryžtingumas ir su tuo susijusios simbolikos ir vaizdo perteikimas yra dažnas reiškinys žiniasklaidoje, ypač prisimenant nagrinėjamo įvykio priešistorę: *kai pradėjau žiūrėti, nesupratau, nes pagalvojau, kad čia 2004 metai, o čia, pasirodo, 2011. <...> lygiai taip pat buvo ir prieš tai. Lygiai tas pats erelis <...>. Ta simbolika, ji – sąmoningai*. Taip pat pašnekovams įsiminė R. Pakso bendravimas su žiniasklaidos atstovais spaudos konferencijoje: daugumoje reportažų parodytas jo ištartas *labas* bei žiniasklaidos nerodytas, tačiau patiems žurnalistams įsiminęs atsakymas į klausimą, kodėl jis taip džiaugiasi EŽTT sprendimu, jei jis nepaneigia Konstitucijos pažeidimų: *aš labai džiaugiuosi, kad Jūs atvykote*. Įdomu pastebėti, kad kalbinta žiniasklaidos atstovė nurodė neatskirianti, kurią informaciją yra mačiusi savo darbo (pvz., spaudos konferencijos) metu, o kurią – per kitas žiniasklaidos priemones.

Tarp įsiminusių frazių taip pat buvo paminėtas *šokiruojantis terminas*, ištartas V. Andriukaičio – *teisinė šizofrenija*. Jį nurodęs pašnekovas teigia, kad jis įsiminė būtent dėl jo kontraversiškumo. Ekspertai prisiminė ir daugiau „stipresnių“ pasisakymų, pavyzdžiui, vieno iš partijos „Tvarka ir teisingumas“ lyderių V. Mazuronio, kuris kalboje *išreiškė* <...> *savotišką panieką tai jėgai, kuri „nuvertė“ Paksą. Arba toms jėgoms* ir parodė, kad jos „*susimovė*“ *galutinai*. Tikėtina, kad žiniasklaidai patiko stiprūs žodžiai, kalbėjimas apie sąmokslą, neaiškias jėgas, be to, dar didesnę išpūdį sukūrė tai, kad šis politinis veikėjas tiesiogiai ir netiesiogiai žiniasklaidoje nurodė, kad *viskas dabar apsivers*. Eksperto nuomone, šis pašnekovas pasitarnavo žiniasklaidai, nes padėjo sudominti, o jį rodant buvo tarsi komunikuojamas *kvietimas atkreipti dėmesį į išpūdingą dalyką*.

Viena kalbintų eksperčių, necituodama konkrečių pavartotų frazių, akcentavo žiniasklaidos ir jos pašnekovų parenkamų žodžių svarbą ir tolimesnės auditorijos nuomonės priklausymą nuo jų (taigi – rėminimo): *ar Paksas laimėjo ar pralaimėjo? <...> ar Paksą išteisino <...> ar, kaip pats Paksas sakė, kad apkaltą <...> paneigė?*

Didžiajai daliai pašnekovų buvo gana sudėtinga išskirti labiausiai įsiminusių žurnalistų poziciją atskleidžiančias kalbos manieras, toną, gestus, mimiką. Vienas pašnekovų išskyrė „Lietuvos ryto TV“ aktualijų laidos vedėją E. Jakilaitį, kuris *akivaizdžiai parodė savo poziciją* ir tai buvo matoma *iš ironijos, iš teksto*. Tuo tarpu kita pašnekovė akcentavo kitą aspektą – žiniasklaidos atstovų klausimų formulavimo būdą, kuris gali būti nematomas auditorijai, tačiau tam tikra prasme atsispindėti pašnekovo atsakyme. Kaip pavyzdžius ji pateikė tokius klausimus R. Paksui: *kuo Jūs, pavyzdžiui, džiaugiatės?, o ką Jūs dabar darysite?, ar norite sugrįžti į Prezidento postą?, o kaip Jūs manote, ar.. jeigu jau toks susitepęs, kaip dabar čia bus su Jūsų politine karjera?*

Apibendrinant šią klausimų grupę galima teigti, kad labiausiai įsimena tam tikrą emocinį atspalvį turintys ir dažnai kartojami žiniasklaidos pateikiami vaizdiniai ir žodžiai, taip pat tie, kurie išsiskiria savo sąlyginiu kraštutiniu ar kategoriškumu.

5.6. Auditorijos suvokimas, tolimesnė komunikacija ir įtaka politinei realybei

Šia klausimų grupe buvo siekiama gauti išvalgas apie galimas žiniasklaidoje komunikuojamo įvykio suvokimo reikšmes dviejuose priešingose auditorijose – R. Pakso šalininkų ir priešininkų. Taip pat buvo siekiama gauti prognozes apie tolimesnę abiejų EŽTT bylos šalių komunikaciją bei galimą įvykio ir su juo susijusios informacijos įtaką tolimesnėms Lietuvos politinėms realijoms. Svarbu pastebėti, kad vienas ekspertas buvo kalbintas iki savivaldybių tarybų rinkimų, o likusieji – po jų. Taigi pastarieji jau galėjo įvertinti šio įvykio galimą įtaką šalies politinėms realijoms.

Kalbant apie labiausiai auditorijai įsiminusias su įvykiu susijusias reikšmes, iki savivaldybės tarybų rinkimų kalbintas pašnekovas teigė, kad žiniasklaidoje vaizduojama R. Pakso ir jo šalininkų kalbėsena turėjo pažadinti iki šiol dėl įvairių susijusių įvykių ir vertinimų kiek pasimetusius jam palankius asmenis: savo vieša kalbėsena šalininkai *pažadino tas pozicijas, nuo kurių jie neatsisakę yra*. Šiam politiniam veikėjui palankiai auditorijai buvo suteiktos R. Pakso grįžimo viltys, kurias, anot pašnekovo, ji buvo praradusi ir savotiškai nustūmusi į *pakraštį savo sąmonės*. Taigi buvo tikėtina, kad tokia emociinga ir vizualiai sustiprinta retorika galėjo pažadinti ir mobilizuoti šias viltis. Pašnekovai vaizdžiai iliustravo, kad R. Paksui palankiai auditorijai buvo suformuota viltis, kad *jų dvasios lyderis gali grįžti ir atrodė, kad į Pakso rankas įdedami tam tikri koziriai*. Vis dėl bent jau savivaldybių tarybų rinkimuose tai neįvyko ir didžioji dalis pašnekovų nesiėmė vienareikšmiškai vertinti to priežasčių. Politinės sociologijos ekspertė kaip galimą priežastį nurodė R. Pakso buvimą europarlamentaru: *jis jau dabar yra toli nuo Lietuvos, vis dėlto mažai matomas jų. Jei jis būtų Lietuvoje, čia dažnai rodytųsi, būtų galbūt jau kitaip*. Be to, tai gali būti aiškinama ir savivaldybės tarybų rinkimų specifiškumu: *galbūt žmonės tiesiogiai neasocijuoja Pakso su kokio nors Vilkaviškio ar Biržų „Tvarkos ir teisingumo“ skyriumi*. Taip pat teigiama, kad R. Paksui nepavyko tinkamai išnaudoti šio įvykio komunikaciškai sau palankia linkme šiuos rinkimuose: *<...> jei tai būtų Seimo rinkimai, <...> jie, ko gero, tikrai būtų tą labiau išnaudoję*. Be to, ekspertai nesėkmę rinkimuose aiškino ir partijos „Tvarka ir teisingumas“ specifiškumu, buvo teigiama, kad tokių partijų populiarumas yra svyruojantis.

Paprašyti patikslinimui suformuluoti sakinį, kuris galėtų išlikti R. Paksui palankios auditorijos sąmonėje, pašnekovai dažniausiai nurodė grįžimo aspektą ir numanomą galimybę tapti Seimo pirmininku. Ekspertų nuomone, šios auditorijos sąmonėje taip pat įsimins *vaizdai, kaip pergalingai Paksas eina į spaudos konferenciją prie to stovo. <...> hitleriškai*. Nors ekspertai teigia, kad tai būtų *nedėmesingas įvertinimas, visai nesuvokiant esmės*, tačiau R. Pakso ir jo šalininkų retorika ir vizualizacija sukuria vientisą, aiškų ir ryškų įspūdį jam palankiai nusiteikusios auditorijos akimis.

Tuo tarpu R. Paksui priešiška nusiteikusi auditorijos dalis taip pat turi savo argumentacijos patvirtinimų: *apkaltos nepaneigė, liko jis kaltas, tik truputį persistengė su sankcijomis*. Apibendrinant abiem pusėms iš įvykio nušvietimo užstrigusias reikšmes, kaip buvo užsiminta anksčiau, dauguma pašnekovų nurodė, kad abi pusės rado pakankamai argumentacijos sau: *visi lieka patenkinti. Vieni sako, kad „va, mes nekalti, priėmė čia Paksas“ ir taip toliau <...> Kiti sako „ne ne, jūs pažiūrėkite, kad buvo svarstyta tik bausmės atitikimas ir tik tas, o net niekas nesvarstė apie pačią apkaltos proceso teisingumą ar bausmės neteisingumą“*. Vienas pašnekovų taip pat užsiminė apie ne tik žiniasklaidos, bet ir pačios auditorijos įvykio kuriamus rėmus. Jo teigimu, viena auditorijos dalis savo argumentacijai vadovausis epizodiniu rėminimu, o kita – platesniu temos rėminimu, ją apipindami įvairiais kitais dalykais. Taigi kiekviena visuomenės dalis gavo

papildomos argumentacijos turimų rėmų pastiprinimui: *vieniems pastiprinimas, kad „va, iš tikrųjų jis nekaltas“*. *Kitiems pastiprinimas, kad „taip, ai, gal ten truputį teismas kažką ne iki galo suformulavo, bet esmės tai nekeičia“*. Žiniasklaidos atstovė apibendrintai nurodė bendrą abiem pusėms tikėtinai įstrigusią esmę, kurių kiekviena ją gali apipinti savo argumentais: *persistengėme. Persistengėme siekdami neva apsaugoti savo valstybę <...> tai buvo tik patvirtinimas, kad negalima žmogaus visiškai visam gyvenimui nušalinti nuo politinės veiklos, sukurti jam daugybę dirbtinių barjerų ir tikėtis, kad tai bus pripažįstama žmogaus teisių kontekste kaip puikus dalykas*. Taigi, ekspertų vertinimu, iš esmės šis įvykis didelės įtakos nei vienai pusei nuomonės prasme neturėtų turėti.

Paprašyti nubrėžti tolimesnes abiejų Teismo pusių komunikacijos prognozes, pašnekovas pirmiausiai išskyrė teises su tuo susijusias aplinkybes: daug kas priklausys nuo to, kaip *techniškai* bus išspręsta situacija. Vieno pašnekovo teigimu, Vyriausybės atstovai ir jų šalininkai stengsis komunikuoti, kad *tai yra labai nedidelė pergalė, <...> iš tikrųjų netgi grįžimo sąlyga yra santykinė*. Pašnekovas jau šiuo metu žiniasklaidoje pastebi pradedamą *teisinių aiškinimų rutiną*, kurios ateityje turėtų tik daugėti. Be to, Vyriausybė delsia priimti sprendimus ir stabdo tolimesnę įvykio eigą, o tai nurodo vieši atstovų komentarai žiniasklaidoje, kad *Vyriausybė nežino, kada tai bus ir taip toliau. <...> greičiausiai tik per pusę metų apsispręs, kaip daryti ir panašiai*. Tuo tarpu R. Paksas ir jo šalininkai ignoruoja teises *vingrybes*, ši EŽTT bylos pusė vengia kalbėti apie konkrečius teisinius veiksmus, kurie turės būti atlikti. Priešingai, jų *komunikacija yra griežtai nuosekli, demonstruojanti ryžtą pasinaudoti gautu rezultatu ir pasiekti galutinę pergalę Seime, kalbama apie tai, kad Paksas laimėjo ir jis dar laimės*. Nepaisant nesėkmės savivaldos tarybų rinkimuose, šį Teismo sprendimą bus bandoma daryti pagrindiniu „*Tvarkos ir teisingumo partijos*“ Seimo rinkimų atributu.

Iki savivaldybės tarybų rinkimų kalbinto pašnekovo nuomone, įvykio nušvietimo metu R. Pakso naudota komunikacijos strategija po rinkimų rezultatų privalėtų būti keičiama. Iki rinkimų vyravusioje komunikacijoje tolimesnis tikslas buvo pristatytas – Seimo rinkimai, tačiau *strateginio kalbėjimo, kuris būtų planingai vykdomas, dar nesimato*. Kita pašnekovė pastebi R. Pakso komunikacines klaidas: *jie iššauna šovinius per anksti ir kai jau reikia šauti, svarbiausių smūgių daryti, jau nieko nelieta*. Vis dėl to dauguma pašnekovų pažymėjo, kad apie būsimą R. Pakso komunikaciją kalbėti dar per anksti, kadangi teisiniai procesai Lietuvoje užtruks ilgai ir daug kas priklausys nuo jų eigos ir baigties. Tuo tarpu vykstant procesui, *Pakso šalininkai pradės sakyti, kad yra vilkinamas procesas ir panašiai, o Pakso priešininkai sakys, kad „ne, reikia viską teisiškai subalansuoti, kad vėl neapsirinktume“*.

Apibendrinant galima teigti, kad iki šio momento žiniasklaida R. Pakso ir jo šalininkų žinutes greičiausiai perdavė taip, kaip tai buvo numatyta jų komunikacijos strategijoje – emociškai ir ryžtingai. Tačiau Vyriausybei mėginant žiniasklaidos pagalba neutralizuoti emocijas ir imantis ilgų

teisinių procedūrų, R. Paksui ir jo šalininkams gali tekti keisti tik vienu argumentu – EŽTT sprendimo dalimi – grįstą komunikacijos strategiją, kadangi, pašnekovų prognozėmis, žiniasklaidoje bus nagrinėjama vis daugiau teisinių šio įvykio aspektų.

6. Tyrimų rezultatų palyginimas ir apibendrinimas

Apibendrinant atliktų tyrimų rezultatus, galima teigti, kad dviejų metodų derinimas padėjo ne tik nustatyti koreliacijas, bet ir papildyti bei plačiau paaiškinti kai kurias kiekvienu metodu nepaaiškintas išvalgas bei susidaryti platesnį įvykio rėminimo vaizdą. Kiekvieno metodo trūkumai buvo užpildyti kito metodo privalumais: pagrindinis semiotinės analizės trūkumas – apsiribojimas nagrinėjamų reportažų dienos komunikacijos analize, buvo ištaisytas platesnį informacinį lauką pateikusiai ekspertų interviu, tuo tarpu pastarųjų išsamių detalių neprisiminimas buvo papildytas semiotinės analizės duomenimis. Nepaisant kelių nedidelių išimčių, didžiąja dalimi abiejų tyrimų metu gauti duomenys patvirtino vieni kitus.

Ekspertų interviu metu gauti duomenys patvirtino didžiąją dalį semiotinės analizės metu gautų išvalgų: buvo įvardintos tos pačios žiniasklaidos naudojamos priemonės reikšmių kūrimui, akcentuojamos didesnės televizijos galimybės kitų kanalų atžvilgiu, patvirtinta kitusi įvykio nušvietimo žiniasklaidoje dinamika, nurodytas R. Pakso pozicijos neutralizavimas pasitelkiant teisinius aspektus, pakartotos R. Pakso ir žiniasklaidos formuluojamos žinutės, abiejų bylos šalių komunikuojamas ir pačios žiniasklaidoje pateikiamos EŽTT sprendimo esmės išsamumas / neišsamumas, atskleistas R. Pakso komunikacijos panašumas su vykdytąja apkaltos įvykių metu, prisimintas dvejopas D. Žalimo vaidmuo įvykio komunikacijoje, nurodytas KT komunikacijos trūkumas ir pan.

Vis dėlto lyginant atliktus tyrimus, nebuvo pasiekta vieninga išvalga apie priešingų nuomonių balansą, kurio vertinimas išsiskyrė jau interviu tyrimo viduje – ekspertai skirtingai nurodė balanso buvimą / nebuvimą, kai tuo tarpu semiotinėje analizėje buvo įvardintas sąlyginis jo buvimas nepaisant kiekybiniu metodu gautų priešingų duomenų – apskaičiuoto kiekvienam signifikantui skiriamo laiko. Taip pat šiek tiek išsiskyrė išvalgos dėl žiniasklaidos reportažuose parenkamų ekspertų svarbos: jei semiotinės analizės metu tai buvo akcentuojama kaip svarbus aspektas, interviu metu kalbinti specialistai tam nesuteikė didelės svarbos.

Abiejų tyrimų dėka galima susidaryti išpūdį apie bendrą įvykio informacinį lauką, neapsiribojant nagrinėjamais reportažais, tačiau tuo pat metu išsamiau analizuojant svarbesnes jo detales. Ekspertinių interviu metu buvo apžvelgtas platesnis žiniasklaidos laukas, išplečiant semiotinės analizės metu tirtų reportažų duomenis. Įvairi kalbintų ekspertų patirtis ir žiniasklaidos bei politikos „užkulisių“ žinojimas taip pat paaiškino daugelį semiotinės reportažų analizės dėl jos pobūdžio neatskleidžiamų tam tikrų komunikacinių aspektų veiksmių: galimas nedidelio įvykio nušvietimo iki EŽTT sprendimo priežastis (konkrečios naujienos laukimas, R. Pakso nereklamavimas ir pan.), žiniasklaidos priemonių pozicijos įvykių atžvilgiu priežastis (politiniai,

komerciniai ir pan. interesai), žiniasklaidos priemonių motyvus renkantis įvykius ir informavimo apie juos intensyvumą (noras pritraukti plačią auditoriją ir patenkinti jos poreikius), žiniasklaidos priemonių objektyvumo vertinimą (išskiriant „Lietuvos ryto TV“), pačių politinių veikėjų naudojamas rėminimo priemones ne žiniasklaidos kanalais (susitikimai su rinkėjais), informaciniame lauke nepateiktą ir nuo deklaruojamos žinutės besiskiriančią politinių veikėjų komunikaciją (visuomenei nematomas R. Pakso bendražygių pasimetimas) ir kt.

Taip pat ekspertai nurodė galimas semiotinės analizės metu nenustatomas įvairių auditorijos dalių interpretacijas ir jų galimą reakciją į įvykius, be to, panagrinėjo tiesioginę auditorijos reakcijos išraišką – įvykčius savivaldybių tarybų rinkimus bei nagrinėjamo įvykčio nušvietimo įtaką. Atlikus abu tyrimus paaiškėjo, kad vieningo informacinėje erdvėje kuriamo rėmo išskyrimas dėl auditorijos pasidalijimo į dvi labai priešiškas puses (R. Pakso šalininkų ir jo priešininkų) nėra įmanomas. Vieningu interviu metu kalbintų ekspertų teigimu, dėl nagrinėjamo įvykčio nevienareikšmiškumo kiekviena auditorijos dalis ieškos ir atras sau tinkamą argumentaciją bei stiprins jau turimus, ankstesnių įvykių metu sukurtus, rėmus. Apibendrinant ekspertų įvardintus bei semiotinės analizės metu nustatytus rėmus, darytinos tokios išvados:

- R. Pakso šalininkų auditorija bus atvira R. Pakso kuriamam rėmui, kurį interviu būdu perduoda žiniasklaida. Nepaisant įvairaus interviu pateikimo konteksto, šis rėmas šios auditorijos atžvilgiu nėra tam jautrus, t.y. konteksto paveikumas yra mažesnis nei paties R. Pakso tiesioginė retorika;
- R. Pakso priešininkų auditorija labiau atsižvelgs į žiniasklaidos pateikiamą teisinį kontekstą ir bus atvira žiniasklaidos kuriamam rėmui.

Išvados

Darbe buvo remiamasi rėminimo teorija, tiriančia žiniasklaidos kuriamas nušviečiamų politinių įvykių interpretavimo schemas bei galimas auditorijai siūlomas pranešimų perskaitymo reikšmes. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad žiniasklaidos priemonių naudojama naujienų atranka nulemia sąlyginį įvykio reikšmingumą ir politinės realybės vaizdavimą. Vienai žiniasklaidos priemonei skiriant įvykiui didelį dėmesį, jos auditorija gali įsitikinti didesniu įvykio reikšmingumu lyginant su mažiau dėmesio sulaukusiais įvykiais. Tuo tarpu įvykį ignoravusios žiniasklaidos priemonės auditorija apie įvykį gali ir nesužinoti bei įgyti neišsamų ar iškreiptą politinės realybės vaizdą. Rodydama arba nerodydama dėmesį įvykiams, žiniasklaida turi galią juos paversti kasdieniais ir neryškiais arba labai reikšmingais, arba lemti jo sąlyginės svarbos dinamiką jį išskeldama ir vėl numarindama. Tai iliustruoja sąlyginis tyrime nagrinėto įvykio reikšmingumas viešojoje erdvėje iki Europos žmogaus teisių sprendimo ir po jo.

Masinės žiniasklaidos auditorija įsimena aiškiai suformuluotą ir jai suprantamais žodžiais išreiškiamą retoriką, kurią lydi išreikšta atitinkama emocija ir patvirtinantis vaizdas, o žiniasklaida dėl įvairių (dažniausiai – komercinių) priežasčių taip pat gali būti linkusi daugiau dėmesio skirti emocingesniems ir išpūdį didinantiems aspektams bei plataus vartojimo kodų naudojimui, kurie padeda sudominti ir išlaikyti auditoriją. Darbe tirtu įvykio atveju tai iliustravo emocingos ir stiprios R. Pakso retorikos ir vizualikos perteikimas bei siauro vartojimo teisinių kodų išplitinimas perpasakojant ekspertų pasisakymus. Kita vertus, žiniasklaida taip pat gali ignoruoti net ir emocingą bei proaktyvią tam tikrų politinių veikėjų komunikaciją, vengdama didinti jo populiarumą. Tai parodo tyrimo metu įvardinta nedidelio įvykio nušvietimo iki Europos žmogaus teisių teismo sprendimo priežastis – nenoras daryti R. Paksui reklamos nepaisant potencialios įvykio svarbos šalies politiniam gyvenimui.

Neutraliausiai įvykis yra nušviečiamas tuomet, kai žiniasklaidoje yra koncentruojamasi į faktų ir proceso pristatymą. Tai nurodo tyrimo metu įvardintas įvykio priešpriešos ir emocijų neutralizavimo efektas pasitelkiant teisinius aiškinimus. Tuo tarpu vienos iš įvykio dalyvių pateikiamos interpretacijos reikšmių vyravimas viešojoje erdvėje nepriklauso nuo didesnių galimybių komunikacijai žiniasklaidoje ar jos skiriamo dėmesio. Jis priklauso nuo pateikimo pirmumo, turinio įsimintinumo ir aplink jį parodomo konteksto. Tai parodė skirtingas priešingų nuomonių balanso nagrinėjamo įvykio atveju vertinimas. Be to, auditorija labiausiai įsimena kategorišką ir kraštutinę, tačiau ryžtingą retoriką ir su ja susijusią vizualiką. Tai rodo tokios retorikos pavyzdžių įvardijimas kalbant apie labiausiai įminusius vaizdus ir tekstus. Žiniasklaida

taip pat linkusi kurti pateikiamo įvykio kontekstą ir reikšmę parenkamais faktais, epitetais, vizualizacijomis, bėgančiomis eilutėmis ar parinktomis atitinkamomis interviu dalimis.

Įvykio dalyvio atsisakymas komunikuoti ir paaiškinti esmę žiniasklaidai nušviečiant įvykį gali lemti pačios žiniasklaidos ir įvykio analizei pasitelkiamų pašnekovų interpretacijų gausą. Kita vertus, esant reikšmingai dalyvio įtakai su įvykiu susijusiame politinė kontekste, šio dalyvio proaktyvi komunikacija taip pat gali kelti papildomas asociacijas ir sulaukti jo atžvilgiu nukreiptų interpretacijų. Tai tyrime atskleidė Konstitucinio Teismo atsisakymo komunikuoti atvejis: tiek jo komunikacijos, tiek atsisakymo kalbėti atveju, apie jį reikšmes būtų kūrę kiti įvykio dalyviai ir žiniasklaida.

Nemažą įtaką rėminimui taip pat turi žiniasklaidos įvairiai naudojami pašnekovų tapatybės ir veiklos nurodymo būdai. Tai ypač taikytina politiniams veikėjams, kadangi jie gali būti pristatomi labai įvairiai: nuo dabartinių iki su įvykio laikotarpiu susijusių užimamų pareigų ir veiklų įvardijimo. Su tuo susijęs ir žiniasklaidos pašnekovų parinkimas atsižvelgiant į jų vaidmenį įvairiais su įvykiu susijusio politinio konteksto laikotarpiais. Pavyzdžiui, komentarams pasirinktas teisininkas D. Žalimas vienu atveju buvo įvardintas kaip Lietuvos atstovas Europos žmogaus teisių teisme, o po sprendimo – kaip konstitucinės teisės specialistas, antruoju atveju nepateikiant melagingo fakto, tačiau nuslepiant nuo auditorijos jo tiesioginį sąryšį su nagrinėjamu įvykiu.

Nors ekspertinių interviu metu buvo nustatyta, kad nagrinėjamo įvykio nušvietimu buvo sustiprintas R. Paksui palankios auditorijos jau turimas rėmas, vis dėlto negalima daryti išvados, kai tai mobilizuoja auditoriją konkreitiems veiksams – balsavimui rinkimuose. Tai iliustruoja partijos „Tvarka ir teisingumas“ nesėkmė savivaldybių tarybų rinkimuose. Neskatinančių veiksmui rėmų susidarymo priežastis tyrimo metu nebuvo rasta, tačiau keletas išvalgų nurodė, kad tai gali būti pačių politinių procesų pobūdžio priežastis: nuasmeninti ir tolimi savivaldybių tarybų rinkimų bruožai, natūralaus partijos populiarumo svyravimo tendencija ir kt.

Žiniasklaidai skiriant daugiau ar bent tiek pat dėmesio vienai iš prieštaraujančių pusių ir suteikiant jai galimybę išreikšti savo argumentaciją, kita pusė gali būti priversta keisti savo komunikacijos strategiją. Tai rodo prognozuojamą R. Pakso ir jo šalininkų strategijos keitimą Vyriausybės atstovams per žiniasklaidą komunikuojant vis daugiau teisinių argumentų.

Išanalizavus įrėminimo pagrindu vykstančio politinės realybės konstravimo per žiniasklaidą teoriją ir dviem vienas kitą papildančiais kokybiniais metodais ištyrus konkretaus politinio įvykio nušvietimą televizijos žinių reportažuose, buvo patvirtina darbe kelta hipotezė, kad politinių įvykių nušvietimui žiniasklaida naudoja įvairias priemones, kuriomis auditorijai nurodo žinutės perskaitymo reikšmes.

Summary

The object of this master thesis is the presentation of political reality in media. As a theoretical background of research a framing theory was chosen. This theory concentrates on analysis of the thinking schemes of individuals and other social institutes. The main problem of this thesis is that media informs about the political issues through its own prism and constructs the frames which determine the corresponding event's interpretations. This problem led to a hypothesis of the thesis: media uses various tools for political issues enlightenment and these tools imply the possible means of reading a message and creation of meanings.

The aim of this thesis was both to present a theoretical background of political reality construction on the basis of framing and to study the tools of media framing construction via analysis of a specific event. For the achievement of this aim the following tasks were raised and implemented: to present the evolution of media effects overall and its political influence particularly, to present the framing theory and the reasons of framing usage in media, to analyse the framing factors and its relation with the frames constructed by the audience itself, to analyze a context of the specific political issue presented in this thesis, to research the media material about this issue and to determine the possible constructed meanings in these messages and to analyse the audience perception of this political issue being communicated through media.

Due to the reason that the object of this work relates with the construction of possible meanings, the research was made by using two qualitative methods: semiotical analysis of video news reportages and semi-standartised interviews with experts (specialists of political communication, political sociology and journalist). The data received by both methods supplemented each other and provided both wide and detailed view of political reality construction in media aspects and audience perception.

After implemented analysis of the theoretical aspects of framing and research of the specific political issue's enlightenment in media, the hypothesis of this thesis was proved.

Bibliografinių nuorodų sąrašas

1. BIELINIS, Lauras. *Rinkiminių technologijų įvadas*, Vilnius: Margi raštai, 2000, 127.
2. EDELMAN, Murray. *Politinio spektaklio konstravimas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, 139.
3. EDELMAN, Murray. *The Symbolic Uses of Politics*. 3 leid. Illinois: Illini Books edition, 1985, 221.
4. CHANDLER, Daniel. *Semiotics for Beginners*. 1995. [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/>>
5. FISKE, John. *Įvadas į komunikacijos studijas*, Vilnius: Baltos lankos, 1998, 239.
6. FOGARTY, Brian J.; WOLAK, Jennifer. The Effects of Media Interpretation for Citizen Evaluations of Politicians' Messages. *American Politics Research*, (37) 1, 2009, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2010 sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://apr.sagepub.com/cgi/reprint/37/1/129>>
7. FRENKEL-FARAN, Atara; LEHMAN-WILZIG, Sam. The Media in the 2006 Israeli Elections: Who's Manufacturing Consent? Framing the Spin-Doctors. *Israel Affairs*, Vol.13, No.2, April 2007, 418–442, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2011 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&hid=106&sid=65c874da-bd09-457f-bb5b-ee9586198ef8%40sessionmgr104> >
8. JOHNSON, Melissa A. News Coverage of the Failed Plensa Project: How Framing Affected the Diffusion of Public Art. *Atlantic Journal of Communication*, 17:184–201, 2009, 184–201, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2011 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&hid=106&sid=65c874da-bd09-457f-bb5b-ee9586198ef8%40sessionmgr104> >
9. KARAGIANNIS, Emmanuel. Hizballah as a Social Movement Organization: A Framing Approach. *Mediterranean Politics*, Vol.14, No.3, 365–383, November 2009, 365–383, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2011 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&hid=106&sid=65c874da-bd09-457f-bb5b-ee9586198ef8%40sessionmgr104>>
10. KUHN, Raymond. The Media and Politics. Kn. Martine Rhodes *et al.*, *Developments in West European Politics*. Macmillan Press, 1997.
11. LOPATA, Raimundas; MATONIS, Audrius. *Prezidento suktukas*, Vilnius: Versus Aureus, 2004, 367.

12. MATKEVIČIENĖ, Renata. Politinio žiniasklaidos diskurso apibrėžtys: žiniasklaidos, kaip politinės komunikacijos dėmens, tyrimas. *Informacijos mokslai*, 44/2008.
13. MAŽEIKIS, Gintautas. Manifestacija ir viešoji nuomonė: diskursų konflikto atvejis. Kn. Lauras Bielinis (sud.), *Politika kaip komunikacinis žaidimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
14. MCQUAIL, Denis. *Mass Communication Theory: an Introduction*. London: SAGE publ., 1994, 416.
15. MCQUAIL, Denis. The Influence and Effects of Mass Media. Kn. Doris A. Graber (sud.), *Media Power in Politics*. Washington DC: Congressional Quarterly Inc., 1994, 439.
16. MILLER, Nora Miller. *Thinking Inside the Frame. Calling Out the Symbol Rulers*. A Review of General Semantics, Vol. 62, Issue 2, April 2005, 202-206, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2011 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą:
< <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&hid=106&sid=65c874da-bd09-457f-bb5b-ee9586198ef8%40sessionmgr104>>
17. NELSON, Thomas E.; OXLEY, Zoe M.; CLAWSON, Rosalee A. Toward a Psychology of Framing Effects. *Political Behavior*, Vol. 19, No. 3, 1997, 221-246, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2011 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą:
< <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=106&sid=65c874da-bd09-457f-bb5b-ee9586198ef8%40sessionmgr104>>
18. NELSON, Thomas E.; WILLEY, Elaine A. Issue Frames that Strike a Value Balance: A Political Psychology Perspective. Kn. Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy Jr., August E. Grant (sud.), *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2001.
19. NEWTON, Kenneth. Mass Media Effects: Mobilisation or Media Malaise? *British Journal of Political Science*, 29(4), 1999, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2009 gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.jstor.org/stable/194239?&Search=yes&term=mass&term=newton&term=media&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dnewton%2Bmass%2Bmedia%26gw%3Djtx%26prq%3Dnewton%26hp%3D25%26wc%3Don&item=1&ttl=1812&returnArticleService=showArticle>>
20. PAN, Zhongdang; KOSICKI, Gerald M. Framing as a Strategic Action in Public Deliberation. Kn. Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy Jr., August E. Grant (sud.), *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2001.

21. PAN, Zhongdang; KOSICKI, Gerald M. Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication*, 1993, 10.
22. RUBAVIČIUS, Vytautas. Rinka, visuomenės informavimo priemonės ir politika. Kn. Lauras Bielinis (sud.), *Politika kaip komunikacinis žaidimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
23. SAVUKYNAS, Virginijus. „Maištininko“ mitologijos: Rolando Pakso įvaizdžiai, Vilnius: Aidai, 2004, 111.
24. SCHUETZ, Astrid. Self-Presentational Tactics Used in a German Election Campaign. *Political Psychology*, 14(3), 1993.
25. SCHEUFELE, Dietram A. Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of communication*, Winter 1999, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2010 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.asc.upenn.edu/usr/ogandy/C45405%20resources/Scheufele%20framing%20as%20effects.pdf>>
26. SHAH, Dhavan V.; DOMKE, David; WACKMAN, Daniel B. The Effects of Value-Framing on Political Judgment and Reasoning. Kn. Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy Jr., August E. Grant (sud.), *Framing Public Life. Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 2001.
27. STANYER, James; WRING, Dominic. Public Images, Private Lives: An Introduction. *Parliamentary Affairs*, 57(1), 2004, [interaktyvi duomenų bazė] [žiūrėta 2006 m. kovo 20 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://pa.oxfordjournals.org/cgi/reprint/57/1/1?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=stanyer&searchid=1&FIRSTINDEX=10&resourcetype=HWCIT>>
28. Pranešimas spaudai „Rolandas Paksas: „Byla yra ne prieš Lietuvą, bet prieš tuometinį valdžios klaną““, 2010 m. balandžio 28 d. [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1191260&tipas=Atspausdinti>
29. Pranešimas spaudai „Rolandas Paksas: „Starsbūro teise atstatytas Lietuvoje pamintas teisingumas““, 2011 m. sausio 6 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bns.lt/topic/941/news/35543107/print/true/>>
30. Pranešimas spaudai „Juozas Imbrasas: Baltą sniegą juodais pelenais gali pavadinti tik A. Kubilius“, 2011 m. sausio 7 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1302655>

31. Pranešimas spaudai „*R. Paksas: „Paneigdamas Konstitucinio teismo sprendimą, Strasbūro teismas paneigė apkaltą“*“, 2011 m. sausio 10 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga <per internetą: <http://www.tvarka.lt/index.php?id=6099>>
32. Pranešimas spaudai „*Dėl Strasbūro teismo sprendimo įgyvendinimo R. Paksas inicijuoja tarptautinę teisės ekspertų grupę*“, 2011 m. sausio 11 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tvarka.lt/index.php?id=6101>>
33. Pranešimas spaudai „*Seimo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ seniūno V. Mazuronio pranešimas: apgautas konstitucinių dvasių, Konstitucinis Teismas gina savo nuodėmingą kūną*“, 2011 m. sausio 11 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bns.lt/topic/925/news/35560727/print/true/>>
34. R. Pakso interviu „*Rolandas Paksas: „Žmogus niekada neturi bijoti ginti savo teises“*“, 2010 m. balandžio 28 d. [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.paksas.eu/index.php?id=932>>
35. BTV, *Žinios*, 2011 m. sausio 6 d.
36. Lietuvos ryto TV, *Reporteris*, 2010 m. balandžio 28 d. [žiūrėta 2010 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://tv.lrytas.lt/laidos/?item_id=48&active=3616>
37. Lietuvos ryto TV, *Reporteris*, 2011 m. sausio 6 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/videonews/?id=12943220041292665050>>
38. Lietuvos televizija, *Panorama*, 2010 m. balandžio 28 d. [žiūrėta 2010 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrt.lt/archyvas/?channel=234940&section=4&filter=2010-04-28&record=98705_1272524324>
39. Lietuvos televizija, *Panorama*, 2011 m. sausio 6 d.
40. LNK, *Žinios*, 2011 m. sausio 6 d.
41. TV3, *Žinios*, 2010 m. balandžio 28 d. [žiūrėta 2010 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tv3.lt/webtv>>
42. TV3, *Žinios*, 2011 m. sausio 6 d. [žiūrėta 2011 m. balandžio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tv3.lt/webtv>>
43. 2004 m. kovo 31 d. LR Konstitucinio teismo išvada „*Dėl Respublikos Prezidento Rolando Pakso veiksmų*“. [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2004/i040331.htm>

44. 2004 m. gegužės 25 d. LR Konstitucinio teismo nutarimas „*Dėl Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo*“. [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrkt.lt/Pranesimai/txt/L20040525.htm>
45. European Court of Human Rights. *Grand Chamber Judgment: Permanent and irreversible disqualification of a former President from parliamentary office following his removal in impeachment proceedings was disproportionate* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionSimilar=65556546&skin=hudoc-pr-en&action=similar&portal=hbkm&Item=3&similar=hudoc-pr-en>.
46. Europos žmogaus teisių teismas. *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. sausio 7 d.]. Prieiga per internetą: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EBDFB6BB-2A0E-48D0-935F-43AFC0A961C7/0/LIT_CONV.pdf.
47. Grand Chamber. *Case of Paksas vs. Lithuania* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=LITHUANIA&sessionid=65556546&skin=hudoc-en>.

Priedas Nr. 1. 2010 m. balandžio 28 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai

ELTA už šio pranešimo turinį ir kalbą neatsako.

2010-04-28 16:43

Rolandas Paksas: Byla yra ne prieš Lietuvą, bet prieš tuometinį valdžios klaną

Šiandien Strasbūre įsikūrusio Europos žmogaus teisių teismo Didžioji kolegija viešame posėdyje išklausė Europos Parlamento nario, partijos Tvarka ir teisingumas pirmininko, Prezidento Rolando Pakso atstovo argumentus dėl pažeistų pilietinių ir politinių teisių atstatymo.

Posėdyje taip pat išklaudyti ir Lietuvos Vyriausybės atstovai, kurie dėstė, kad 2004 metais Lietuvoje priimti teisės aktai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

„Per pusantros valandos trukusius viešus klausymus mano atstovas išdėstė argumentus dėl skundo priimtinumą, galimai pažeistos teisės į teisingą teismą ir teisės būti renkamam į parlamentą ir kitus politinius postus galimo pažeidimo“, - sakė R. Paksas.

Politiko teigimu, jis tikisi, kad teismo sprendimas bus priimtas per du - tris mėnesius ir teisingumas bus atstatytas. „Neslėpsiu, teismo sprendimas man yra labai svarbus. Ir kaip žmogui, ir kaip politikui. Svarbus mano šeimai, artimiesiems, draugams. Tačiau jis svarbus ir kitu aspektu: nuo teisėjų sprendimo priklausys, ar nebeliks galimybių rengti panašius, teisiniais dalykais pridengtus politinius perversmus kitose šalyse“, - kalbėjo R. Paksas.

Politikas pabrėžė, jog jis nesibylinėja su Lietuva, bet siekia įrodyti, kad tuometinės valdžios sprendimai jo atžvilgiu buvo neteisėti ir neteisingi. „Paksas yra ne prieš Lietuvos valstybę, bet prieš tuometinį valdžios klaną, organizavusį ir įvykdžiusį perversmą nušalinant žmonių teisėtai išrinktą valstybės vadovą. Lietuvos valstybė ir Lietuvos valdžia yra du skirtingi dalykai, nepaisant to, kaip gerai ji apie save galvotų“.

R. Pakso byla Europos žmogaus teisių teisme kelia didžiulį susidomėjimą. Dalyvauti viešame teismo posėdyje iš anksto užsiregistravo beveik 300 piliečių. Šiais metais panašus susidomėjimas buvo tik nagrinėjant bendrovės „Jukos“ ieškinį.

„Teismo posėdis Strasbūre tik dar kartą patvirtino mano įsitikinimus, kad žmogus niekada neturi bijoti ginti savo teises. Būkime atkaklūs ir visada siekime savo tikslo iki galo“, - sakė Europos Parlamento narys ir partijos Tvarka ir teisingumas lyderis R. Paksas.

Kontaktinis asmuo:

Romas Jankauskas

Informacijos centro vadovas

Partija Tvarka ir teisingumas

+370 614 09800

spauda@tvarka.lt

www.tvarka.lt

Priedas Nr. 2. 2010 m. balandžio 28 d. R. Pakso interviu

Rolando Pakso interviu jo oficialioje internetinėje svetainėje www.paksas.eu.

Rolandas Paksas: „Žmogus niekada neturi bijoti ginti savo teises“

2010-04-28

Trečiadienį, balandžio 28 d. Strasbūro žmogaus teisių teismo Didžioji kolegija imasi nagrinėti Europos Parlamento nario, partijos Tvarka ir teisingumas pirmininko, Prezidento Rolando Pakso ieškinį dėl pažeistų piliečio teisių apribojant politiko galimybes būti išrinktu atstovauti Lietuvos žmonių interesus šalies valdžios institucijose. Bylos sprendimo išvakarėse - trumpas interviu su ne vieną mėnesį didelį žmonių pasitikėjimą turinčiu politiku.

Šiandien Strasbūro Žmogaus teisių teisme prasideda bylos „Paksas prieš Lietuvą“, kaip skambiai ją įvardija žiniasklaida, viešas klausymas. Po jo bus priimtas sprendimas dėl Jūsų kaip piliečio ir politiko pažeistų teisių atstatymo. Praėjo šešeri metai po perversmo. Kaip manote, ar trimfuos teisingumas?

Pirmiausiai noriu pasakyti, kad Paksas niekada neketino, neketina ir ateityje nežada bylinėtis su Lietuva. Tiesiog tokia yra teisminė formuluotė. Ir mano ieškinys, ir byla yra ne prieš Lietuvos valstybę, bet prieš tuometinį valdžios klaną, organizavusį ir įvykdžiusį perversmą nušalinant žmonių teisėtai išrinktą valstybės vadovą. Lietuvos valstybė ir Lietuvos valdžia yra du skirtingi dalykai, nepaisant to, kaip gerai ji apie save galvotų. Tikiu, kad teisingumas trimfuos.

Prieš trejus metus buvo skrydis lėktuvu aplink pasaulį. Svarbus įvykis. Sunkus ir pavojingas kelias namo. Šiomis dienomis tarsi baigiasi kone septynerius metus trukęs skrydis link teisingumo. Koks jausmas apima šiomis akimirkomis - įtampa, jaudulys, nuovargis, džiaugsmas?

Aplink pasaulį gali apskristi ir grįžti namo, ištiesti kojas prie židinio. Kova už teisybę, ko gero, yra skrydis, kuris trunka visą gyvenimą. Neslėpsiu, teismo sprendimas, atstatantis mano pažeistas teises, man yra labai svarbus. Ir kaip žmogui, ir kaip politikui. Svarbus mano šeimai, artimiesiems, draugams.

Sprendimas svarbus ir kitu aspektu. Nuo teismo sprendimo ne tik priklauso, ar bus atstatytas teisingumas vienoje konkrečioje byloje. Nuo teisėjų sprendimo priklausys, ar nebeliks galimybių rengti panašius, teisiniais dalykais pridengtus politinius perversmus kitose šalyse.

Tačiau svarbiausia, ką norėčiau pasakyti: žmogus niekada neturi bijoti ginti savo teises. Būkime atkaklūs ir siekime savo tikslo iki galo. Na, o koks jausmas? Viltis ir tikėjimas teisingumu yra tas jausmas, į kurį atsiremami, žmonės kuria pasaulį žmonėms.

Kalbino: Mantas Butkus

Rolandas Paksas yra Europos Parlamento narys, partijos Tvarka ir teisingumas pirmininkas

Priedas Nr. 3. 2011 m. sausio 6 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai

2011-01-16 15:01

Rolandas Paksas: „Starsbūro teise atstatytas Lietuvoje pamintas teisingumas“

"Europos žmogaus teisių teisme Starsbūro teise šiandien atstatytas Lietuvoje pamintas teisingumas. Antikonstitucinis 2003-2004 metų sąmokslas žlugo. Sumaištis ir tamsos metai baigėsi", - taip EŽTT sprendimą dėl pažeistų pilietinių ir politinių teisių atstatymo įvertino Europos Parlamento narys, partijos Tvarka ir teisingumas pirmininkas, Prezidentas Rolandas Paksas.

Šiandien Strasbūre įsikūrusio Europos žmogaus teisių teismo Didžioji kolegija paklebė sprendimą R. Pakso byloje. Jame sakoma, kad Lietuvos valdžios priimti sprendimai, ribojantys teisę R. Paksui dalyvauti rinkimuose, pažeidė Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvenciją.

Paklaustas apie savo tolesnę politinę karjerą po palankus teismo sprendimo, R. Paksas sakė, kad apie konkrečius veiksmus kol kas kalbėti anksti.

"Pirmiausiai reikia atidžiai išstudijuoti sprendimą, tačiau galiu pasakyti, kad ir kaip partijos pirmininkas, ir europarlamentaras sieksiu tiesioginės demokratijos Lietuvoje, radikalių ekonominių ir politinių reformų bei politinės korupcijos išnaikinimo. Koks bus postas siekiant šių dalykų – ne tiek ir svarbu", - kalbėjo politikas.

R. Pakso vertinimu, po teismo sprendimo atsiranda pakankamai prielaidų ir galimybių rimtai ištirti į neva teisės rūbus įvilktą prezidentinį perversmą. "Kaip žmogus sąmokslininkams aš jau seniai atleidau, bet kaip pilietis manau, kad tie įvykiai turi būti nuodugniai ištirti ir įvertinti, kad tai niekuomet negalėtų pasikartoti", - sakė politikas.

R. Paksas už paramą ir palaikymą visus tuos ilgus bylinėjimosi metus dėkojo šeimai ir artimiesiems, bendražygiams ir visiems šalies žmonėms.

"Nuoširdus ačiū šeimai, ypač sūnui Mindaugui, artimiesiems, bendražygiams, tūkstančiams šalies piliečių ir kiekvienam atskirai už palaikymą ir paramą. Norėčiau visus paraginti niekada nepasiduoti, ginti savo teises ir laisves. Niekada nebijokime ginti savo, savo artimuosius, savo bendruomenę, tautą ir valstybę", - kalbėjo "tvarkiečių" lyderis, Prezidentas R. Paksas.

Kontaktinis asmuo:

Romas Jankauskas

Partijos Tvarka ir teisingumas informacijos centro vadovas

Tel.: 8 52691617

spauda@tvarka.lt

Šį pranešimą per "BNS Spaudos centrą" paskelbė Romas Jankauskas, EP nario R. Pakso padėjėjas. BNS už pranešimų spaudai turinį neatsako

Priedas Nr. 4. 2011 m. sausio 6 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai

ELTA už šio pranešimo turinį ir kalbą neatsako.

2011-01-07 12:35

Juozas Imbrasas: Baltą sniegą juodais pelenais gali pavadinti tik A. Kubilius

„Visą Lietuvą užklojusį baltą sniegą vadinti juodais pelenais gali tik tokios lakios fantazijos žmogus kaip dabartinis Lietuvos premjeras. Laikyti laimėjimu aiškų ir nedviprasmišką Europos žmogaus teisių teismo sprendimą, kad Lietuva pažeidė Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir privalės pakeisti teisės aktus, yra mažų mažiausiai absurdiška“, - sakė partijos Tvarka ir teisingumas pirmininko pavaduotojas, Europos Parlamento narys Juozas Imbrasas.

Politiko manymu, baimė atsakyti už savo veiksmus 2003-2004 metais, kai A. Kubilius aktyviai dalyvavo verčiant R. Paksą, būtent ir pagimdė dabartinio premjero frazę apie tai, kad Prezidentas pralaimėjo.

„Tuometinis Seimo narys A. Kubilius buvo vienas iš aktyviausių komisijos, rengusios dokumentus šalies vadovo nušalinimui, narių. Matyt, bijodamas tautos rūstybės ir atpildo, jis visus ir bando įtikinti, kad balta yra juoda“, - kalbėjo J. Imbrasas.

Politikas sako, kad premjeras kuo greičiau turėtų grįžti į Lietuvą ir įsitikinti, kokios spalvos sniegas iš tiesų yra. „Ir ne tik - turėtų kuo greičiau eiti jo kasti. Nesuprantu, kiek gi galima Sicilijoje, kuri žinoma kaip mafijos žemė, būti. Nebent mūsų Vyriausybės vadovas ten stažuojasi“, - ironizavo J. Imbrasas.

Kontaktinis asmuo:
Romas Jankauskas
Informacijos centro vadovas
Partija Tvarka ir teisingumas
+370 614 09800
spauda@tvarka.lt
www.tvarka.lt

Priedas Nr. 5. 2011 m. sausio 10 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai

R. Paksas: „Paneigdamas Konstitucinio teismo sprendimą, Strasbūro teismas paneigė apkaltą“

2011-01-10

„Paneigdamas Konstitucinio teismo sprendimą, Strasbūro teismas paneigė apkaltą. Ši buvo grindžiama būtent Konstitucinio Teismo išvadomis ir priimtais sprendimais. Siekdama teisingai įgyvendinti Europos žmogaus teisių teismo sprendimą, LR Vyriausybė pirmiausiai privalo peržiūrėti ir tinkamai įvertinti visą apkaltos proceso teisėtumą. Čia prasideda Strasbūro bylos ištakos, nuo čia turėtų prasidėti ir tos bylos pabaiga“, - sakė partijos Tvarka ir teisingumas pirmininkas, Prezidentas Rolandas Paksas, komentuodamas įvairius svarstymus dėl Lietuvos Vyriausybės veiksmų įgyvendinant politikui ir Lietuvos žmonėms palankų Europos žmogaus teisių teismo sprendimą.

Strasbūre įsikūręs žmogaus teises ginantis teismas praėjusią savaitę priėmė sprendimą, kuriuo konstatavo, kad Lietuvos valdžia, draudama R. Paksui dalyvauti rinkimuose, pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją. Ši konvencija garantuoja visuomenės teisę į laisvus rinkimus.

„Jeigu Lietuvos valstybės pareigūnai iš tiesų gerbia žmogaus teises ir pagrindines laisves, tai jokių diskusijų dėl Lietuvos piliečių teisės į laisvus rinkimus, jau nekalbant apie naujus apribojimus, net negali būti“, - įsitikinęs R. Paksas.

Politiko teigimu, turint omenyje, kad daugelis aktyvių tuometinio perversmo dalyvių ir šiandien turi pakankamai valdžios ir galių, būtų naivu tikėtis, kad jie stengsis operatyviai įgyvendinti Europos žmogaus teisių teismo sprendimą.

„Sprendimai sudaryti ekspertų grupes, įvairiais komisijas bei panašūs pasvarstymai kaip tik rodo, kad bus bandoma įvairiais būdais paneigti paties Strasbūro teismo sprendimo esmę, bet siekiama įvelti visuomenę į diskusijas dėl detalių“, - sakė „tvarkiečių“ lyderis, Europos Parlamento narys R. Paksas.

Politikas pabrėžė, kad Europos žmogaus teisių teismo sprendimas tik dar kartą parodė, kad kiekvienas pilietis turi būti ryžtingas, niekada nebijoti ginti savo teises ir laisves, savo artimuosius, tautą ir valstybę.

Partija Tvarka ir teisingumas

Priedas Nr. 6. 2011 m. sausio 11 d. partijos „Tvarka ir teisingumas“ pranešimas spaudai

Dėl Strasbūro teismo sprendimo įgyvendinimo R. Paksas inicijuoja tarptautinę teisės ekspertų grupę

2011-01-11

Partijos Tvarka ir teisingumas pirmininkas, Prezidentas Rolandas Paksas svarsto galimybes dėl Europos žmogaus teisių teismo sprendimo įgyvendinimo Lietuvoje konsultuotis su nepriklausomais teisės ekspertais bei žmogaus teisių gynėjais ir nudaryti nepriklausomą darbo grupę teismo sprendimui įgyvendinti.

„Stebint šiandieninės valdžios ir kai kurių politikų norą ieškoti įvairiausių būdų kaip kuo ilgiau vilkinti Strasbūro teismo sprendimo įgyvendinimą Lietuvoje, be to, stipriai abejodamas, kad vyriausybės pasamdyti ekspertai bus nešališki, svarstau galimybę kreiptis į tarptautinius, žmogaus teisių gynimo srityje dirbančius teisės ekspertus ir inicijuoti tarptautinės darbo grupės teismo sprendimui įgyvendinti sudarymą“, - sakė politikas.

R. Pakso teigimu, sudarius tokią instituciją, jis ketina kreiptis į Lietuvos Vyriausybę, prašydamas į darbo grupę deleguoti ir jos atstovą.

„Minėta darbo grupė iš tiesų be jokio politinio angažuotumo, atvirų ar paslėptų politinių interesų galėtų išnagrinėti ir įvertinti visus teisės aktus ir rasti geriausią sprendimą, kaip įgyvendinti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje įtvirtintą principą užtikrinti visuomenei teisę į laisvus rinkimus“, - kalbėjo R. Paksas.

Politiko teigimu, darbo grupėje jau sutiko dalyvauti teisės ekspertai, profesoriai Saulius Arlauskas ir Alfonsas Vaišvila, buvęs Tarptautinio prisiekusiųjų arbitražo instituto Europos skyriaus prezidentas Eugen Salpius.

Partija Tvarka ir teisingumas

Priedas Nr. 7. 2011 m. sausio 11 d. LR Seimo nario V. Mazuronio pranešimas spaudai

2011.01.11 11:04

Seimo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ seniūno V. Mazuronio pranešimas: apgautas konstitucinių dvasių, Konstitucinis Teismas gina savo nuodėmingą kūną

2011 m. sausio 11 d. pranešimas VIR

2011 metų sausio 10 dieną išplatintas Konstitucinio Teismo (jeigu tai visų Konstitucinio Teismo teisėjų nuomonė) pareiškimas nuoširdžiai stebina. Jame kalbama apie Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 metų sausio 6 dienos sprendimo įgyvendinimą. Paprastai ilgai ir skrupulingai nagrinėjantis kiekvieną savo pasakytą žodį ar sprendimą šiuo atveju Konstitucinis Teismas reagavo žaibiškai.

Pareiškimo esmė tvirta ir vienareikšmė. Tiek Konstitucinio Teismo išvada Seimui Prezidento Rolando Pakso apkaltos procese, tiek vėlesnis konstitucinės priesaikos instituto aiškinimas yra teisingas ir paslėptas pačioje Konstitucijoje, todėl vienintelis kelias įvykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą Prezidento Rolando Pakso byloje yra keisti Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Nejaugi iš tiesų taip? Nejaugi beveik dvidešimt metų Lietuvos valstybė gyvena vadovaudamasi Konstitucija, kuri prieštarauja Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai (Konstitucija – vientisas dokumentas, todėl prieštarauja ne atskiri straipsniai, o visa Konstitucija) ir niekas to nematė? Nejaugi Konstitucijos kūrėjai ir Tauta, priimdama šią Konstituciją 1992 metų spalio 25 dienos referendume siekė pažeisti žmogaus teises ir pagrindines laisves? O gal viskas yra ne taip?

Kodėl nepanagrinęjus galimybes, jog klydo Konstitucinio Teismo teisėjai ir jo pirmininkas Egidijus Kūris, kai remdamasis Konstitucijos dvasiomis, pateikė tokį konstitucinės priesaikos instituto aiškinimą? Juk Konstitucijos tekste tokio išaiškinimo nėra ir niekada nebuvo.

Apkaltos procesas Prezidentui Rolandui Paksui vyko akivaizdžios politinės konfrontacijos ir negailestingos politinės kovos fone. Du iš trijų kaltinimų, kuriais remiantis Konstitucinis Teismas priėmė sprendimą, jog Prezidentas Rolandas Paksas sulaužė priesaiką ir pažeidė Konstituciją, žlugo ir yra oficialiai paneigti Lietuvos Respublikos teisinių institucijų (dėl vieno kaltinimo nutrauktas ikiteisminis tyrimas, dėl kito priimtas išteisinamasis Aukščiausiojo Teismo sprendimas). Kaltinimas dėl pilietybės suteikimo J. Borisovui, kuris šiandien sėkmingai gyvena ir dirba Lietuvoje, irgi turi ryškų politinį kvapą, ypač Prezidento A. M. Brazausko bei Prezidento V. Adamkaus suteiktų šimtų pilietybių fone.

Taigi ką norėjo pasakyti Konstitucinis Teismas, paskelbdamas pareiškimą dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 metų sausio 6 dienos sprendimo? Manau, kad Konstitucinis Teismas šiuo pareiškimu bando ginti savo suterštą mundurą bei buvusio Konstitucinio Teismo pirmininko Egidijaus Kūrio ir jo konstitucinių dvasių prarastą garbę ir orumą.

Kuo ilgiau mes sąžiningai ir atvirai neįvertinsime buvusios apkaltos Prezidentui Rolandui Paksui aplinkybių ir rezultatų, kuo ilgiau mes neišdrišime oficialiai įvardinti, kas iš tiesų vyko tada, apkaltos metu, tuo daugiau panašių pareiškimų ar ekspertų komisijų, kurių tam, kad būtų paslėpta tiesa, mums reikės. Tuo ilgiau bus ir grubiai pažeidinėjamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos I skirsnio 2 straipsnis: "Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenas priklauso Tautai".

Taigi Tauta ir tik Tauta, mes visi, galime ir turime spręsti ir apsispręsti, kokios valdžios mes norime, o kokios ne, kokiais politikais mes pasitikime, o kokiais ne. Jokios konstitucinės ar kitokios dvasios, jokie politiniai išskaičiavimai, premjerai ar ekspertai negali šios teisės atimti iš Tautos.

Iš esmės tai ir patvirtino Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 metų sausio 6 dienos sprendimas.

Seimo frakcijos "Tvarka ir teisingumas" seniūnas Valentinas Mazuronis

Kontaktinis asmuo:

Seimo frakcijos „Tvarka ir teisingumas“ seniūnas Valentinas Mazuronis

Šį pranešimą per "BNS Spaudos centrą" paskelbė Lina Žilytė, LR Seimo kanceliarija. BNS už pranešimų spaudai turinį neatsako

Priedas Nr. 8. 2010 m. balandžio 28 d. žinių laidų temų, jų eiliškumo ir trukmės lentelė

Naujiena / įvykis	Anonsas	Naujienu / įvykiu eiliškumas													Pastabos
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	
Į Škotiją išvykusi moteris įtariama žudžiusi savo naujagimius	TV3 1	TV3 (2:39)													
UAB „Vilniaus vandenys“ vadovų korupcijos skandalas	TV3 2 LRT 1		LRT (2:12)	TV3 (2:15)	LRTV (1:00)										
Iš Šilutės teismo pabėgo antrankiais surakintas įtariamasis	TV3 3														Kriminaluose (0:27)
Kauno pedofilijos byla perduodama nagrinėti Kauno apylinkės teismui	LRT 4		TV3 (0:42)			LRTV (0:43)						LRT (1:51)			
LR Seimo audito komiteto ekskursija į Premjero rezidenciją	LRTV 2 LRT 2			LRTV (5:25)	TV3 (2:17)		LRT (2:35)								
Aukštos degalų kainos Lietuvoje ir „Orlen“ kainodara	LRTV 3					TV3 (2:06)	LRTV (4:57)								LRT Verslo rubrikoje (3:27)
Premjero abejonės dėl naujo kandidato į kultūros ministrus D. Staponkaus									TV3 (0:46)						
Protestas prieš gegužės 9 d. karo veteranų eitynes										TV3 (2:22)					
Užsienio naujienos: A.Mockus – kandidatas į Kolumbijos prezidentus											TV3 (0:47)				
Užsienio naujienos: Sandra Bullock skyrybos												TV3 (0:23)			
Užsienio naujienos: Graikijos problemos							TV3 (0:53)								
NATO generalinio sekretoriaus susitikimas su D. Grybauskaite						LRT (1:47)		TV3 (0:28)							
R.Pakso bylos nagrinėjimas Europos žmogaus teisių teisme	LRTV 1	LRTV (5:27)													
LR Seimo komisijos sudarymas Premjero patarėjų veiksmai tyrimui		LRT (3:17)	LRTV (4:32)												
Sacharuko ir L. Karaliaus apkaltą nagrinėjanti komisija prašo pratęsti terminą								LRTV (1:00)							
Užsienio naujienos: Rusija išslaptino Katynės žudynių dokumentus	LRT 3								LRT (3:01)	LRTV (2:56)					

A.Valinsko replikos D.Grybauskaitės atžvilgiu siūlymas nagrinėti VLKK										LRTV (0:59)					
STT atliko kratą Kauno miesto savivaldybės Energetikos skyriuje dėl galimo piktnaudžiavimo atliekant viešuosius pirkimus				LRT (0:18)											
Nuo gegužės 1 d. trumpinamos nacionalinio transliuotojo programos					LRT (3:46)										
M.Laurinkui bus mokama valstybinė signatarų renta									LRT (0:22)						
Užsienio naujienos: Nauji faktai apie Lenkijos prezidento lėktuvo katastrofą										LRT (1:31)					
Teikiama Ž. Povilionio kandidatūra į Lietuvos ambasadorius JAV											LRT (0:16)				
Teismas nutarė, kad „Sabonio klubas ir partneriai statiniai Kuršių Nerijoje turi būti nugriauti													LRT (0:24)		
Minima triukšmo prevencijos diena														LRT (2:06)	

Priedas Nr. 9. 2011 m. sausio 6 d. žinių laidų temų, jų eiliškumo ir trukmės lentelė

Naujiena / įvykis	Anonsas	Naujienu / įvykiu eiliškumas													Pastabos
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	
Europos žmogaus teisių teismo sprendimas byloje „R. Paksas prieš Lietuvą“	LNK, BTV, TV3	LNK (2:49) BTV (3:18) TV3 (3:50)													
Vyriausiojo prokuroro A. Kliunkos atsistatydinimas dėl skandalo bare	LNK, BTV		LNK (1:35) BTV (2:02) TV3 (2:51)												
Teisingumo ministro siūlymas numatyti priemokas už tam tikras medicinos paslaugas siekiant mažinti korupciją				LNK (1:46) TV3 (2:12)	BTV (1:42)										
Nustatyti du mirties nuo pandeminio gripo atvejai	BTV			BTV (2:21)	LNK (0:22)	TV3 (0:43)									
Pietų Nyderlanduose degė chemikalų gamykla							LNK (0:28)	BTV (0:21) TV3 (0:31)							
Stačiatikių pasirengimas Kalėdoms ir/arba Trijų karalių šventė										BTV (0:43) TV3 (0:25)	TV3 (0:50)				
Teroristas mėgino užgrobti iš Oslo į Stambulą skrendantį lėktuvą	BTV					LNK (1:03)	BTV (0:50)								
Vartotojų teisių apsaugos tarnyba sporto klubui skyrė baudą dėl rastų bakterijų mirus jo klientui	TV3				TV3 (1:50)					LNK (0:31)					
Tailende suimti rumunai, susiję su padirbtų Europos debetinių kortelių grupuote								LNK (0:31)	TV3 (0:34)						
Latvijoje paskelbta nepaprastoji padėtis dėl sutrikusio energijos tiekimo						BTV (0:24)									
Rusijos opozicija kaltina V.Putiną ir protestuoja prieš B.Nemcovo sulaikymą							TV3 (1:02)								
Indijoje apvirtus autobusui žuvo žmonės										BTV (0:19)					

Super kugeliu išrinktas A.Šedžius inicijavo MVVT ir Vaiko teisių apsaugos inspekcijos patikrinimą rinkimus organizavusiai kavinės savininkei											LNK (1:54)				
Palangoje dėl apsnigtų gatvių leidžiamas vienos krypties eismas											LNK (1:39)				
Teismas viena diena sutrumpino H.Daktaro suėmimo terminą	TV3										BTV (1:01)				LNK ir TV3 buvo kriminaluose
JAV benamis tapo pranešėju NBA sporto arenoje												LNK (0:48)			
Rumunijos raganos susirinko užkerėti prezidentą ir Vyriausybę dėl joms įvestų mokesčių												TV3 (1:02)			
Tailando zoologijos sode pristatyti su baltųjų tigrų palikuonys													TV3 (0:31)		
A.Valentaitė nepanoro atsiimti namų tvarkytojos įtariamai pavogtų daiktų	LNK														Kriminaluose (0:54)

Priedas Nr. 10. 2011 m. sausio 6 d. BTV žinių laidos analizė

Signifikantai	Tekstas	Laikas / tekstas	Laikas / vaizdas
R. Paksas (vaizdai iš spaudos konferencijos; pristatantis prierasas: europarlamentaras Rolandas Paksas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 2004 metais iš Prezidento posto per apkaltą pašalintas Rolandas Paksas geros nuotaikos. • Savo ruožtu Rolandas Paksas teigė sieksiantis galimybės dalyvauti 2012 metų Seimo rinkimuose. • Be to, Paksas svarsto, kad ši nutartis atveria galimybę siekti ir Prezidento posto. 	14 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeigu mes šiandien turim situaciją, kad man yra gražinta teisė dalyvauti rinkimuose, o Konstitucinis Teismas savo sprendimu buvo konstatavęs, kad iki gyvenimo pabaigos nei Seimas, nei referendumas negali atšaukti šito sprendimo. Ir dabar yra kalbama, kad reikės keisti Konstituciją, keisti įstatymus. Kas man gali uždrausti galvoti, kad ir kiti Konstitucinio Teismo sprendimai nėra analogiški. • Seimo narys realiai turi galimybę būti Seimo pirmininku. Seimo pirmininkas, nedalyvaujant Lietuvoj Prezidentui ar Prezidentei, automatiškai pavaduoja Prezidentą. 	50 s	99 s
Lietuva (pristatantis prierasas: Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teisme Elvyra Baltutytė)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • (pristatoma tarp teisės ekspertų, žr. žemiau) 	0 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Neatmetu tos galimybės, kad gali tekti prašyti Europos tarybos ministrų komiteto, kuris kontroliuoja sprendimų vykdymą, kad jis kreiptųsi Konvencijoje nustatyta tvarka į Strasbūro teismą, prašydamas išaiškinti, prašydamas konsultacinės išvados, kaip vykdyti tokį Teismo sprendimą. 	18 s	18 s

EŽTT	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Europos Žmogaus Teisių Teismas Strasbūre nusprendė, kad Lietuva pažeidė Europos žmogaus teisių konvenciją. Esą nuolatinis ir neatšaukiamas draudimas Rolandui Paksui galėti būti renkamam į parlamentą yra neproporcingas. • Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad Lietuva pažeidė Rolando Pakso teises. Esą po apkaltos jam pritaikytas draudimas kandidatuoti į parlamentą yra neproporcinga priemonė. Paksas žada jau kitąmet siekti tapti Seimo nariu. Teisės ekspertai aiškinasi, ar teks keisti Konstituciją arba įstatymus, kad Paksas galėtų dalyvauti rinkimuose. • Europos Žmogaus Teisių Teismas anksčiau buvo atsisakęs svarstyti Pakso pašalinimo iš Prezidento pareigų procesą ir draudimą vėl pretenduoti į Prezidento postą. 	21 s	0 s
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>	0 s	
KT	<i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i>	0 s	4 s
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>	0 s	
Trečiosios šalys (pristatantis prierašas: politikos apžvalgininkas Valdas Vasiliauskas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Politikos apžvalgininkai teigia, kad Konstitucinis Teismas peržengė savo kompetenciją. 	4 s	26 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Iš tikrųjų tai yra radikalus lūžis, nes iki šiol Lietuvoje Konstitucinis Teismas buvo neapskundžiamas, virš jo Lietuvoje buvo tik dangus. O dabar pasirodo, kad šitas Teismas yra kaip ir visi teismai – klysta ir net pažeidinėja Žmogaus teisių konvenciją. Tai vadinasi, pažeidinėja ir teisingumą. 	26 s	
Trečiosios šalys (pristatantis prierašas: Teisės instituto vyresnysis mokslo darbuotojas Petras Ragauskas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bet teisės ekspertai teigia, kad Rolandas Paksas šiuo sprendimu automatiškai neatgavo teisės būti renkamas į Seimą. Neatmetama, kad po šio sprendimo gali tekti keisti ir Konstituciją. 	10 s	23 s

---

Signifikanto komunikacija:

- Savaiame Rolandui Paksui tai nesuteikia jokių teisių. Tai yra tik įpareigojimas, tam tikras imperatyvas mūsų Seimui išspręsti problemą. O žiūrint į tai, ką galėtų pats Seimas padaryti, aš asmeniškai matau du variantus. Vienas variantas – pakeisti Konstituciją. Kitas variantas – atsisakyti mūsų narystės Žmogaus teisių konvencijos signatarių tarpe.
-

Priedas Nr. 11. 2011 m. sausio 6 d. LNK žinių laidos analizė

Signifikantai	Tekstas	Laikas / tekstas	Laikas / vaizdas
R. Paksas (vaizdai iš spaudos konferencijos ir archyvo; pristatantis prierasas: nušalintas prezidentas Rolandas Paksas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rolandas Paksas švenčia pergalę prieš valstybę. Įrodęs, kad jam iki gyvenimo galo uždraudus kandidatuoti į Seimą buvo pažeistos jo teisės, Paksas skelbia dalyvausiantis kitąmet vyksiančiuose rinkimuose į parlamentą. Jis taip pat sako, kad jei vienas Konstitucinio Teismo sprendimas buvo klaidingas, tokie pat klaidingi galėjo būti ir kiti, lėmę jo apkaltą ir nušalinimą iš prezidentų. • Rolandas Paksas iš Prezidento posto už priesaikos sulaužymą ir šiurkštų Konstitucijos pažeidimą nušalintas prieš beveik septynerius metus. Nuo tada jis siekia įrodyti savo nekaltumą ir grįžti į aukščiausią valstybės postą. 	33 s	80 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Man yra gražinta teisė dalyvauti rinkimuose, o Konstitucinis Teismas savo sprendimu buvo konstatavęs, kad iki gyvenimo pabaigos nei Seimas, nei referendumas negali atšaukti šito sprendimo. Ir dabar yra kalbama, kad reikės keisti Konstituciją, keisti įstatymus. Kas man gali uždrausti galvoti, kad ir kiti Konstitucinio Teismo sprendimai nėra analogiški? 	30 s	
Lietuva (pristatantis prierasas: Lietuvos atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme Elvyra Baltutytė)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos atstovė Europos žmogaus teisių teisme sako, kad Teismui užkliuvo, kad dalyvauti rinkimuose į Seimą Paksui buvo uždrausta iki gyvenimo galo. • Lietuvos atstovė sako, kad į Žmogaus teisių teismą gali tekti kreiptis išaiškinimo, kaip ilgai Paksui galima drausti dalyvauti rinkimuose. • Pažeidimu įvardytas iki gyvos galvos Paksui skirtas Konstitucinio teismo draudimas. 	14 s	19 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tiesioginių kokių nors pasekmių pareiškėjui toks Teismo sprendimas nesukelia. Visų pirma, Lietuvoj dabar turės būti nutarta, kaip įvykdyti tą sprendimą, tai yra, pašalinti pažeidimo priežastis. Ir, na, preliminariai žiūrint, tikėtina, kad reikės galbūt keisti Konstituciją. 	20 s	

EŽTT	<i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i>	0 s	16 s
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>	0 s	
KT	<i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i>	0 s	0 s
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>	0 s	
Trečiosios šalys: (pristatantis prierašas: konstitucinės teisės ekspertas Vaidotas Vaičaitis)	<i>Žiniasklaidos komunikacija:</i> • Teisininkai sako, kad Žmogaus teisių teismo sprendimas Lietuvoje kelia dideles teises problemas.	5 s	23 s
	<i>Signifikanto komunikacija:</i> • Yra du keliai. Reiškia, kadangi čia eina kalba apie Konstitucinio Teismo nutarimą, tai arba... Vienas kelias - arba Konstitucinis Teismas pats galėtų kažkada reinterpretuoti savo nutarimą, sakykime, šiuo atveju, kažkiek skirtingai. Arba reiktų keisti Konstituciją jau numatant konkrečius apribojimus asmenims, pašalintiems iš pareigų po apkaltos proceso.	28 s	
Trečiosios šalys (pristatantis prierašas: politologė Jūratė Novagrockienė)	<i>Žiniasklaidos komunikacija:</i> • Politologai tvirtina, kad palankus Teismo sprendimas net ir dabar didelė paspartis Paksui ir jo partijai savivaldos rinkimuose.	6 s	9 s
	<i>Signifikanto komunikacija:</i> • Grižtant į tą patį galbūt lietuvišką kontekstą, kur už nuskriaustuosius balsuojama labiau negu už tokius nenuskriaustuosius, va čia yra iš tikrųjų, galbūt, didelė parama pačiai partijai ir lyderiui.	11 s	

Priedas Nr. 12. 2011 m. sausio 6 d. „Lietuvos ryto TV“ žinių laidos „Reporteris“ analizė

Signifikantai	Tekstas	Laikas / tekstas	Laikas / vaizdas
R. Paksas (vaizdai iš spaudos konferencijos ir archyvų; pristatantis prierasas: pašalintas prezidentas Rolandas Paksas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Beveik prieš septynerius metus iš Prezidento posto pašalintas Rolandas Paksas ruošiasi kelti sparnus į Seimą. • [žurnalistė rodoma gyvai] Rolandas Paksas išklaustyti Teismo sprendimo į Strasbūrą nevyko. Žinios jis laukė Vilniuje. Partijos „Tvarka ir teisingumas“ būstinėje Paksą sveikino bendrapartiečiai. • Konstituciją sulaužęs Rolandas Paksas Teismo sprendimą vadina Trijų karalių dovana ir didžiule pergale. • Paksas neslepia, kad jo tikslas – ne Seimo nario kėdė, o Prezidento. • 2004-aisiais Paksas po balsavimo Seime pašalintas iš Prezidento pareigų, kurias ėjo kiek daugiau nei metus. Seimas patvirtino visus tris kaltinimus Paksui. Pripažinta, kad jis šturkščiai pažeidė Konstituciją ir sulaužė priesaiką, nes Jurijui Borisovui neteisėtai už finansinę ir kitokią paramą suteikė Lietuvos pilietybę. Sąmoningai leido savo finansiniam rėmėjui suprasti, kad teisėsaugos institucijos tiria jo veiklą. Pasinaudodamas Prezidento pareigomis siekė proteguoti jam artimų privačių asmenų turtinius interesus. Vėliau priesaiką sulaužiusiam Paksui uždrausta eiti bet kokias pareigas, kur reikia prisiekti. Šiuo metu Paksas dirba Europos parlamente. 	53 s	153 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Šiandien yra sprendimas – pažeista Žmogaus teisių konvencija, ir šitas sprendimas yra privalomas Lietuvai. Ir aš tikiuosi, kad jis bus atkeistas. Neskubinkime įvykių – pagyvensim, pamatysim. • Ką aš darysiu? Šiandien ką aš darysiu? Šiandien važiuosiu į Konarskio turgelį nupirksiu gėlių, parvešiu žmonai. Tai – pirmas dalykas, ką aš padarysiu. Antras dalykas, tai padėkosiu bendražygiams, kurie iš tikrųjų visą laiką stovėjo petys prie pečio. Trečias dalykas, dalyvausiu dvyliktų metų Seimo rinkimuose ir mūsų partija nugalės. • Nu, sudėstykim bent keletą straipsnių iš mūsų Konstitucijos. Bent keletą straipsnių. Nu, bent vienintelį straipsnį. Seimo narys realiai turi galimybę būti Seimo pirmininku. Seimo pirmininkas, nedalyvaujant Lietuvoj Prezidentui ar Prezidentei, automatiškai pavaduoja Prezidentą. Ar aš atsakiau Jums į klausimą? 	66 s	

Lietuva (pristatantis prierasas: Lietuvos atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme Elvyra Baltutytė)	<i>Žiniasklaidos komunikacija:</i>			
	<ul style="list-style-type: none"> • (pristatoma kaip teisės ekspertų, žr. žemiau). • Neatmetama, kad Lietuvai teks prašyti Strasbūro teismo išaiškinimo, kaip įgyvendinti Teismo nutarimą. Tokiu atveju, procedūros užtruktų ir Paksas nespėtų dalyvauti 2012-ųjų metų rinkimuose. 	9 s		
	<i>Signifikanto komunikacija:</i>			
	<ul style="list-style-type: none"> • Konkrečių kažkokių pasekmių iš karto čia ir dabar toks pažeidimo konstatavimas nesukelia pareiškėjui. Aš manau, visų pirma Lietuvoje turėtų būti sprendžiama, kaip įvykdyti tą sprendimą, koku būdu tą neproporcingumą pašalinti. 	13 s	14 s	
EŽTT (rodant EŽTT pastatus arba teisėjus nėra pristatančių prierasų)	<i>Žiniasklaidos komunikacija:</i>			
	<ul style="list-style-type: none"> • [bėganti eilutė: „už tai, kad Lietuva pažeidė R. Pakso teisę, balsavo 14 teisėjų iš 17“] Tokią viltį jam suteikė Europos žmogaus teisių teismo Didžioji kolegija. Ji nusprendė, kad neproporcinga iki gyvenimo galo Paksui drausti būti renkamam į įstatymų leidybos instituciją, tai yra parlamentą. 	12 s	16 s	
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>		0 s	
KT	<i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i>		0 s	0 s
	<i>Signifikanto komunikacija: -</i>		0 s	
Trečiosios šalys (kalbant Juozui Imbrasui, nėra pristatančio prieraso)	<i>Žiniasklaidos komunikacija:</i>			
	<ul style="list-style-type: none"> • <...> Paksą sveikino bendrapartiečiai. 	0 s	6 s	
	<i>Signifikanto komunikacija:</i>			
	<ul style="list-style-type: none"> • Dabar mes atsiraitysim rankoves ir – pirmyn. 	2 s		

Trečiosios šalys (pristatantis prierasas: teisininkas Vaidotas Vaičaitis)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tačiau teisininkai sako, kad Pakso pergalė nėra tokia jau didelė. Teismas nevertino nei apkaltos proceso, nei galimybės grįžti į Prezidento postą. [bėganti eilutė: „Siekė prisiteisti 2,2 mln. Lt“] Atmestas ir prašymas atlyginti turtinę ir neturtinę žalą. Paksas siekė iš Lietuvos prisiteisti 50 tūkst. eurų neturtinės ir apie 600 tūkst. eurų turtinės žalos. • [bėganti eilutė: „Teks keisti įstatymus arba Konstituciją“] Sutrikę teisininkai pripažįsta kol kas nežinantys, kaip įgyvendinti Strasbūro teismo nutarimą. Manoma, kad gali tekti Konstituciją. Kiti tikina, kad to daryti nereikės – užteks pataisyti įstatymus. 	27 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Europos žmogaus teisių teismas jokių būdu hierarchine prasme nėra aukštesnis teismas negu Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Konstitucinis Teismas yra laisvas interpretuoti Lietuvos Respublikos Konstituciją taip, kaip jie supranta, kokia ji yra. 	20 s	
Trečiosios šalys (pristatantis prierasas: Socialdemokratų frakcijos narys Vytenis Andriukaitis)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kai kurie politikai mano, kad Teismo sprendimas nebūtinai atvers Paksui kelią tapti Seimo nariu. 	4 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Konstitucinio Teismo sprendimas dėl Pakso priesaikos sulaužymo galioja. Taip pat Konstitucinio Teismo nuostata, kad asmuo, sulaužęs priesaiką, negali dar kartą prisiekti, taip pat galioja. Šitokiu atveju tik pasyvi teisė atstatyta. Paksas gali būti renkamas, bet jis negali prisiekti. 	18 s	18 s
Trečiosios šalys (pristatantis prierasas: politologas Lauras Bielinis)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • [bėganti eilutė: „Teismo sprendimas padės gauti daugiau balsų?“] Tačiau anot politologų, Europos žmogaus teisių teismo įteiktu koziriu „Tvarka ir teisingumas“ tikrai pasinaudos savivaldos rinkimuose. 	6 s	34 s

---

Signifikanto komunikacija:

- [kalbintas telefonu, rodoma jo nuotrauka] Labai nesudėtinga yra išeksponuoti šį sprendimą kaip, na, sakykime, sprendimą dar kartą patvirtinti apie tai, kad Paksas ir visa jo politinė jėga yra neteisingai apkaltinti. Tai yra, sukurtą neteisingai nuskriaustų politikų aureolę. [jaučiamas montažas – iškirpta dalis komentaro] Bet rinkimuose nieks nesidomės detalėmis ir iš tikrųjų, rinkimų metu, ko gero, ši partija panaudos maksimaliai tą išteisinimo efektą. 34 s

Priedas Nr. 13. 2011 m. sausio 6 d. LRT žinių laidos „Panorama“ analizė

Signifikantai	Tekstas	Laikas / tekstas	Laikas / vaizdas
R. Paksas (vaizdai iš spaudos konferencijos ir archyvų; R. Paksui kalbant nėra pristatančio prieraišo)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rolandas Paksas yra pirmasis Europos istorijoje iš posto atstatydamas prezidentas. Jį per apkaltą pašalino Seimas po Konstitucinio teismo sprendimo, kad Paksas šiurkščiai pažeidė Konstituciją, kai suteikė Lietuvos pilietybę verslininkui Jurijui Borisovui už šio duotą finansinę paramą ir leido verslininkui suprasti, kad dėl jo teisėsaugos institucijos atlieka tyrimą bei klausosi jo pokalbių. 	20 s	86 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Šiandien važiuosiu į Konarskio turgelį, nupirksiu gėlių, parvešiu žmonai. Tai – pirmas dalykas, ką aš padarysiu. Antras dalykas, tai padėkosiu bendražygiams, kurie iš tikrųjų visą laiką stovėjo petys prie pečio. Trečias dalykas – dalyvausiu dvyliktų metų Seimo rinkimuose ir mūsų partija nugalės. O tada pagyvensim, pamatysim. 	22 s	
Lietuva	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Europos žmogaus teisių teismo sprendimas Lietuvai privalomas, tačiau mūsų valstybė pati spręs, kaip jį įgyvendinti. • Lietuvos Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teisme pabrėžia, kad Pakso reikalavimai yra patenkinti tik maža dalimi. Atmestas prašymas sugrąžinti jį į Prezidento pareigas bei atsisakyta priteisti beveik 200 tūkst. litų kompensaciją. 	20 s	0 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija: -</i></p>	0 s	

EŽTT (rodant EŽTT pastatus arba teisėjus nėra pristatančių prieraišų)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Europos žmogaus teisių teismas nusprendė, kad Lietuva pažeidė Europos žmogaus teisių konvenciją, kai visam gyvenimui uždraudė Rolandui Paksui būti renkamam į parlamentą. Už tai balsavo keturiolika iš septyniolikos Didžiosios kolegijos teisėjų. • Pagal šį protokolą mūsų valstybė yra įsipareigojusi organizuoti laisvus rinkimus, kurie garantuotų žmonių laisvę renkantis įstatymų leidžiamąją valdžią. Strasbūro teismas pareiškė, kad nuolatinis ir neatšaukiamas draudimas yra neproporcingas. Taip pat pabrėžė, kad savo apribojimais Lietuva yra išimtis Europoje. 	28 s	57 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • [skaitomas sprendimas prancūziškai, vertimas į lietuvių k.] Buvo pažeistas pirmojo protokolo 3 straipsnis, kai buvo paneigta ieškovo galimybė kelti savo kandidatūrą Seimo rinkimuose. 	13 s	
KT (rodant KT posėdį arba teisėjus nėra pristatančių prieraišų)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kad už priesaikos sulaužymą ir Konstitucijos pažeidimus atstatydingas Prezidentas Rolandas Paksas niekada negalės būti renkamas nei Prezidentu, nei Seimo nariu, prieš šešerius metus nusprendė Konstitucinis teismas, o parlamentas vėliau įteisino tai įstatymais. • Tiesiogiai Konstitucijoje nėra parašyta, kad priesaiką sulaužęs žmogus nebegali vėl prisiekti. • Dabar jau baigęs Konstitucinio teismo pirmininko kadenciją Egidijus Kūris nekomentuoja nei Strasbūro žmogaus teisių teismo sprendimo, nei savo kolegų kritikos. 	28 s	58 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • [archyvas: KT sprendimo skaitymas] Asmuo, kuris buvo išrinktas Lietuvos prezidentu, davė tautai Respublikos Prezidento priesaiką, po to ją sulaužė ir šitaip šiurkščiai pažeidė Konstituciją, ir už tai apkaltos proceso tvarka Seimo, tautos atstovybės, buvo pašalintas iš užimamų pareigų, pagal Konstituciją negali dar kartą prisiekti tautai, nes visada kiltų ir niekada neišnyktų pagrįsta abejonė dėl jo vėl duodamos priesaikos tikrumo ir patikimumo. • Konstitucijos raidės negalima aiškinti ar taikyti taip, kad būtų paneigiama Konstitucijos dvasia. Konstitucijos negalima aiškinti vien pažodžiui. 	31 s	

<p>Trečiosios šalys (pristatantis prierasas: Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas Stasys Šedbaras; citos prierasas: „Konstitucinis Teismas peržengė savo kompetenciją“)</p>	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas sako, inicijuos įstatymų pakeitimus, kurie apibrėš, kiek laiko po priesaikos sulaužymo politikas negali būti renkamas į Seimą. Jis nesiėmė prognozuoti, kokį terminą numatys parlamentarai ir kada įstatymai bus pataisyti. <hr/> <p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • [kalbintas telefonu, rodoma jo nuotrauka] Kada Konstitucinis teismas pasakė, jog Konstituciją pažeidęs ir priesaiką sulaužęs asmuo visam gyvenimui netenka tam tikrų politinių teisių, aš maniau, kad tai jau buvo peržengimas kompetencijos ir sukūrimas naujos normos. Na, nėra Konstitucijoje tokio teksto. Žinoma, norint visada ten galima surasti tam tikrą dvasią, bet aš maniau, kad tai buvo per griežta sankcija. Bent jau Žmogaus teisių teismas pritarė tai pozicijai, kad tai nėra proporcinga nuostata. 	<p>16 s</p> <hr/> <p>29 s</p>
<p>Trečiosios šalys (pristatantis prierasas: tarptautinės teisės ekspertas Dainius Žalimas; citos prierasas: „Teks ieškoti sprendimų“)</p>	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i> -</p> <hr/> <p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • [kalbintas telefonu, rodoma jo nuotrauka] Sprendimas reiškia tikrai vieną – kad teks svarstyti priemones, kaip užtikrinti asmens, nušalinto apkaltos proceso tvarka iš pareigų, teisę po tam tikro laiko vėl kandiduoti rinkimuose į parlamentą. 	<p>0 s</p> <hr/> <p>15 s</p> <p>15 s</p>
<p>Trečiosios šalys (rodomas teisininkas Vaidotas Vaičaitis, tačiau kalbant nenurodytas pristatantis prierasas)</p>	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Teisininkai diskutuoja, ar nereikės ir Konstitucijos keisti, kad Paksas galėtų būti renkamas į Seimą. Tada vargiai būtų spėta iki 2012-tųjų. Be to, jie teigia, kad Strasbūras neatvėrė Paksui kelio dalyvauti Prezidento rinkimuose. <hr/> <p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tai čia galimi tik du keliai: arba kažkada Konstitucinis teismas pats gali reinterpretuoti savo nutarimą, arba galima keisti Konstituciją ir, sakykime, įrašyti kažkokią nuostatą konkrečiai, sukonkretinti, sakykime, teises arba ribojimus tų asmenų, kurie buvo atleisti po apkaltos. 	<p>14 s</p> <hr/> <p>22 s</p> <p>22 s</p>

Priedas Nr. 14. 2011 m. sausio 6 d. TV3 žinių laidos analizė

Signifikantai	Tekstas	Laikas / tekstas	Laikas / vaizdas
R. Paksas (vaizdai iš spaudos konferencijos ir archyvų; pristatantis prierasas: europarlamentaras Rolandas Paksas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Už priesaikos sulaužymą iš prezidentų nušalintas Rolandas Paksas atgijo. Sakosi sulaukęs tokio Europos žmogaus teisių teismo sprendimo, kuris – lyg Trijų karalių dovana. Sulaukęs Strasbūro teismo išaiškinimo, Paksas jau planuoja politinę karjerą. Spėjama, kad teisės dalyvauti Seimo rinkimuose Paksui gali tekti palaukti dar kelerius metus. 	12 s	123 s
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Iš tikrųjų, tai yra didelė Trijų karalių dovana ir aš visiems ir kiekvienam iš jų labai dėkoju už tą paramą, kurią jaučiau tą 81 mėnesį nuo įvykio, kai savo logišką seką turėjo prasidėjęs antikonstitucinis sąmokslas ar perversmas Lietuvoj. Dalyvausiu 12-tų metų Seimo rinkimuose ir mūsų partija nugalės. O tada pagyvensim – pamatysim. Seimo narys realiai turi galimybę būti Seimo pirmininku. Seimo pirmininkas, nedalyvaujant Lietuvoje Prezidentui ar Prezidentei, automatiškai pavaduoja Prezidentą. 	43 s	
Lietuva (pristatantis prierasas: Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teisme Elvyra Baltutytė)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Vyriausybės atstovė Europos žmogaus teisių teismui Paksą pataiso: esą Strasbūro teisėjai jo neišteisino, nepripažino, kad jis esą nesulaužė priesaikos ir Prezidento posto neteko neva neteisėtai. Tokių Pakso skundų teisėjai nenagrinėjo. Teismas pasisakė tik dėl to, kad Paksui taikomas draudimas dalyvauti Seimo rinkimuose yra per griežtas. Tačiau Vyriausybės atstovė sako, kad tokie Pakso planai nerealūs, nes Lietuvos įstatymų keitimas gali užtrukti. Pašnekovė neatmeta, kad to paties Strasbūro teismo gali tekti prašyti išaiškinimo, kaip įgyvendinti iš dalies Paksui palankų sprendimą, nes neaišku, kokios trukmės draudimas dalyvauti Seimo rinkimuose yra priimtinas. 	39 s	31 s

	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Teismas vertino tik tai, ar tas ribojimas būti išrinktu į parlamentą yra proporcingas ir pripažino, kad vis dėlto, na, visam laikui numatytas apribojimas negalėtų būti laikomas proporcingas. • Automatiškai kažkokios teisės būti išrinktam bent jau artimiausiuose Seimo rinkimuose tikrai jam neatsiranda po šito Teismo sprendimo. • Aš tikrai manau, kad laiko atims nemažai, nes čia gali būti sudėtinga nuspręsti tiek Lietuvai, tiek Europos tarybos ministrų komitetui, kaip šį sprendimą vykdyti. 	32 s
EŽTT	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i></p> <hr/> <p><i>Signifikanto komunikacija: -</i></p>	0 s 20 s
KT	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija: -</i></p> <hr/> <p><i>Signifikanto komunikacija: -</i></p>	0 s 0 s
Trečiosios šalys (pristatantis prierašas: Teisės instituto tarybos narys Petras Ragauskas)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Teisės specialistai sako, kad dėl Strasbūro teismo sprendimo galimi du keliai: arba Seimas turi keisti Konstituciją ir įstatymus, arba pats Konstitucinis Teismas turėtų koreguoti savo išaiškinimą dėl Pakso likimo. <p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nes visi kiti variantai reiškia ar vienoki, ar kitoki pažeidimą, o tai yra... Nieko nedarymas, pavyzdžiui, tai reikštų pažeidimą Konvencijos. Kita vertus, kaip girdėjau kažkas jau sakė, kad reikia paprasčiausiai pakeisti rinkimų įstatymus, tai irgi būtų pažeidimas, šiuo atveju, mūsų Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo nutarimo, todėl, kad Konstitucinio Teismo nutarimas galioja. 	11 s 18 s 19 s

Trečiosios šalys (pristatantis prierašas: politikos apžvalgininkas Gintaras Aleknonis)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Spėjama, kad teisės dalyvauti Seimo rinkimuose Paksui dar gali tekti laukti kelerius metus. • Kai kurie politologai sako, kad Pakso populiarumo šiandieninis Teismo sprendimas nepadidins. 	11 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tie, kurie gerbia ir myli jį, tie toliau gerbs ir mylės. Tie, kurie matė jame išdaviką, ir toliau matys išdaviką. Tik tai bus panaudota, mano supratimu, propagandai. Propagandai ta prasme, kad visur bus sakoma, kad „štai Strasbūro teismas pripažino, kad Lietuvos teismo sprendimas buvo neteisingas“. 	17 s	7 s
Trečiosios šalys (kalbama apie politikus, tačiau rodoma archyvinė medžiaga su R. Paksu lėktuve ir nėra jokio pristatančio prierašo)	<p><i>Žiniasklaidos komunikacija:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguodami į Strasbūro teisėjų sprendimą, politikai atsakomybės kratosi ir sako, kad visi sprendimai dėl Pakso rėmėsi Konstitucinio Teismo išaiškinimais, todėl ir, jų nuomone, dabar šis teismas turi pasakyti, ką daryti toliau. 	12 s	
	<p><i>Signifikanto komunikacija: -</i></p>	0 s	0 s

Priedas Nr. 15. Pusiau standartizuoto žvalgomojo tyrimo interviu klausimynas

1. Įvykis bendrame naujienų kontekste.

Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi? Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo?

2. Oficiali abiejų Teismo pusių komunikacija žiniasklaidoje.

2.1. Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje?

2.2. Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje?

3. Priešingų nuomonių balansas, žiniasklaidos pozicija ir objektyvumas.

3.1. Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Jei taip, kuriuose reportažuose / laidose / televizijose tai pajutote ir kurie buvo vyraujantys? Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti?

3.2. Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?

3.3. Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas? *(tyrimo metu šis klausimas buvo užduotas vėliau, ne šioje grupėje)*

4. Įsimintinas vaizdas, garsas ir tekstas.

4.1. Kurie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą Jums labiausiai įsiminė? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte?

4.2. Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kaip ją pakomentuotumėte?

4.3. Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieros / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją?

5. Auditorijos suvokimas, tolimesnė komunikacija ir įtaka politinei realybei.

5.1. Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Jo priešininkai? Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs? Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę?

5.2. Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo?

5.3. Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas?

Priedas Nr. 16. Pusiau standartizuoto tyrimo interviu klausimynas

1. Žiniasklaidos naudojamos priemonės reikšmių kūrimui ir rėmo formavimui.

- 1.1. Jūsų nuomone, kokias priemones naudodama žiniasklaida turi galimybę specialiai ar nesąmoningai įtakoti žinutės perskaitymo būdą ir kurti papildomas reikšmes?
- 1.2. Kaip keliais sakiniiais apibūdintumėte su R. Pakso byla susijusio įvykio visuomenei (plačiosioms masėms) matomą „paveikslą“? Kokie bruožai, veikėjai, herojai ir jų savybės jam yra būdingi? Kurie yra ryškiausi? Ką identifikuotumėte kaip „blogietį / -čius“, ką – kaip „gerietį / -čius“ šiame paveiksle? Kokia pagrindinė šio paveikslo idėja? Kokios vertybės čia vaizduojamos? Kokios problemos ryškiausios? Ar šis paveikslas keitėsi koku nors laikotarpiu?

2. Įvykis bendrame naujienų kontekste.

- 2.1. Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Kas tai lėmė? Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi? Kodėl? Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo? Kas tai lėmė?

3. Oficiali abiejų Teismo pusių komunikacija žiniasklaidoje.

- 3.1. Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?
- 3.2. Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

4. Priešingų nuomonių balansas, žiniasklaidos pozicija ir objektyvumas.

- 4.1. Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Kodėl? Jei taip, kuriuose reportažuose / laidose / televizijose tai pajutote ir kurie buvo vyraujantys? Kas tai lėmė? Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti? Kas tai lėmė?
- 4.2. Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kas lėmė jų pasirinkimą? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?
- 4.3. Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas? Kuris kanalas ar žiniasklaidos atstovas buvo labiausiai pro-paksiškas ir kuris – anti-paksiškas?

5. Įsimintinas vaizdas, garsas ir tekstas.

- 5.1. Kurie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą Jums labiausiai įsiminė? Kodėl? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte? Kodėl?
- 5.2. Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kodėl įsiminė? Kaip ją pakomentuotumėte? Kodėl?
- 5.3. Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieros / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją? Kodėl įsiminė? Galbūt Jums įsiminė kurių nors pašnekovų kalbos manieros / tonas / mimika / gestai? Kodėl įsiminė?

6. Auditorijos suvokimas, tolimesnė komunikacija ir įtaka politinei realybei.

- 6.1. Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Kas tai lemia? Jo priešininkai? Kas tai lemia? Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs?

Kodėl? Gal galėtumėte suformuluoti sakinį, nusakantį esmę, kuri įstrigs R. Pakso šalininkų / priešininkų auditorijai? Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę? Kodėl?

- 6.2. Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo? Kodėl?
- 6.3. Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas? Kodėl?

Priedas Nr. 17. Politinės komunikacijos eksperto interviu pagal žvalgomąjį klausimyną (prieš 2011 m. vasario mėn. savivaldybių tarybų rinkimus)

Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Kalbant ir prieš teismo sprendimą, ir po jo. Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi?

Na, prieš sprendimą, tai iš tikrųjų man atrodė, kad žinios apie būsimą posėdį buvo, na, tarsi viena iš daugelio žinučių, nelabai išskiriama. Tiesiog, kad rutiniškai ateina ta data, kada bus sprendžiama. O po posėdžio, kada įvyko sprendimas, didžioji dalis žiniasklaidos pirmom dienom iš tikrųjų tą faktą, kad vienu iš aštuonių punktų jis buvo išteisintas, išviešino kaip įspūdingą, netikėtą ir tokiu būdu, na, žadantį daug įvairiausių emocijų dalyką. Ten įvairiai buvo kalbama, bet pirmos dienos buvo toks emocinis smūgis visuomenei per tas žinutes. Kitų žinių atžvilgiu, iš tikrųjų, ypač anonsas kai būdavo, tai man susidėjo vaizdas, kad buvo svarbiausia žinutė anonse. *Po teismo sprendimo?* Jo, po teismo.

Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo? Ar jis išaugo?

Taip, ženkliai iš tikrųjų. Iki teismo – rutina, vienas iš šimto ir panašiai, o po teismo – ypač pirmom dienom – tai yra pirmas įvykis, kuris, na, pretenduoja į savotišką, jeigu ne į skandalą, tai kažkokį išskirtinės žinios. *Ir konkurentų neturėjo tą dieną?* Iš esmės pirmom dienom neturėjo.

Kalbant apie oficialią komunikaciją, kiek jos buvo galima stebėti? Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje?

Prieš teismo sprendimą jie buvo atsargūs. Jie iš tikrųjų, na, tokia, iš tikrųjų jų kalbėjimas, kiek aš atsimenu, buvo daugiau susietas su tokiu, na, tikėjimu, kad jie laimės ir abejone tuo pačiu. Po to sprendimo tas vienintelis išteisinimo punktas buvo traktuojamas kaip visiškos pergalės punktas, kad Lietuva pralaimėjo absoliučiai. Čia iš Pakso pusės. Antra žinia, kuri taip pat ėjo iš Pakso pusės ir iš jo paties lūpų netgi, ji buvo siejama jau ne konkrečiai su pergale, o su tolimesnėmis atsiveriančiomis galimybėmis apie jo tapimą Seimo nariu, Seimo pirmininku ir taip toliau, ir panašiai. Ir trečia žinutė, kuri ėjo šiek tiek pavėluota, atitolinta, bet irgi iš jų pusės, tai buvo žinutė apie jų partijos reikšmingumą.

Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje?

O kalbant apie priešininkus, iš tikrųjų, dalis jų kalbėjo apie tai, kad ši problema susiveda į teisinius aspektus, tai yra, bandė neutralizuoti ir parodyti ją objektyviai, tarsi tai nėra politinė diskusija, tai yra tiesiog teisinės kolizijos sprendimo sąlyga, kur dabar reikės taisyti įstatymą. Kita dalis žinučių iš oponentų pusės buvo žinutė apie tai, kad Paksas perlenkė lazda, bet kažkaip neskambėjo, kad iš tikrųjų yra ne taip. Tai susiorientavo ir galų gale stipriau pradėjo kalbėti, oponuoti Pakso pretenzijoms jau kažkur trečioje – ketvirtoje dienoje, man taip pasirodė.

Kiek žiniasklaidoje buvo galima suvokti tą oficialią poziciją?

Iš tikrųjų žiniasklaida išviešino labai ryškiai, bet, mano galva, žiniasklaida daugiau išryškino ne tai, kad kažkokia nedidele dalimi buvo suklysta, o tai, kad buvo klaida, kurią dabar reiks taisyti. Tokiu būdu susidarė įvaizdis, kad iš tikrųjų visos problemos susietos su Paksu ir buvo klaida. Bet tai irgi buvo kažkur dvi-trys dienos, po to vėlgi žiniasklaida persiorientavo ir pabandė objektyviai pasižiūrėti.

Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Ar buvo balansas, ar kažkurie – labiau?

Na, čia reikia laike pažiūrėti. Sakykime tą pačią dieną, man susidarė įspūdis (tą pačią, kai buvo paskelbtas sprendimas), kad iš esmės visą eterį užėmusi yra Pakso pozicija: Paksas laimėjo prieš Lietuvą, Lietuva „susimovė“ ir taip toliau. Tačiau sekančią dieną jau buvo subalansuota ir pakankamai... nors ir labai ryškiai atrodė Paksas su savo pretenzija toliau tęsti kovą ir laimėti čia rinkimus ir panašiai, ir atrodė ryškiai priekaištai politinei valdžiai iš žiniasklaidos pusės, bet jau žiniasklaidoje po truputėlį ėmė kilti ir kitokie argumentai, kurie į trečią dieną subalansavo. Jau trečioje dienoje, mano galva, buvo lygsvara.

O kas tai lėmė? Ar jiems reikėjo susirasti ekspertus ir pasikalbinti?

Iš dalies galbūt reikėjo ekspertų, nors žiniasklaida – pakankamai dinamiška, ji gali per pusę valandos susirasti ekspertus. Kita vertus, man atrodo, kad (*paskambino telefonas*)... Iš tikrųjų žiniasklaida labai greitai gali mobilizuoti komentarus, bet man susidarė vaizdas, kad žiniasklaidai buvo komerciškai netgi naudinga pirmas dienas pavaryti štai tokią emocinę bangą, nes, na, tai savotiškai pritraukia dėmesį į tuos leidinius arba į tas programas, kurios tą skelbia.

O kalbant apie skirtingas žiniasklaidos priemones / kanalus / reportažus / laidas, galbūt tarp jų pastebėjote tokių, kur vyravo Paksas ar jo priešininkai?

Na, iš tikrųjų matėsi, net pirmomis dienomis. Išties, sakykime, „Lietuvos ryto“ grupė – ir kanalas, ir laikraštis, ir jiems priklausančios kitos žiniasklaidos priemonės – iš tikrųjų bandė minimaliai parodyti tą pergales aspektą ir jau sekančią dieną prasidėjo savotiški kritikos pirmieji pabandymai, kurie dar po dienos buvo labai stiprūs. „Lietuvos televizija“ pabandė neutraliau pažvelgti, tai yra iš juridinės pusės pakomentuoti šį reiškinį. Na, o kitos televizijos, netgi pateikdamos šio reiškinio komentarą kaip juridinę koliziją, vis dėlto bandė dramatiizuoti. Kuri iš jų labiau propaksiškai atrodė, aš jau čia nepasakysiu.

Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu?

Taip.

Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?

Man sunku kalbėti, nes nelabai žiūriu. Šiek tiek aš atkreipiau dėmesį į tai, kad buvo kalbinamas Tvarkos ir teisingumo lyderis, kuris labai kategoriškai kalbėjo ir čia viskas aišku su juo.

O kalbant apie ekspertus, kurių žiniasklaida prašė komentuoti?

Tiesą sakant, aš nieko nežiūrėjau, nes man buvo viskas aišku.

Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas?

Mano galva, LRT, nes jie pasistengė būti neutralūs, jie parodė eiga, konstatavimus visus ir pabandė išvengti to emocinio vertinimo. Tiesiog taip neutraliai išsakyti, kas įvyko, kokie rezultatai ir kas, mano galva, buvo pirmą dieną netgi labai sveika, be specialistų komentarų. Jie atsirado po to. Ir vėlgi tie komentarai buvo tokio labiau teisinio pobūdžio. Net ir pirmą dieną, kai buvo daugiausia Pakso šalininkų komunikacijos, LRT atrodė objektyviausiai.

Gal vis dėlto, iš to, kiek žiūrėjote, Jums įsiminė kažkokie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte?

Žinių reportažuose man įsiminė kaip visada įspūdingai pateikiama Pakso pozicija paties jo lūpomis. Kad „štai, aš laimėjau“, geras vaizdas ryžtingo žmogaus ir ryžtinga, aiški kalba „aš laimėjau ir

dabar aš dar pasistengsiu čia laimėti“. Vienu žodžiu, įvairiais žodžiais jis demonstravo ryžtingumą laimėti. **Žiniasklaida tai perteikė?** Taip. **Tą vaizdą?** Taip.

Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kaip ją pakomentuotumėte?

Kadangi aš mažai žiūrėjau... Mazuronio kalbėsenoje pagrindinis tonas, ko gero, buvo tonas, kuriuo jis išreiškė, na, savotišką panieką tai jėgai, kuri „nuvertė“ Paksą. Arba toms jėgoms. Parodydamas, kad jos „susimovė“ galutinai. Jis netiesiogiai, o kartais ir tiesiogiai tą sakė, kad viskas dabar apsisvers. Žurnalistų tarpe tai daugiau buvo na, toks kvietimas atkreipti dėmesį į išpūdingą dalyką.

Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieros / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją?

Žurnalistų tikrai aš neįsidėmėjau.

Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Jo priešininkai? Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs?

Aš manau, jiems įstrigs Pakso ir jo šalininkų kalbėseną, nes iš tikrųjų tai, ką jie sakė, na, pažadino tas pozicijas, nuo kurių jie neatsisakė yra. Tiesiog jie jas savotiškai nustumė į pakraštį savo sąmonės, nes nematė galimybės grįžimui Pakso. Dabar savotiška viltis suformuota, kad jų dvasios lyderis gali grįžti.

O gal pamėgintumėte suformuluoti konkretų sakinį, kuris jiems galėtų apibūdinti visą esmę?

Va būtent tas Pakso pasakymas, kad jis gali grįžti ir jo aplinkos kalbėjimas, kad ko gero, jis dar taps Seimo pirmininku.

Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę?

Manau, bus rodomi vaizdai, kaip pergalingai Paksas eina į spaudos konferenciją prie to stovo, nes ten jis, taip sakant, hitleriškai...

Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo?

Aš manau, dabar bus pasistengta (ir tas vykdoma po truputį), iš vienos pusės, pabandyti įvelti visą šią koliziją į teisinių aiškinimų rutiną, kurių bus labai daug ir po truputį jų pastoviai yra. Iš kitos pusės, politiškai neutralizuoti tą ryškų išpūdį, kuris yra susiformavęs, parodant, kad tai yra labai nedidelė pergalė, kad iš tikrųjų netgi grįžimo sąlyga yra santykinė, nes neaišku, kaip ji, ir panašiai. Juolab, kad netgi komentarai apie tai, kad Vyriausybė nežino, kada tai bus ir taip toliau, vėlgi parodymas, kad Vyriausybė delsia su tais sprendimais ir greičiausiai tik per pusę metų apsispręs, kaip daryti ir panašiai... Jau tai savotiškai yra nukreipta į tos pirmos dienos emocijos sužlugdymą.

O Pakso ir jo šalininkų komunikacija yra griežtai nuosekli, demonstruojanti ryžtą pasinaudoti gautu rezultatu ir pasiekti galutinę pergalę Seime. **O koks santykis su galima priešininkų komunikacija, kalbant apie teisinę koliziją? Kokia būtų paties Pakso reakcija į tokią komunikaciją?** Tiesą sakant, nėra. Aš kol kas nemačiau, kad būtų tiesiogiai kalbama apie tas visas vingrybes. Kalbama yra ne apie realius žingsnius, kuriuos reikės padaryti teisėjams, Seimui ir pan., o kalbama apie tai, kad Paksas laimėjo ir jis dar laimės.

Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas?

Na, trumpu laikotarpiu – tai čia rinkimai į savivaldą. Aš manau, iš tikrųjų tai, dabar kas yra kalbama, yra nukreipta tiesiogiai į savivaldos rinkimus ir tai leis mobilizuoti didesnę rinkėjų Pakso šalininkų naudai. Kiek? Tai pamatysime. O toliau reikės keisti taktikas. Dabar kalbėti apie tolimesnius strateginius kalbėjimus būtų sudėtinga, nes labai svarbu yra laimėti pakankamai vietų

čia. *Apie Seimą jau buvo užsiminta...* Buvo, ne kartą. Buvo nužymėtas tikslas, bet strateginio kalbėjimo, kuris būtų planingai vykdomas, dar nesimato. Bent jau man.

Priedas Nr. 18. Politinės komunikacijos eksperto interviu

(po 2011 m. vasario mėn. savivaldybių tarybų rinkimų)

Jūsų nuomone, kokias priemones naudodama žiniasklaida turi galimybę specialiai ar nesąmoningai įtakoti žinutės perskaitymo būdą ir kurti papildomas reikšmes?

Kalbant apie žiniasklaidos rėminimo procesą, tai vyksta nuolatos. Bet koks žiniasklaidos sukuriamas turinys – žinutė, reportažas, tekstas, nuotrauka ar dar kažkas, yra rėminimo procesas. Priemonės... Na, nežinau, kaip įvardinti: viskas yra, visos priemonės. Ta prasme – bet kas. Bet kas yra rėminimas. Ir, aišku, skiriasi... Sakykime, mes kalbame apie laikraščius, ten yra rėminimas sudėtingesnis. Arba tiesiog mažiau išraiškos priemonių, mažiau išraiškos galimybių turintis rėminimas. Jeigu mes kalbame apie televiziją, ten yra tekstas, yra vaizdas, ir atsiranda daugiau galimybių. Net pateikiant tą patį tekstą, galima sukurti visiškai kitą kontekstą rodant vienus ar kitus vaizdus. ***Televizija, Jūsų manymu, tam dėkingiausia?*** Raiškiausia, sodriausia, sakykime. Na, daugiausiai gaunamos informacijos: vaizdas, garsas.

Kaip keliais sakiniais apibūdintumėte su R. Pakso byla susijusio įvykio visuomenei (plačiosioms masėms) matomą „paveiklą“? Kokia pagrindinė šio paveiklo idėja?

Aš matau... Tiesiog tai buvo koks nors aštuonioliktas paveikslas iš serijos, kuri prasidėjo 2003-iais, berods, metais ir tiesiog tai yra kaip tęsinys to pačio serialo. Tik dar viena nauja serija šiek tiek su kitu... Tik tie patys veikėjai. Jei pasižiūrėtumėte, kur atsiuntėte man (LTV neveikė, man atrodo, Lietuvos ryto – veikė)... Ten pasižiūrėjau, tai net komentavo tie patys žmonės: Vytenis Andriukaitis, Mazuronis, Paksas. Ta prasme, visiškai tie patys veikėjai. Aš manau, visuomenė mato tai lygiai taip pat: ta pati tema, tas pats siužetas vystosi toliau ir ne pabaiga.

Kokie bruožai, veikėjai, herojai ir jų savybės jam yra būdingi? Kurie yra ryškiausi? Ką identifikuotumėte kaip „blogietį / -čius“, ką – kaip „gerietį / -čius“ šiame paveiksle?

Matote, vėlgi čia yra... Tas pats įvykis jau labai suskaldęs visuomenę buvo. Aš manau, jau nuo 2004 metų dalis visuomenės mato vienus geriečius ir kitus – blogiečius, ir kita dalis visuomenės mato visiškai priešingai. Ir, sakykime, čia įvardinti vienareiškiškai, kas yra gerietis, kas yra blogietis, turbūt negalime. ***Geriečiai ir blogiečiai lieka tie patys tam tikrose visuomenės grupėse?*** Aš manau, aš manau... Ta prasme, tie, kurie tikėjo ir palaikė Rolandą Paksą 2004 metų visos tos apkaltos metu, tai jiems tiesiog dar vienas įrodymas ir pasakymas „na va, taip, jis iš tikrųjų kovojo prieš korumpuotą elitą, o (žodžiu) buvo sąmokslas surengtas ir pašalintas“. Tie, kurie netikėjo, sakykime, buvo kitoje barikadų pusėje, tiems vėlgi užtenka informacijos ir argumentų pasakyti, kad „tiesiog čia nieko nebuvo, na, tiesiog teismo sprendimas ne iki galo korektiškai suformuluotas ir viskas“.

Kokios vertybės čia vaizduojamos? Kokios problemos ryškiausios?

Na, problemą tai aš matau ten vieną. Kai paskelbė (ir aš tą tai tikrai atsimenu iš tos dienos), tarsi ir kilo, kad čia konstitucinė krizė ir nelabai kas galėjo iš karto... O ką toliau daryti? Ta prasme, užtruko laiko, kol atsirado kažkokie komentarai. Galiausiai Degutienė metė ant Vyriausybės, Vyriausybė metė kažkur kitur, kad čia kažkas, turi spręsti. Žodžiu, toks pasimetimas buvo, nežinojimas, ką daryti. Tai iš dalies galėjo būti naudinga Pakso pusei. Nes jie pakankamai tvirtai išėjo, sakė: „va, žiūrėkite, mes teisūs“.

Ar šis paveikslas keitėsi kokių nors laikotarpiu?

Na, tiesiog nepastebėjau. Tiesą sakant, nepasakyčiau, kad apie tai buvo viešojoje erdvėje pakankamai daug kalbama. Nes vėlgi, aš manau, kad ta pusė, kuri buvo suinteresuota po to šitą dalyką viešinti (kalbant apie Rolandą Paksą), jie gi nežinojo, koks bus sprendimas ir jiems buvo rizikinga labai užsukti viską. Nes jei paskui sprendimas būtų „nieko“, tai tada lieki tuščiomis rankomis ir prarandi paskutines kortas. Taigi aš manau, buvo toks laukimas, kas bus pasakyta. Ir tik tada, kai buvo toks rezultatas, kuris, na, toks... Na, bet čia jau reikėtų... Tegul teisininkai vertina. Bet ta prasme, vienaip ar kitaip tada jau atsirado galimybė daryti kažką toliau. ***Dinamika kažkokia***

buvo po rezultato paskelbimo? Taip, taip. Ir dėl to, aš manau, kad... Aš dabar pats galvoju, bandau prisiminti. Na, žinojau, kad vyksta tas procesas, bet kad apie jį būtų buvę kalbama daug, eskaluojama, kažkaip .. Arba aš kažką pražiūrėjau.

Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Kas tai lėmė?

Kaip minėjau, iki Teismo bent jau susidaro įspūdis, kad nebuvo. O po Teismo, Teismo paskelbimo dieną tai buvo *topic* 'as numeris vienas ir keletą dienų po to dar buvo. Paskui vėl, atrodo... Reikėtų pažiūrėti, kas toliau buvo. Pažiūrėti *headliner* 'ius, kas ten atsirado po to, kad tą „numeris vienas“ išstūmė iš laikraščių. Vėlgi, man atrodo, kad tai buvo kelių dienų tik karštas reikalas ir paskui tarsi jis nuėjo į antrą, trečią planą. Bent jau neliko tame žiniasklaidos eskaluojamame diskurse.

Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi? Kodėl?

Geras klausimas, kas buvo 2011 metų sausio... Kada ten, 6-tą ar 10-tą... Neatsimenu.

Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo? Kas tai lėmė?

Bent jau susidaro man toks vaizdas. **Kas lėmė pokytį?** Vėlgi, tai yra teismo procesas, taigi nebuvo tokios svarbos kaip Pakso atveju, kai kiekvieną dieną aprašinėdavo visus Konstitucinio teismo posėdžius. Ten buvo iš tikrųjų drama, bet, sakykime, įvykis buvo kito svorio. Čia, aš manau, žurnalistai laukė įvykio, rezultato, apie kurį gali kalbėti. Kai jis įvyko, tada ir buvo kalbama. Berods buvo informacija, kad bus skelbiamas tas sprendimas, prieš tai. Taigi tarsi irgi buvo sakoma, kad bus ir po to tik.

Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Man atrodo, ten buvo Pakso spaudos konferencija surengta, kuri.. Ko gero, jei išjungtum garsą, neatskirtum, ar 2004... Tie patys simboliai, vyksmas ir Paksas kažkaip nepasikeitęs per tuos metus. Bet net nežinau, sakykime... Aš manau, Paksas vis tik komunikuoja su savo rinkėjais truputį kitais kanalais. Ir jiems ten perdavė taip, kaip reikėjo perduoti ir taip, kaip norėjo perduoti. Ten jau įrėmino tą žinutę tikrai, kaip jiems reikėjo. O dabar kalbant apie oficialų, taip buvo... Buvo ta spaudos konferencija, duota medžiaga žurnalistams ir tie komentarai... Tradiciniai, aš manau, vėlgi. Niekuo per daug nesiskiriantys. Jei mes paimtumėme vėlgi tą patį komentarą iš karto po apkaltos ir dabar, tik datas ištrynus, aš manau, kad būtų sunkiai galima atskirti, kuriuo metu jis pasakytas. Na, jie pasakė tai, ką norėjo pasakyti. Bet čia vėlgi reikėtų žiūrėti, kaip skirtingos žiniasklaidos priemonės... Na, sakykime, Lietuvos ryto televizijos atvejis: ten buvo ir viena, ir kita pusė. Jie pasakė vieną, kita pusė pasakė kitą ir galiausiai žmonės kas ką norėjo, tas tą girdėjo. Bet kuriuo atveju, imkime kontekstą, kada tai įvyko. Tai buvo naudinga bet kuriuo atveju Pakso Tvarkos ir teisingumo pusei.

Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Aš kaip minėjau, man atrodė, kad ten buvo pasimetimas. Bent jau paskelbus. Ir man kažkaip užstrigo Degutienės atvejis, kad ji metė, kad „čia Vyriausybė turi aiškinti Žmogau teisių...“. O dabar iš Vyriausybės kas komentavo? Kubilius komentavo, bet ar tą pačią dieną? *Ne*. Akivaizdu, kad tada irgi buvo tam tikras pasimetimas ir tai tarsi, na, vėlgi galėjo sustiprinti to paties Pakso pusės

argumentus, kad „va, žiūrėkite, jie...“. Kaip žinote, dabar Vyriausybėje neaišku, kas yra atsakingas ir kas kalba Vyriausybės vardu, tai čia buvo, ko gero, vėlgi tas pats atvejis.

Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Kodėl? Jei taip, kuriuose reportažuose / laidose / televizijose tai pajutote ir kurie buvo vyraujantys? Kas tai lėmė? Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti? Kas tai lėmė?

Aš manau, čia reikėtų žiūrėti konkrečiai žiniasklaidos kanalus, nes vieni kanalai – vienaip, kiti kanalai – kitaip. Šiuo atveju, ką aš dabar peržiūrėjau (Lietuvos ryto reportažus), tai ten tarsi pateikti abiejų pusių komentarai, tačiau paties Jakilaičio pasakymai ir taip toliau.. Tarsi eina suprasti, kurią pusę jie palaiko. Tokie pasakymai kaip „Pakso sekama pasaka apie nekaltumą“ ir taip toliau.. Tai.. Aiškiai parodo poziciją būtent to žurnalisto ar tos žiniasklaidos priemonės. ***Viskas priklauso nuo kanalo pasirinkimo?*** Va nežinau, būtų įdomu pažiūrėti, ką pavyzdžiui Baltijos televizija šnekėjo. Ar, pavyzdžiui, kokios regioninės televizijos.

Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti? Kas tai lėmė?

Manau, taip, bent jau „lietryčio“ atveju, tai akivaizdžiai taip. *O be Lietuvos ryto?* Reikėtų žiūrėti. Neatsimenu. Tiesiog atsimenu, kad buvo tas, bet net neatsimenu, kurias žinias žiūrėjau. Žiūrėjau apie tai, bet ar „trioškėj“, ar LNK... ***Kalbant apie „Lietuvos rytą“, kas lėmė tokią poziciją?*** Na, jie nuosekliai laikėsi savo pozicijos nuo pat pradžių ir ji nekito visiškai. Akivaizdžiai buvo. ***Kas apskritai žiniasklaidoje lemia pozicijas?*** Daug kas lemia: interesai, interesų grupės, verslo interesų grupės, politinės interesų grupės, pažintys. Viskas lemia mūsų mažame krašte.

Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kas lėmė jų pasirinkimą? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?

Vertinu kaip seriale – aktorių nekeičia serija iš serijos, taip ir čia panašiai. Nes, na, bent jau „lietryčio“ atveju, aš dabar galvoju... Bet Mazuronį, ko gero, visi pasikalbino, Andriukaitį ar Sakalą. ***O kodėl jie buvo pasirinkti? Kaip senos istorijos dalyviai?*** Aš manau, iš vienos pusės, taip. Iš kitos pusės, pats Mazuronis šiaip jau yra Tvarkos ir teisingumo balsas, jis visą laiką yra kalbinamas ir, jei pažiūrėtumėte, daugiau nelabai yra kas kalbinamas tos partijos. Aiški jų pozicija, kas yra jų kalbėtojas. O jei kalbėtumėme apie Andriukaičio atvejį, jis – kaip dalyvis tų įvykių betarpiškas, nuo tada tapęs savotišku konstitucinės teisės žinovu. Visiškai logiška, kad tie žmonės abu kalbinami. Buvo tame pirmajame įvykių sukuryje, tarsi ir logiška, kad kalbini tuos pačius žmones, kad jie komentuotų. Nes tai yra tęsinys, o nepasiimi ką nors visiškai iš šono ir sakai „na, Butkevičiaus, dabar pakomentuok“. Nes jis tuo metu buvo eilinis partijos narys, ministras ar kas ten. Bet tikrai ne partijos pirmininkas ir tuo metu tikrai nesireiškė ta tema. ***Ką manote apie ekspertų parinkimą?*** Geras klausimas. Sakykime.. Bet, ko gero.. Na, iš etinės pusės, galėjo kalbinti... Galbūt ir bandė kalbinti, pavyzdžiui, tą patį Kūrį. Bet greičiausiai jis atsisakė komentuoti (aš taip įsivaizduoju) šitą dalyką, nes būtų kilęs, ko gero, didesnis dalykas, jei jis būtų pradėjęs aiškinti. *Žalimas buvo.* Čia galbūt mažiau reikšmės suteikčiau šiam dalykui. Galbūt čia nulemia tie kontaktai, kuriuos žurnalistai turi, sakykime, savo ekspertų grupių. Jei reikia komentarų teisiniu klausimu – vienam, jei reikia ekonominiu – skambina Gyliui ar dar kažkam. Ta prasme, aš manau, čia galbūt mažiau galima kažkokią tendenciją surasti.

Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas? Kuris kanalas ar žiniasklaidos atstovas buvo labiausiai pro-paksiškas ir kuris – anti-paksiškas?

Čia reikėtų peržiūrėti viską. Imti atvejį, peržiūrėti ir tada galima komentuoti. Nes, sakykime, „lietrytį“ aš pasižiūrėjau, bet sakyti, ar jis objektyviausiai, ar neobjektyviausiai... Čia jau reikia lyginti... Na, nelyginant.. Čia jau jūs turėsite atsakyti.

Kurie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą Jums labiausiai įsiminė? Kodėl? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte? Kodėl?

Aš dabar kai žiūrėjau, tai Pakso tas „labas“ tradicinis. Bet kai pradėjau žiūrėti, nesupratau, nes pagalvojau, kad čia 2004 metai, o čia, pasirodo, 2011. Nes lygiai taip pat buvo ir prieš tai. Lygiai tas pats erelis, nes sąmoningai tas daroma. Ta simbolika, ji – sąmoningai. Ji man ir įsiminė, iš tikrųjų.

Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kodėl įsiminė? Kaip ją pakomentuotumėte? Kodėl?

„Šizofrenija“ Vytenio Andriukaičio. Iš to, kai „teisinė šizofrenija“ susako komentare. Smagu. Na, šiaip, „konstitucinė šizofrenija“ toks smagus, na, šokiruojantis terminas. Tai va turbūt dėl to ir įsiminė. Kaip ir Pakso, man atrodo, per spaudos konferenciją pasakytas: „kas galėtų paneigti...“.

Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją? Kodėl įsiminė? Galbūt Jums įsiminė kurių nors pašnekovų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai? Kodėl įsiminė?

Jakilaitis, aš manau, akivaizdžiai parodė savo poziciją. Ir tekstu, ir ironija balse jaučiama. Na, kūno kalba – nežinau, jis ten pakankamai vienodas visą laiką, bet iš ironijos, iš teksto, iš tiesioginio teksto. Akivaizdžiai pozicija... Klausimų nekyla dėl Jakilaičio. Dėl kitų vėlgi reikėtų žiūrėti. Andriukaitis pakalbintas prieš filharmoniją, jei neklystu. Kažkaip keistai ir kuo susiję – nežinau. Šiaip pro šalį turbūt negaudė, vis tiek turėjo susitarti. Na, toks keistas rodymas, įrėminimas. Bet čia – detalės. Nemanau, kad čia reikia... Pakso spaudos konferenciją jie, man atrodo, pasidarė tokią, kokią norėjo pasidaryti. Mazuronis kur buvo kalbintas... Šiaip man atrodo, jį pasigavo bet kur, pasiruošęs kalbėti koridoriuose. O tie ekspertai, teisininkai kažkokie, man atrodo, savo darbo vietoje.

Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Kas tai lemia?

Čia reikėtų šnekėti, kaip... Jei mes būtumėme šnekėję prieš rinkimus, būtų vienaip, dabar jau akivaizdu, kad galime šnekėti apie rezultata. Na, akivaizdu buvo, kad likus mėnesiui ar kelioms savaitėms iki rinkimų tarsi atrodė, kad į Pakso rankas įdedami tam tikri koziriai, ar ne? Bet vėlgi, žiūrint į rezultatus, akivaizdu, kad „prapypplė“ rinkimus jie. Gerai, galima sakyti, Lietuvos mastu jie sumažėjo. Man atrodo, 30 vietų mažiau gavo. Na tvarkoje, sakykime, kad čia – savivaldos rinkimai, specifika. Galbūt žmonės tiesiogiai neasocijuoja Pakso su kokio nors Vilkaviškio ar Biržų „Tvarkos ir teisingumo“ skyriumi. Bet imkime, pavyzdžiui, Vilnių, kur tarsi yra tiesioginė asociacija Paksas – Vilnius: iš 14-kos penki, tai akivaizdus „prapylimas“ į vienus vartus. *O kodėl?* Geras klausimas. Vėlgi, aš manau, kad tarsi iš vienos pusės galima sakyti, kad jie neišnaudojo to kozirio, duoto į rankas. Žiniasklaida nutilo po to ir tarsi tolimesnėje rinkiminėje kampanijoje nebuvo. Bet aš darau prielaidą, kad jie jį naudojo savo kanalais taip, kaip jie visą laiką naudoja. Čia ne pirmi rinkimai, kai, atrodo, Paksas tarsi nedominuoja bendrame informaciniame lauke. Ir paskui – rezultatai superiniai. Bet akivaizdu, kad šįkart irgi nelabai suveikė. Iš vienos pusės, ko gero, galima sakyti, kad – būtent tie rinkimai, na, netiesioginis tas Paksas ir Tvarka ir teisingumas. Kažkoks vietinis skyrius, netiesiogiai projektuojamas tas ryšys. Tai viena priežastis galėtų būti. Nes, sakykime, jei tai būtų Seimo rinkimai, aš manau, jie ko gero tikrai būtų tą labiau išnaudoję. Kitas dalykas: šiaip tokios partijos dažniausiai eina bangomis, dabar yra atoslūgis.

Jo priešininkai? Kas tai lemia?

Čia tarsi gavosi, kai visi lieka patenkinti. Vieni sako, kad „va, mes nekalti, priėmė čia Paksas“ ir taip toliau – pasakė tik tą epizodą. Kiti sako „ne ne, jūs pažiūrėkite, kad buvo svarstyta tik bausmės atitikimas ir tik tas, o net niekas nesvarstė apie pačią apkaltos proceso teisingumą ar bausmės neteisingumą“, iš esmės – bausmės neteisingumą. Žodžiu, ir vieni turėjo argumentų sakyti, kad „na, mes... tarsi viskas tvarkoj“, ir kiti turėjo argumentų sakyti. Čia visai geras pavyzdys, tas tematinis

epizodinis rėminimas, kai vienas pasiima epizodą ir sako, kitas pasiima temą ir kalba aplinkui daug dalykų.

Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs? Kodėl? Gal galėtumėte suformuluoti sakinį, nusakantį esmę, kuri įstrigs R. Pakso šalininkų / priešininkų auditorijai? Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę? Kodėl?

Aš manau, kad kiekvienam įstrigs tai, ką jis turėjo. Nemanau, kad čia buvo kažkoks labai didelis... Galbūt buvo dalis žmonių, kurie neturėjo tvirtos nuomonės, bet, na, turėkime omenyje, kad šitas tęsiasi... Prisimenant 2004 metus, kur akivaizdžiai buvo visuomenė susiskaldžiusi ir ten nebuvo žmonių, kurie neturėtų nuomonės. Ten jau buvo aiškiai: čia arba čia. Aš manau, kad tas daugmaž... Tie blokai, tas aiškus pasiskirstymas, ko gero, išliko ir iki šių dienų. Na, gal buvo kažkokie plaukiojantys, kurie iš tokių mažesnių argumentų... Gal kažkokiai daliai žmonių, sakykime, tai galėjo turėti įtakos. Bet manau, didžiąjai daliai visuomenės – ten tai tiesiog pastiprinimas. Vieniems pastiprinimas, kad „va, iš tikrųjų jis nekaltas“. Kitiems pastiprinimas, kad „taip, ai, gal ten truputį teismas kažką ne iki galo suformulavo, bet esmės tai nekeičia.“

Kokia visuomenei informacija iš viso informacinio srauto galėjo užstringi? Klausimas geras, nežinau, visuomenė yra labai skirtingas dalykas, nes visuomenė yra kaimo bobutė ir aukštąjį išsilavinimą turintis žmogus. Akivaizdžiai tą girdimą tekstą visiškai kitaip suvokia. Bet kuriuo atveju, tai buvo, sakykime... Bent jau, jei mes kalbame apie Pakso pusę, tai buvo jiems tarsi... Jeigu mes net nekalbame apie tai, kad keisti kažkieno požiūrius ar nuomones, bet kuriuo atveju, jiems tai buvo geras būdas mobilizuoti savo rinkėjus, mobilizuoti savo elektoratą. Tarsi „va, mes nekalti ir kovokime dėl to, eikime, verskime tą supuvusį elitą ir įveskime vieną kartą tvarką ir teisingumą“. Nepavyko. Akivaizdu, kad nepavyko, rezultatai tą rodo. Nors prieš rinkimus bent jau atrodė, kad... Per visuomenės nuomonės apklausas rodėsi...

Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo? Kodėl? Ar tai bus eskaluojama?

Be jokios abejonės, be jokios abejonės. Dvylikti metai... Ta prasme, tai tikrai bus velkama ir aš manau, kad tas serialas tikrai dar nesibaigė, tęsime toliau. Ir net neabejoju, kad bus bandoma daryti pagrindiniu „Tvarkos ir teisingumo“ partijos Seimo rinkimų atributu ir šituo joti.

Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas? Kodėl?

Nežinau, čia konstitucinės realijos gali įtakoti, nes kaip suprantu, dabar viskas kabo toliau ore. Ir kaip ten šnekėjo... Gali dabar tęstis tris metus, svarstyti, ką toliau daryti. Taip ir įtakos.

Priedas Nr. 19. Žiniasklaidos atstovo interviu
(po 2011 m. vasario mėn. savivaldybių tarybų rinkimų)

Jūsų nuomone, kokias priemones naudodama žiniasklaida turi galimybę specialiai ar nesąmoningai įtakoti žinutės perskaitymo būdą ir kurti papildomas reikšmes?

Tos priemonės – tai įvairūs epitetai arba tam tikrų faktų pabrėžimai. Atitinkamai antraštėje, tame vadinamajame *lead'e*, arba pirmoje pastraipoje. Nes tarkime, kodėl vyksta kovos su politikais dėl pavadinimų (visada jos vyksta)? Pavyzdžiui, Pakso atveju, jei pridedi „nušalintasis prezidentas“, jis labai labai pyksta ir nuolat pabrėžia, kad čia, aišku, jis neteisėtai nušalintas ir panašiai. Jeigu tu pabrėži, kad „nušalintasis prezidentas padarė tą ir tą“ antraštėje ar kažkur, natūraliai atskleidi ir savo požiūrį ir formuoji tam tikra prasme kitoki požiūrį... skaitytojų požiūrį. Nors, aišku, tai yra tiesa. Tai yra faktų faktas ir niekada nepaneigtas. Vien iš tokių kažkokių atvejų... Plius, tarkime, su tokiais veikėjais kaip Uspaskichas ar Zuokas, visada primename, kad, pavyzdžiui, Uspaskichas buvo pabėgęs į Maskvą, kad slapstėsi nuo teisėsaugos ir panašiai, nors tai irgi yra faktai. Bet automatiškai, jie norėtų, kad jie būtų pamirštami tam tikram laikui praėjus, o mes visada juos primename ir tiesiog dėl to vyksta visokie pykčiai ir aš suprantu, kodėl politikai pyksta, bet tokia jų praeitis. ***O kodėl jūs tuos faktus primenate?*** Kartais, pavyzdžiui, skamba labai specifiskai. Pavyzdžiui, iš tų faktų susiformuoja labai įdomi žinutė. Pavyzdžiui, kai Paksas pareiškė, kad jis, turėdamas savų sumetimų, būtų balsavęs už Sacharuko ir Lino Karaliaus apkaltas, tai buvo iš tikrųjų įdomu pabrėžti, kad nušalintasis prezidentas būtų balsavęs už apkaltą. Ir, pavyzdžiui, dėl to Paksas atsiėmė reklamą iš mūsų.

Kaip keliais sakiniiais apibūdintumėte su R. Pakso byla susijusio įvykio visuomenei (plačiosioms masėms) matomą „paveikslą“? Kokie bruožai, veikėjai, herojai ir jų savybės jam yra būdingi? Kurie yra ryškiausi? Ką identifikuotumėte kaip „blogietį / -čius“, ką – kaip „gerietį / -čius“ šiame paveiksle? Kokia pagrindinė šio paveikslas idėja?

Be paties Pakso, nuolat yra įpinamas tam tikra prasme Konstitucinio teismo buvęs pirmininkas Kūris, kuris neva su... Na, aš, tiesą sakant, pati nemačiau, kur jis gėrė kavą su Steponavičiumi... Įsipina nuolat Paulauskas su komentavimais įvairiais. Dabar galvoju, kas dar... Įsipina periodiškai patys Tvarkos ir teisingumo partijos žmonės, kurie nuolat teigia, kad tendencingas buvo visas tas procesas ir panašiai. Bet kad kažkokie labai jau ten... Pakso rėmėjams jis vis tiek yra gerietis, nes jis turi tikrai stabilų elektoratą, kurį Vilniuje, aišku, sumažino, bet Lietuvos mastu vis tiek turi.

Kokios vertybės čia vaizduojamos? Kokios problemos ryškiausios?

Vertybės – ne, bet gal tame procese labai išryškėja, kad procesas gali būti tendencingas ir kad iš principo teisė yra politikos tąsa tam tikra prasme. Na, kad nėra taip, kad teisė jau išsprendžia konfliktą, kad realiai šito konflikto baigties kaip ir nėra. Tai tas nuolat eina ir eina. Ir vieni pasitiki Konstituciniu teismu, kiti nepasitiki. Man atrodo, kad, tiesą sakant, nuo to laiko ir sustiprėjo tas tam tikras kritikavimas Konstitucinio teismo doktrinos kartais. Dabar politikai pastaruoju metu iš viso problemas sprendžia ne politinėje erdvėje, bet Konstituciniame teisme. Pavyzdžiui, kreipiasi, ar pensijų sumažinimas yra teisėtas, ar ne. Ta prasme, man atrodo, kad tai prasidėjo būtent nuo Pakso.

Ar šis paveikslas keitėsi koku nors laikotarpiu?

Pokyčiai yra tie, kad (aš atkreipsiu dėmesį) nors prieš pat savivaldos rinkimus Strasbūro teismas kaip ir reabilitavo Paksą (bent jau iš dalies), kad mūsų KT sprendimas buvo pernelyg drakoniškas ir panašiai, bet iš esmės tai nepakeitė jo kaip lyderio... Ta prasme, nesustiprino jo pozicijų. Ir tai yra labai keista, nes žiūrint teoriškai, turėjo tikrai sustiprinti jo elektorato plėtrą ir tie žmonės, kurie buvo neapsisprendę, turėjo patikėti, kad čia yra blogai ir kad jį reabilitavo. Bet kažkaip keista, to nebuvo.

Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Kas tai lėmė? Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi? Kodėl?

Iki teismo sprendimo atrodė, kad jis neturi jokių šansų iš viso dalyvauti politinėje erdvėje. Tikrai taip atrodė. Nes kiek mes visi turėjome žinių, atrodė, kad galbūt ir pasakys, kad tai buvo šiek tiek neproporcinga. Bet, na, kad taip jau tiesiogiai bus – kažkaip nesitikėjome. O va po teismo supratome, kad jis iš principo gali sugrįžti į politinę lyderystę. Tą dieną tai tikrai niekas nenukonkuravo. ***O prieš teismo sprendimą?*** O prieš teismo sprendimą... Kad nepamenu, jokių tokių svarbių įvykių. Bet tą dieną tai tikrai visiškai buvo *top news*. Bet, na, pas mus gal ta specifika tokia. Mes esame tokia „greitoji žurnalistika“, tai natūraliai pas mus jei dieną yra, tai čia nerealiai jau.

Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo? Kas tai lėmė? Prieš teismo sprendimą tai buvo reikšmingas įvykis?

Nelabai. Pavyzdžiui, mes net nevykome, nors mums buvo siūlyta, nes pagalvojome, kad tai bus kaip Pakso šou. Na, kad jis tai panaudos Lietuvos auditorijai. Ir taip iš dalies ir buvo. ***Žiniasklaida tam pasidavė?*** Ne visa. Nušvietė, bet taip... Ta prasme, kad būtų toks tikrai ažiotažas... Tikrai nebuvo ir aš manau, kad šiuo atveju jis nepsiekė viso to, ko norėjo. Ir visas tas sprendimas... Kol mes laukėme, kažkaip tai nebuvo taip svarbu. Tik jau pirmosiomis sausio dienomis pradėjome ruošti, kad jau reikės tikriausiai skambintis, bet tokio didelio... ***Kodėl?*** Gal dėl to, kad ta politinė lyderystė... Ta prasme, mes, visų pirma, nesitikėjome tokio palankaus Strasbūro teismo sprendimo, o antra, Tvarkos ir teisingumo partija jau yra savotiškai apribota, ji nėra visaapimanti ir jau nebėra *catch all*. Tai tos baimės kažkaip taip jau ir nelabai... O be to, yra ir didesnių problemų, pavyzdžiui, konservatoriai tarpusavyje nesusitaria, pas juos vyksta vyksmas. Tai natūraliai Pakso sugrįžimai jau nebeatrodo tokie perdėtai svarbūs. ***O kaip visuomenė? Gal ji laukia tų naujienų? Ar ne?*** Aš, tiesą sakant, nežinau. Man atrodo, kad visuomenė taip... (na, bet čia jau taip labai subjektyviai tikrai vertinu) man pasirodė, kad jie tai vertino irgi kaip tos dienos gana svarbų faktą, ir kad „va, tie teismai – nieko čia gero“. O kad jau labai kažkas tokio... Kad reikalautų jį sugrąžinti, „va, jis prezidentas“ arba kad „greičiau priimkim Konstitucijos pataisas arba įstatymų“, kad „leiskim jam dalyvauti“... Kažkaip nei komentaruose, nei mums siunčiamuose laiškuose to nebuvo.

Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Tiesą sakant, ji nelabai keitėsi. Tai buvo... Šiaip buvo gana keista. Na, jie gi visada pabrėžia... Vietoje Grybauskaitės portreto laiko Pakso pas save kabinetuose ir apskritai visada pabrėžia, kad tai prezidentas ir joks nenušalintas ir panašiai. Tai jie pabrėžia kiekviena susijusia proga (na, kiekviena). Taigi natūraliai jau taip esame pripratę visi. O po teismo sprendimo jie šiek tiek buvo sutrikę. Jie nežinojo, kada jis galės dalyvauti politinėje veikloje ir net klausinėjo žurnalistų. Taigi realiai komunikacija iš viso nebuvo gera ir pasiruošęs komunikuoti buvo tik pats Paksas, kuris vos ne pareiškė, kaip jis sugrįžta į prezidentus, nors, pavyzdžiui, į konkrečius klausimus toli gražu negalėjo atsakyti. Na, tiesiog džiaugėsi. ***Kiek žiniasklaida oficialią jų komunikaciją apie tai, kad jis prezidentas, perduoda visuomenei?*** Neperduoda. Visiškai. Ta prasme, nes.. Na, rašyti... Jie, pavyzdžiui, kaip sako: „prezidentas Paksas“ ir panašiai. Na, mes rašome R. Paksas ir viskas, nes pagal mūsų teisės aktus jis netenka visų įgaliojimų ir jei rašome „prezidentas“, tai rašome „nušalintasis“. Žinoma, jie nepatenkinti. ***O gal kažkuriais žiniasklaidos kanalais buvo galima daugiau jų oficialios komunikacijos stebėti? Tokios, kokią ją pateikė žiniasklaidai?*** Nelabai.

Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Jie komunikavo gana minimaliai. Premjeras įvertino Strasbūro teismo sprendimą, pareiškė, kad tai yra toli gražu joks laimėjimas. Nes Kubilius, kaip visada, pasirenka sau palankią pusę ir ją pateikia. Taigi jis pateikė, kad tai toli gražu nepaneigia Konstitucinio Teismo sprendimo, kad jis sulaužė Konstituciją, priesaiką ir panašiai. Iš principo tai yra tiesa, nes Strasbūro teismas tokių dalykų net nenagrinėjo. Taigi įvertino tik tokią poziciją, o daugiau stengėsi labai nekreipti dėmesio [Kubilius]. **O žiniasklaida tai kažkaip visuomenei perteikė?** Jo, perdavė. Na, nes natūraliai Vyriausybė turi tokį monopolį tam tikrą. Nes kas atsiduria valdžioje, jie natūraliai turi daugiau prieigos prie žiniasklaidos priemonių. Tarkime, opozicija natūraliai kritikuoja vardan kritikavimo (ypatingai Lietuvoje), atranka yra labai labai stipri, nes kitu atveju komunikuoatumėme tik apie tai, kaip žmonės yra nuskriausti, badaujantys ir dėl visko kalta Vyriausybė.

Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Kodėl? Jei taip, kuriuose reportažuose / laidose / televizijose tai pajutote ir kurie buvo vyraujantys? Kas tai lėmė? Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti? Kas tai lėmė?

Jei kalbėtumėme būtent apie šį sprendimą (Strasbūro teismo), man atrodo, kad nevyravo. Visiškas antipodas, kai buvo visa ta apkaltos procedūra, kai vyravo tik Pakso priešininkų diskursas, tuo tarpu Pakso šalininkai buvo beveik negirdimi arba apšaukiami vos ne valstybės išdavikais. Šiuo atveju, aš manau, kad tikrai atmosfera buvo kur kas ramesnė ir visi galėjo išsakyti. Net ir Pakso spaudos konferencija buvo ištransliuota tikrai smulkiai, sakyčiau. **O kodėl balansas atsirado?** Nes nėra baimės ir grėsmės. Elementariai tuo metu buvo manoma, kad tai yra grėsmė valstybei, buvo sukurta tokia atmosfera. Be to, kaip prezidentas jis tuo metu turėjo prieigą prie, tarkime, slaptos informacijos ir panašiai. Tuo tarpu dabar grėsmės kaip ir nekelia.

Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas? Kuris kanalas ar žiniasklaidos atstovas buvo labiausiai pro-paksiškas ir kuris – anti-paksiškas?

Kad ... Dabar galvoju... Kad kažkokios labai išsiskiriančios pozicijos aš nepastebėjau. Tiesą sakant, man atrodo, kad gal Valatkos buvo komentaras šiek tiek aštresnis.. Ir Račo gal? Bet aš dabar nepamenu, ką jis ten tiksliai rašė. Bet Račas, man atrodo, savo bloge kažką rašė. Bet kažkaip ypatingai tai nelabai buvo.

Na, šiaip Lietuvos televizija visada pasižymi nuosaikumu ir kažkaip jie per daug nesigilina į visokias įtakas ir panašiai. Tai va Lietuvos televizija.. Lietuvos radijas pranešė gana epizodiškai... Bet nedrįsčiau sakyti, kad kažkas – labai subjektyviai. Tiesiog galbūt tokia yra tendencija, kaip visada. Pavyzdžiui, kad kokia nors Lietuvos televizija dažniausiai visada objektyviai atspindi. Tai natūraliai gavosi. Na, aš, aišku, manyčiau, kad ir mes objektyviai atspindėjome. **Kuo pasireiškė objektyvumas?** Nes, elementariai, mes surašėme faktus. Tai buvo Teismo sprendimas, buvo Pakso žodžiai, buvo Kubiliaus žodžiai ir buvo Žalimo nuomonė. Ir nebuvo taip, kad į kažkokius svarstymus įsileistumėme ar panašiai.

Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kas lėmė jų pasirinkimą? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?

Pašnekovai iš viso buvo labai gana siauri. Viena vertus, buvo, aišku, pats Paksas, kuris turėjo įvertinti, kita vertus, buvo, aišku, Kubilius kaip Vyriausybės atstovas, po to buvo teisininkai. Iš teisininkų aš pamenu Žalimą. Bet Žalimas šiaip gana... Ta prasme, jis gali būti Konstitucinio teismo teisėjas, bet jis toks gana suinteresuotas. Jis atspindi labiau konservatorišką poziciją. Kita vertus, jis labai domėjosi, todėl jį kalbinti buvo labai lengva, nes jis visus faktus žinojo, viską, ir panašiai. Nes kiti teisininkai, na... Truputėlį „klejojo“. Nebuvo nei perskaitę sprendimo, nei... Jis... Ta prasme, jei norint prisikabinti, tai iš principo tikrai galima, nes jis tikrai labai jau atstovauja. Kitą dieną, jau po to, šiek tiek vėliau, kalbinomės ir kitų teisininkų, bet mes labiau kalbinomės apie tai, ką reikėtų daryti jau dabar, esant tokiam sprendimui. Ir jie svarstė, ar reikia keisti Konstituciją,

ar užtenka tik įstatymus ir panašiai. **Taigi pašnekovai buvo abi pusės ir teisininkai?** Taip, nes daugiau kažkaip nebuvo ką kalbinti.

Kurie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą Jums labiausiai įsiminė? Kodėl? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte? Kodėl?

Ne, neįsiminė kažkaip. Nes ir Paksas buvo fotogeniškas, ir visi kiti. Man įstrigo įstrigo gal tik tiek, kad, pavyzdžiui, Imbrasas buvo visiškai sutrikęs ir nežinojo, o kaip dabar bus, ar dabar galės dalyvauti Seimo rinkimuose, kada galės ir panašiai.

Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kodėl įsiminė? Kaip ją pakomentuotumėte? Kodėl?

Frazė gal man labiausiai įsiminė Pakso atsakymas į klausimą, ko jis taip džiaugiasi tuo Strasbūro teismo sprendimu, nes vis tiek jis nepanaikino to teiginio, kad jis sulaužė Konstituciją ir priesaiką. Jis žurnalistui pareiškė „aš labai džiaugiuosi, kad Jūs atvykote“. **Bet tai visuomenei nebuvo ištransliuota?** Gal kai kur ir buvo, bet pas mus tai ne. **O kalbant apie tai, ką matė visuomenei ir kas pasirodė žiniasklaidoje?** Nelabai galiu atsakyti, nes kai aš dalyvauju įvykyje, po to nelabai atrenku, ką aš mačiau tiesiogiai, o ką – per televizorių.

Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją? Kodėl įsiminė? Galbūt Jums įsiminė kurių nors pašnekovų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai? Kodėl įsiminė?

Buvo. Ta prasme, natūraliai klausimai visi formuluojami buvo būtent: „kuo Jūs, pavyzdžiui, džiaugiatės?“, „o ką Jūs dabar darysite?“, „ar norite sugrįžti į prezidento postą?“, „o kaip Jūs manote, ar.. jeigu jau toks susitepęs, kaip dabar čia bus su Jūsų politine karjera?“ ir panašiai. Ta prasme, buvo. Akivaizdžiai atsispindi, kad žurnalistai Pakso nelaiko tokiu nuostabiu lyderiu, kuris būtų malonus kalbinti ir panašiai. **Čia turi galvoje spaudos konferencijas?** Taip. Paprastai klausimai nėra transliuojami visuomenei. Bet iš atsakymų natūraliai matosi, koks buvo užduotas klausimas. **Pašnekovai?** Ne, ypač teisininkai, tikrai ne.

Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Kas tai lemia? Jo priešininkai? Kas tai lemia?

Aš manau, kad Pakso elektoratas įvertino pozityviai labai, bet nuo to elektoratas nepasipildė kažkaip. Man atrodo, kad tiesiog partija Tvarka ir teisingumas šiaip ar taip per tą laiką tapo kaip ir sisteminė partija, turinti gana stabilų elektoratą ir aš manau, kad to elektorato nuotaikas ir rėmimą tos partijos sustiprino tikrai. Bet kitų žmonių atžvilgiu aš manau, kad tai neturėjo, na, kažkokios įtakos tokios stambesnės. Nebent, sakau, ta įtaka susijusi su Konstitucinio teismo sprendimų patikimumu. Nes daugelis pradėjo... Na, gal taip tiesiogiai nėra įvardijama, bet iš tikrųjų Konstitucinio teismo sprendimai toli gražu nebelaikomi galutiniais ir neskundžiamais. Vis atrodo, kad Konstitucinis teismas galėtų paaiškinti savo sprendimą vis iš naujo ir iš naujo. **O Pakso priešininkus kaip paveikė?** Manau, kad gal šiek tiek nusivylė, nes esant atitinkamiems sprendimams, jis tikrai sugrįš į politiką... Lietuvos politiką konkrečiai.

Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs? Kodėl? Gal galėtumėte suformuluoti sakinį, nusakantį esmę, kuri įstrigs R. Pakso šalininkų / priešininkų auditorijai? Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę? Kodėl?

Kad persistengėme. Persistengėme siekdami neva apsaugoti savo valstybę, nes tai jau buvo kalbama tuo metu. Bet dabar tai buvo tik patvirtinimas, kad negalima žmogaus visiškai visam gyvenimui nušalinti nuo politinės veiklos, sukurti jam daugybę dirbtinių barjerų ir tikėtis, kad tai bus pripažįstama žmogaus teisių kontekste kaip puikus dalykas. **Ar sprendimo esmė gali būti vienoda nepaisant simpatijų ir antipatijų?** Aš manau. Tiesą sakant, jo.

Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo? Kodėl?

Manau, kad jie nuolat pabrėš šį sprendimą kaip iš dalies jų teismo parodymą. Bet jie visada tai pateikia kaip visapusišką teismo įrodymą. Jie jau tikrai nesismulkina iki tokių dalykų, kad „nors teismas nepripažino, kad nesulaužė konstitucijos...“ Jie visada sako „mes laimėjome Strasbūro teisme ir va Lietuva turi įvertinti“. Ir manau, kad jie toliau taip sakys.

Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas? Kodėl?

Šiaip tas įtakojimas gana ribotas. Ta prasme, kad mes esame priversti priiminėti kažkokių sprendimus ir dabar jau natūraliai visada domėsime, ar čia jau ruošiamasi, ar nesiruošiama ir kada? Bet realiai yra stagnacija, toks tempimo laikas. Niekas nieko realiai nedaro ir neva darbo grupė svarsto, ką dabar reikėtų daryti. Na, pasvarstys ir bus toliau tempinama. Ta prasme, aš nemanau, kad iki kitų Seimo rinkimų kas nors pasikeistų. Taigi manau, kad šiuo metu komunikacija bus ta, kad mes domėsime, kas daroma, o jei iškils klausimas šiek tiek į viešumą, Pakso šalininkai pradės sakyti, kad yra vilkinamas procesas ir panašiai, o visi kiti Pakso priešininkai sakys, kad „ne, reikia viską teisiškai subalansuoti, kad vėl neapsirinktume“. ***Taigi viešų pasvarstymų gali būti?*** Ypatingai kai Teisingumo ministerijos darbo grupė baigs arba bent jau įpusės savo darbą. Kažką vis tiek jie turės paskelbti.

Priedas Nr. 20. Politinės sociologijos specialisto interviu

(po 2011 m. vasario mėn. savivaldybių tarybų rinkimų)

Jūsų nuomone, kokias priemones naudodama žiniasklaida turi galimybę specialiai ar nesąmoningai įtakoti žinutės perskaitymo būdą ir kurti papildomas reikšmes?

Nu, bet čia šiuo atveju tai Jūs, tiesiog, daug geriau kaip specialistė žinote, kas tai daro, negu kad paprastas skaitytojas, žmogus. Aišku, tai – antraštės visų pirma, kurios dažnai galvojamos yra visai ne tų žmonių, kurie straipsnį rašo... aišku, vizualiniai dalykai. Nors dabar pavyzdžiui, kaip internete, tai mažiau. Vis tik laikraštyje ar kažkur daugiau yra. Internete va antraštės tai labai veikia, nes labai... Aš ant savęs matau, kad dažnai per antraštes ir „prasieini“ ir net neskaitai to straipsnio. Tai žinių sužinai tik per antraštę. Laikraštyje, aišku kitaip, nes vis tiek, ten ir nuotrauka kažkokia, ir esu mačiusi tikrai tokių visokių atvejų, kaip bando susidoroti su kažkokiais nepatinkančiais žmonėmis vien tik per tai, kad... ar ten su kokiais Seimo nariais, kad tiesiog gaudo kadrus, kur jis koks nors žiovaujantis, kokioje nors kvailoje išvaizdoje ir deda paskui prie straipsnio. Tokie primityvūs metodai, bet jie, matyt, veikia. Kam taip darytų, jei neveiktų?

Kaip keliais sakiniais apibūdintumėte su R. Pakso byla susijusio įvykio visuomenei (plačiosioms masėms) matomą „paveikslą“? Kokie bruožai, veikėjai, herojai ir jų savybės jam yra būdingi? Kurie yra ryškiausi? Ką identifikuotumėte kaip „blogietį / -čius“, ką – kaip „gerietį / -čius“ šiame paveiksle?

Jūs čia dabar turite omenyje jau šitą, dabartinį? ***Taip, jau konkretų atvejį, Pakso bylą Europos žmogaus teisių teisme.*** Tai kad čia tų herojų nelabai daug buvo. Aš kažkaip kiek mačiau, tai, kad arba patį Paksą cituoja, arba Kubilių cituoja, kuris mestelėjo frazę, kad Paksas nelaimėjo. Arba kažkokį Konstitucinės teisės vieną-kitą žinovą. Kai kas Kūrį prisiminė, kad jau čia būk tai Kūriui smūgis turėtų būti.

Kokia pagrindinė šio paveikslo idėja? Kokios vertybės čia vaizduojamos?

Atvirai pasakius, man kaip tik buvo keista, kad tas faktas, man atrodo, buvo pakankamai mažai išvis išplėtotas, nes lyginant su paties įvykio reikšme ir lyginant su apkaltos visu nušvietimu, kur buvo tiesiog kaip muilo opera, visi sėdėjo prie ekranų ir stebėjo... aistros tokios... žmonės iki šiol iš tikrųjų dar turi labai ryškų požiūrį į tą istoriją. Man buvo keista, kad labai viskas ramiai praėjo arba gal aš nepastebėjau. Čia, pavyzdžiui, galėjo būti daugiau akcentas dedamas ant Konstitucinio teismo, sakyčiau, rolės ir statuso. Nes, na, tikrai jau daug kas šnekėjo apie tai, kad Konstitucinis Teismas jau tiek išbujojo, ypač po tos apkaltos istorijos, ir tiek įsijautė į savo tą vaidmenį, kad čia gali viską spręsti, gali nušalinti. Vienu žodžiu, kad jų rankose visa valdžia ir jie jautėsi, kad virš jų nieko nėra. Ir čia staiga – virš jų kažkas yra ir kažkas pasako, kad jų sprendimas netinkamas. Čia galėjo iš to padaryti labai didelę istoriją, bet aš kažkaip arba nepastebėjau, arba nepadarė labai didelės. Buvo ten truputėlį užsiminta, kad kaip čia reiks dabar spręsti, ar čia Konstituciją keisti (iš viso absurdiška idėja), bet nežinau, kodėl niekas, matyt nenorėjo... iš dalies gal čia buvo toks nebylus susitarimas nedaryti Paksui reklamos, tiesiog neeskaluojant tos idėjos daugiau ir ją greit pamirštant.. nes pagaliau dabar ir rinkimų rezultatai parodė akivaizdžiai, kad „Tvarka ir Teisingumas“ visiškai nieko neišlošė ir kaip tik pralošė daug mandatų, nors sąlygos buvo palankios ir ta visai neseniai praėjusi istorija galėjo būti labai geras jiems „arkliukas“... ir jokio „arkliuko“ nebuvo.

Kokios problemos ryškiausios?

Tai daugiausia ir buvo paties Pakso sugrįžimo galimybė: ar dabar atidaromas jam vis dėlto kelias, ar ne? Nors irgi pakankamai nedaug... Taip pat, kaip techniškai dabar tvarkytis su šiuo dalyku. Ir kad Konstitucinis Teismas pagaliau gavo šiek tiek, žodžiu, tokį antausį. Daugiau neatsimenu, kad būtų kažkokių.

Ar šis paveikslas keitėsi koku nors laikotarpiu?

-

Ką manote apie naujienų apie R. Pakso bylą kontekstą bendrame informaciniame lauke iki Teismo sprendimo paskelbimo ir po jo? Kas tai lėmė? Galbūt pastebėjote, su kuriomis naujienomis ši žinia labiausiai konkuravo ir kaip jai tai sekėsi? Kodėl?

Reikia būti įsigilinusiam į šį reikalą ir stebėti, o šiaip nieko neatsimenu tokio ypatingo.

Kaip vertintumėte įvykio sąlyginį reikšmingumą viešojoje erdvėje iki Teismo sprendimo ir po jo? Kas tai lėmė?

Na, aš kaip ir sakiau, man... aš dabar galvoju, ar tuo metu buvo kažkokių ypatingai reikšmingesnių įvykių, kurie galėtų paaiškinti, kodėl ta tema nebuvo taip smarkiai išplėtota, kaip galėjo būti. Aš tiesiog atsimenu savo pačios įspūdį, kad aš nustebau, kad taip mažai, santykinai mažai, dėmesio tam dalykui paskirta, nors neprisimenu, ar buvo kažkokių aiškių priežasčių, kad koks nors kitas dalykas užgožtų šį dalyką, bet... (gūžčiojo pečiais).

Ką manote apie oficialią R. Pakso ir jo šalininkų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Ką manote apie Vyriausybės atstovų komunikaciją prieš bylos nagrinėjimą, jo metu ir paskelbus Teismo sprendimą? Kas tai lėmė? Kuriais kanalais / kokiomis priemonėmis galima buvo stebėti jų oficialią komunikaciją? Kaip vertinate jų oficialių argumentų pateikimą žiniasklaidoje? Kodėl?

Dėl dažnumo nieko negaliu pasakyti, nes specialiai nesekiau. O dėl turinio... Akivaizdu, kad jie norėjo pateikti tai kaip laimėjimą. Na, nes tokia situacija labai dviprasmiška, čia kaip nori, taip interpretuoji sprendimą ir interpretacijos, aišku, buvo absoliučiai priešingos: vieni sakė, kad laimėjo, kiti sakė, kad nelaimėjo. Čia panašiai, kaip dabar su rinkimais, kai vieni sako, kad opozicija nelaimėjo, kiti sako, kad pozicija... Čia irgi labai gražus variantas... Kaip labai daug priklausė nuo to ryto pirmųjų žinių... „Prasiėjo“ keli tokie labai aiškūs pareiškimai, kad opozicija rinkimų nelaimėjo ir visi pasigavo. Ir dabar taip yra supozicionuota situacija. Nors, jei būtų kas nors „užmetęs“ priešingą frazę, galėjo visai kitaip būti. Komunikacininkams tai turėtų labai įdomus atvejis. O su Paksu irgi buvo panaši situacija, bet toks jausmas, kad visgi geriau „prasiėjo“ Kubiliaus irgi gana toks... Nežinau, ar jis ten pasakė, ar tik žiniasklaida tai paėmė... Kad Paksas pralaimėjo. Ir „prasiėjo“ gana neprastai šita žinia. O pats Paksas lyg bandė sakyti, kad apkalta tarsi buvo paneigta, kas, aišku nėra teisinga. Bet ta žinia... Na, ji irgi „prasiėjo“. Žodžiu, dvi visiškai priešingos interpretacijos.

Čia greičiau iš savo patirties, kai žinai, kad tarp to, ką tu pasakai ir tarp to, kas būna žiniasklaidoje gali ryšio būti labai menkai. Bet... Ar tiesiog žiniasklaida laukė ir ieškojo to sakinio, kurį galima būtų išimti ir į kažkieno lūpas gerai įdėti ir tiesiog jį surado Kubiliaus lūpose... Greičiausiai tas variantas. Nes Kubilius nėra tas žmogus, kuris pats mokėtų taip kažkaip pasakyti labai ypatingai.. ir kad visi staiga... na, kažkaip užakcentuoti... arba labai taip išraiškingai: kad dėl jo iniciatyvos čia taip buvo. Aš manau, čia greičiau buvo tas priešingas atvejis, kada žiniasklaida tiesiog laukė, kas čia pasakys va taip gerai ir būtų galima įdėti tai. Bet aš čia spėju...

Ar, Jūsų nuomone, kurios nors pusės (R. Pakso šalininkai vs. priešininkai) nuomonė ir argumentai labiau vyravo informaciniame lauke nei kitos? Kodėl? Jei taip, kuriuose reportažuose / laidose / televizijose tai pajutote ir kurie buvo vyraujantys? Kas tai lėmė? Ar galima išvelgti žurnalistų / redakcijų poziciją įvykio atžvilgiu? Jei taip, kokias pozicijas galima stebėti? Kas tai lėmė?

Man lyg įspūdis, kad Vyriausybės daugiau užėmė, bet nežinau, kiek... Nes vėlgi, tas ribotas mano matymas. Tokių akivaizdžių žiniasklaidos... Man atrodo, net ta pati „Respublika“, kuri šiaip tikrai

gerai su Paksu draugauja, kad kažkaip irgi... Na, bet aš jų neskaitau, tai nežinau. Bet man atrodo, kad labiau „prasiėjo“ arba Vyriausybės pozicija, arba neutralus žiūrėjimas į situaciją kažkiek su ironija Konstitucinio teismo atžvilgiu, bet ne propaksiška, o tokia kažkokia tarpinė. **Kas tai galėjo lemti?** Geras klausimas, bet nežinau iš tikrųjų.

Ką manote apie įvykio nušvietimui ir komentavimui žiniasklaidos pasirinktus pašnekovus pranešimų metu? Kas lėmė jų pasirinkimą? Kuris Jums labiausiai įsiminė ir kodėl?

Na, kad iš Vyriausybės ar iš paties Pakso norima komentaro, tai kaip ir logiška. O po to kažkaip nemačiau, išskyrus, kad konstitucinės teisės žinovai buvo kalbinami įvairūs... ten, man atrodo, susikirto nuomonės: vieni vienaip, kiti – kitaip... Tai tiesiog čia gal ta didžioji intriga ir buvo. Jei nenorint eskaluoti (o kodėl nenorėjo eskaluoti – nežinau) paties Pakso klausimo: ar jis turi šansą iškilti kaip feniksas iš pelenų, ar neturi... Toks jausmas, kad lyg iš viso nusibodo visiems Pakso istorija, ar ką? Sakau, čia du variantai: arba specialiai nenorėjo, kad jam nedarytų reklamos, arba jau pabodę. Nes jau kažkaip iš ankstesnių rinkimų matėsi, kad kažkaip jis jau nuėjo ir nebekelia tų aistrų. Gali būti, kad gal ir žiniasklaidai jau mažiau darėsi įdomu. Tai užtat tą intrigą galėjo labiau išsukti iš to viso teismo ginčo. Turbūt tą ir darė, tuo labiau, kad vis tiek akivaizdu, kad kažkaip reikės spręsti tą situaciją, neaišku, kaip. O kas gi daugiau tada apie tai gali šnekėti, jei ne konstitucinės teisės specialistai? **Kažkuris iš komentatorių gal labiausiai įsiminė?** Tai kad dabar neatsimenu... Atsimenu, kad kažkas visai kvailai man atrodo šnekėjo, bet kas... Na, bijau dabar sakyti.

Kuris žiniasklaidos atstovas / žinių laida / televizija, Jūsų nuomone, objektyviai nušvietė šiuos įvykius? Kas tai lėmė ir kuo pasireiškė objektyvumas? Kuris kanalas ar žiniasklaidos atstovas buvo labiausiai pro-paksiškas ir kuris – anti-paksiškas?

Kaip tik man buvo toks įspūdis, kad šiuo atveju – dauguma gana objektyviai, nes pateikė ir, sakykim, Pakso interpretaciją, pateikė ir Kubiliaus ar kažko.. na, kad aš šiuo atveju nemačiau tokio labai didelio šališkumo niekur. Tai net nežinau, ką čia ir išskirti reiktų.

Kurie vaizdai televizijos žinių reportažuose apie šią bylą Jums labiausiai įsiminė? Kodėl? Kaip juos pakomentuotumėte ir įvertintumėte? Kodėl?

Sakau, kadangi iš interneto, tai jokio vaizdo apart nuotraukėlių kažkokių...

Galbūt Jums įsiminė kuri (-ios) nors frazė (-s), pasakyta pačių žiniasklaidos atstovų ar jų pašnekovų? Kodėl įsiminė? Kaip ją pakomentuotumėte? Kodėl?

Na, kažkokių specifinių – ne. Tik kad tie žodžiai iš tikrųjų svarbūs... Kaip tu pasakysi... Na, nes vienas yra, tarkim, ar Paksas laimėjo, ar pralaimėjo? Tai vienas dalykas, kitas dalykas – ar Paksą išteisino, ar (kokios ten dar buvo sąvokos naudojamos?)... ar, kaip pats Paksas sakė, kad apkaltą (ne tai, kad panaikino, kažkaip...) paneigė? Tiesiog va labai svarbu yra tas žodis, kaip tu jį pavartosi. Jų buvo keletas tokių variacijų.

Galbūt Jums įsiminė kurių nors žurnalistų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai, „padedantys“ suvokti jų poziciją? Kodėl įsiminė? Galbūt Jums įsiminė kurių nors pašnekovų kalbos manieras / tonas / mimika / gestai? Kodėl įsiminė?

-

Kaip manote, kaip žiniasklaidos pranešimus apie šią bylą įvertins R. Pakso elektoratas? Kas tai lemia?

Iš tikrųjų, tai vis dėlto labai didelė žmonių dalis, ne tik Pakso elektoratas, bet gerokai didesnė žmonių dalis (aišku, dabar tiksliai nepasakysiu, kiek procentų) bendrai tą apkaltą vertino kaip neteisingą. Nes (bent jau kiek jau kiek interviu esu dariusi su paprastais žmonėmis) sakydavo: „aš ne paksininkas, aš už jį nebalsavau, bet akivaizdu, kad ten su juo susidorojo.“ Jei būtų kokia apklausa, įvertintų, kiek tokių žmonių yra, aš manau, kad mažiausiai trečdalis, bet turbūt ir daugiau,

gal ir virš pusės žmonių. Iš tikrųjų apkaltos metu žiniasklaidos nuomonė gi buvo pakankamai vieningai neigiama, ir buvo toks jau dramatiškas puolimas, o žmonių nuomonė buvo kitokia. Tai visiškai prasilenkė, žodžiu... Šiuo atveju žiniasklaidos neigiamas nuomonės formavimas neturėjo poveikio ir didesnę poveikį turėjo tie, kaip komunikacininkai sako, nuomonės lyderiai. Nes kaip tik yra dar tas momentas, kad Pakso didžiausi gerbėjai koncentruojasi tokių mažų miestelių ir kaimų tokių prosovietinių inteligentų tarpe. Vis tiek jie yra tie nuomonės lyderiai, nes jie yra daugiau ar mažiau gerbiami, ar kažkokie mokytojai, ar buvę funkcionieriai. Nebūtinai, kai kurie yra kaip tik netgi vos ne desidentuojantys, nežinau, kaip ten jiems susieina galai su galais, bet esmė ta, kad būtent tos provincijos savotiškai toks kaip ir elitas. Ir jie, aišku, tą komunikuoja savo aplinkai. Aš nebent tuo labiausiai paaškinčiau, kad šiuo atveju žiniasklaidos toks labai didelis nuomonės formavimas nepasiteisino. Ir aš manau, kad šitoje vietoje šitas jiems tik patvirtino, kad taip ir yra ir čia jiems nei jokia nuostaba turbūt, nei niekas nebuvo. Patvirtino ir tiek. Aišku, kitas yra klausimas, kodėl tai vis dėlto nesuveikė rinkimuose ir kodėl nedavė to poveikio. Gal iš dalies jau yra tas, kai jis jau dabar yra toli nuo Lietuvos, vis dėlto mažai matomas jų. Jei jis būtų Lietuvoje, čia dažnai rodytųsi, būtų galbūt jau kitaip. Bet dabar tiesiog jau prisimiršo, nulsūgo tos emocijos. Ši istorija jau išsisėmė, atrodo. Na, šiaip potencialas paramos vis dėlto yra ir jis, aišku, nedingo. Bet istorija išsisėmė pati ir jei jis sugalvotų, kaip tą potencialią panaudoti ir išskristų su kažkokia nauja idėja, tai gal tada. Bet kol kas matosi, kad nebeveikia.

Jo priešininkai? Kas tai lemia? Kokia sprendimo esmė / interpretacija jiems įstrigs? Kodėl? Gal galėtumėte suformuluoti sakinį, nusakantį esmę, kuri įstrigs R. Pakso šalininkų / priešininkų auditorijai? Kurie pateikiami argumentai / informacija / vaizdai / frazės jiems turėtų labiausiai įstrigti ir įtakoti nuomonę? Kodėl?

Kad tie priešininkai dabar tokie, irgi nebeaišku. Vienu metu buvo tokia koalicija didelė, bet paskui ji labai išsiskaidė. Ta valstybininkų istorija irgi išsirutuliojo iš tos paksiados ir paskui buvo labai aiškus išsiskyrimas tarp tų valstybininkų ir pilietininkų, kaip Kuolys, pavyzdžiui, ir plius konservatorių partijos, išsiskyrė visai keliai, išsivaikščiojo į visas kitas puses. Tai dabar net nebeaišku, kas tie pagrindiniai priešininkai. Tai gal koks nors Kūris kaip simbolinė persona Konstitucinio teismo, ar kas. ***Bet kalbant apie pačią visuomenę, kuri nemėgsta Pakso?*** Šiaip įdomu, aišku, kaip žmonės interpretuoja... Na, bet turbūt jie pasiims tą interpretaciją, kaip Kubiliaus, kad apkaltos nepaneigė, liko jis kaltas, tik truputį persistengė su sankcijomis. Aš manau, kad taip ir priims tokią interpretaciją, nes ji tokia kaip ir logiška. ***O Pakso elektoratui kokia sprendimo esmė įstrigs? Kokių sakinių?*** Va įdomu, ar jie sutrauktuos, kad Paksas nekaltas, nors, aišku, čia jau būtų toks nedėmesingas įvertinimas, visai nesuvokiant esmės, bet manau, kad kai kas užsikabins gal už to. O jei dėmesingesnis... Net sunku pasakyti. Būčiau padariusi keletą interviu šiuo metu, pasakyčiau, o dabar čia reikia kurti, ką žmonės galvoja.

Kokios tolimesnės R. Pakso / jo priešininkų komunikacijos galima tikėtis po šio Teismo sprendimo? Kodėl?

Čia turbūt vis dėlto labai priklausys ir nuo to, kaip sugalvos techniškai spręsti išvis tą klausimą. Nes jeigu iš tikrųjų jam sudarys sąlygas dalyvauti rinkimuose (kaip ir reikėtų tą padaryti), tai tada, aišku, iškilis ta komunikavimo problema rimta.

Kaip šis Teismo sprendimas ir su juo susijusi komunikacija gali įtakoti tolimesnes Lietuvos politines realijas? Kodėl?

Panašu, kad gal ir neturės labai didelės įtakos nuomonės prasme. Turės įtakos tik tam, kad jis tiesiog fiziškai ar galės dalyvauti ar negalės dalyvauti. Nors kaip buvo matyti, kai Europos parlamento sąrašą vedė ir galvojo, kad tai turės reikšmingos įtakos, kad jau jis pats realiai tame sąrašė, ir nieko ten neatsitiko. Akivaizdu yra, kad ta partija turi savo tam tikrą elektoratą, bet tas elektoratas yra gana ribotas. Nors, jei žiūrėti (kažkur turėjome kažkokių apklausų duomenis, kur apie pačius lyderius arba šiaip apie partijos patikimą ar nepatikimą), visgi matosi, kad yra, yra to potencialo. Kad tų žmonių, kuriems patinka, na, šiaip tiesiog simpatizuoja Paksui arba tai partijai, jų

visgi yra gerokai daugiau nei balsuojančių. Na, nes jiems galbūt patinka ir kažkokia kita partija. Nieko labai keisto. Bet iš principo nėra taip, kad tik 10 proc. remia ir daugiau jokių šansų neturi. Tai tam tikra bazė kažkokia yra. Bet va kodėl jiems nepavyksta visiškai išnaudoti? Jie daro kažkokią keistą lyg ir klaidą komunikacines. Nes jau kelintą sykį, man atrodo... Per anksti pradeda rinkimų kampaniją. Visi tarsi ir pastebi, kad va ten važiuoji, kaip buvo autostradoje Vilnius-Kaunas jų plakatas, daug kas pastebėdavo. Bet kažkaip jie išsauna šovinius per anksti ir kai jau reikia šauti, svarbiausią smūgį daryti, jau nieko nelieka. Nežinau, ar čia jau kažkas nebepakonsultuoja protingai, ar čia jau niekas nebepadėtų, tiesą sakant, nežinau. Bet nenurašyčiau taip jau visai.